

8ο ΔΙΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟ - ΔΙΑΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ
του ΕΘΝΙΚΟΥ ΜΕΤΣΟΒΙΟΥ ΠΟΛΥΤΕΧΝΕΙΟΥ
και του ΜΕΤΣΟΒΙΟΥ ΚΕΝΤΡΟΥ ΔΙΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ (ΜΕ.Κ.Δ.Ε.)

«Η ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΕΝΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΩΝ ΟΡΕΙΝΩΝ ΚΑΙ ΤΩΝ ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΑ ΑΠΟΜΟΝΩΜΕΝΩΝ ΠΕΡΙΟΧΩΝ»

με τη συνεργασία των:
Περιφέρεια Ηπείρου
Δήμος Μετσόβου
Ίδρυμα Ανάπτυξης του ΜΕ.Κ.Δ.Ε.
Ίδρυμα Ερευνών Κτηματολογίου

ΠΕΡΙΛΗΨΕΙΣ ΤΩΝ ΕΙΣΗΓΗΣΕΩΝ ΤΟΥ ΣΥΝΕΔΡΙΟΥ

ΜΕΤΣΟΒΟ, 22-24 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ 2016
ΜΕΤΣΟΒΙΟ ΚΕΝΤΡΟ ΔΙΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ (ΜΕ.Κ.Δ.Ε.)

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Δ. Καλιαμπάκος , «Προβλήματα ανάπτυξης στις γεωγραφικά απομονωμένες περιοχές. Η συμβολή του 8 ^{ου} Συνεδρίου του Μετσόβιου Κέντρου Διεπιστημονικής Έρευνας».....	9
Δ. Ρόκος , «Η ολική πραγματική πραγματικότητα και η Ολοκληρωμένη Ανάπτυξη των Ορεινών και των Γεωγραφικά Απομονωμένων Περιοχών <u>σήμερα</u> ».....	11
Γ. Ευαγγελόπουλος , «Μιλώντας για τον Στράτο Γαλανή».....	13
Θ. Ξανθόπουλος , «Ανόρθωση με άφθαρτα πέλματα. Τα επαναστατικά νέα εργαλεία των ορεινών και γεωγραφικά απομονωμένων περιοχών».....	15
Ηλ. Μαριολάκος , «Η Άγνωστη Συμβολή της Ηπείρου στο Προϊστορικό Πολιτισμικό Γίγνεσθαι της Ευρώπης. Μια Γεωμυθολογική Προσέγγιση».....	16
Γ. Δαφέρμος, Μ. Νικολαΐδη, Γ. Γαλανής , «Ένα νέο πλαίσιο για τη μοντελοποίηση της διάδρασης μεταξύ του οικοσυστήματος, του χρηματοπιστωτικού συστήματος και της μακροοικονομίας».....	17
Γ. Λιοδάκης , «Δομικοί Περιορισμοί, Δυνατότητες, και Προοπτικές μιας Ολοκληρωμένης Ανάπτυξης της Ορεινής Υπαίθρου».....	18
Θ. Πάκος , «Το Ιδεολογικό Στοιχείο της Νεοφιλελεύθερης Οικονομικής Θεωρίας».....	19
Ν. Ασπραγκάθος , «Ρομποτική τεχνολογία και αυτοματισμός στην προστασία και αξιοποίηση του δασικού πλούτου».....	20
Δ. Πατέλης , «Δομική κρίση, πόλεμος και προοπτικές ανάπτυξης-διεξόδου απ' τα συστημικά αδιέξοδα για τη χώρα και την ανθρωπότητα».....	21
Γ. Σαρηγιάννης , «Η μεταβολή των αντιλήψεων στην ανάπτυξη ορεινών περιοχών στην δεκαετία του '60 στα ερευνητικά προγράμματα του Σπουδαστηρίου Πολεοδομικών Ερευνών. Μια κριτική αποτίμηση».....	23
Α. Ανδρεόπουλος , «Εκπαίδευση και Ευαισθητοποίηση του κοινού για την Ολοκληρωμένη Ανάπτυξη».....	24
Ι. Μισιρλής , «Διατροφή : αξίες και διαστροφές».....	25
Κ. Μωραΐτης , «Η ενίσχυση και η κατασκευή της ταυτότητας των ορεινών περιοχών: Η ιδιαιτερότητα του φυσικού και πολιτισμικού τοπίου και οι υπερτοπικοί συσχετισμοί στον Ελληνικό χώρο».....	26
Α.-Μ. Μισθός, Τ. Βραζίτση , «Για ποιους ορεινούς πληθυσμούς;».....	27
Γ. Παναγιωτόπουλος, Δ. Καλιαμπάκος , «Η Απομόνωση στα Νησιά της Ελλάδας».....	28
Α. Μαυρίκη, Δ. Καλιαμπάκος , «Προσεγγίζοντας την απομόνωση των ορεινών οικισμών της Ηπείρου μέσω της μελέτης των χρονοαποστάσεων από τα διοικητικά κέντρα».....	29
Α. Παπαδά, Γ. Παναγιωτόπουλος, Δ. Καλιαμπάκος , «Η επίδραση της απομόνωσης στην ενεργειακή φτώχεια: Η περίπτωση της Ελλάδας».....	30
Ν. Κατσουλάκος , «Η σημασία της εξοικονόμησης ενέργειας για την ολοκληρωμένη ανάπτυξη των ορεινών περιοχών».....	31
Ηλ. Δούλος, Αν. Μπαλάσκας , «Τα οφέλη της αποκεντρωμένης παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας για τις ορεινές περιοχές. Μελέτη περίπτωσης: Η τεχνολογία του Βιοαερίου».....	32
Γ. Βρεττάκος, Αγγ. Σαγάνη, Β. Δεδούσης , «Μελέτη Αυτόνομου Υβριδικού Ενεργειακού Συστήματος στην Περιοχή του Μετσόβου».....	33

Π. Βεργούλης , «Αναπτυξιακός σχεδιασμός της Περιφερειακής Ενότητας Κοζάνης μετά το πέρας της εκμετάλλευσης του λιγνίτη».....	34
Γ. Καρακατσάνης , «Ενέργεια και ολοκληρωμένη ανάπτυξη στην Αιθιοπία».....	36
Ν. Δολόγλου , «Ο οικιστικός πλούτος των απομονωμένων ορεινών και νησιωτικών περιοχών ως θεμέλιο της Ολοκληρωμένης τους Ανάπτυξης».....	37
Αικ. Ιωάννου, Στ. Γιαννακοπούλου, Απ. Αρβανίτης , «Το ιδιοκτησιακό καθεστώς ως αναπτυξιακή παράμετρος. Η περίπτωση των ορεινών οικισμών του Δήμου Σουλίου».....	38
Γ. Σωμαράκης, Μ. Παναγιωτοπούλου, Μ. Λάμπρου, Αν. Στρατηγέα , «Συμμετοχική Διαχείριση Πολιτιστικών Πόρων ως Πυλώνας Τοπικής Ανάπτυξης: Η Περίπτωση της Οικιστικής Ενότητας Κισσάμου».....	39
Ευγ.-Ελ. Τσαμουρά, Αδ. Γαλάζιος, Κ. Βαμβουκάκης, Β. Κώτσιος , «Δημιουργία συμμετοχικής πολιτισμικής πλατφόρμας για τα Δωδεκάνησα με τη χρήση Γεωγραφικών Συστημάτων Πληροφοριών».....	40
Ν. Σκουτέλης, Β. Βιτωράκης, Αντ. Καραμήτρου, Κ. Ραάτ , «Πολιτιστικό τοπίο και φύση, φορέας νέων δικτύων επίσκεψης στον Δήμο Σφακίων».....	41
Μ. Μπαλοδήμου , «Το δίκτυο των ορεινών μονοπατιών στα Ζαγοροχώρια της Ηπείρου. Ανάδειξη και αξιοποίηση στον 21 ^ο αιώνα».....	42
Αθ. Μαυρογιώργου, Αφρ. Μπαρδώσα , «Χάραξη δικτύου συνεργασίας υπερτοπικών ορεινών κέντρων για την ανάδειξη και ανάπτυξη του ορεινού όγκου της Ελλάδας. Περίπτωση μελέτης Δήμοι Πωγωνίου-Κόνιτσας».....	43
Π. Γεωργούλια , ««Ορεινό ψαροχώρι» στην Τεχνητή λίμνη Πηγών Αώου. Μία εναλλακτική προσέγγιση της διαφύλαξης του οικοσυστήματος μέσω του ήπιου τουρισμού».....	44
Μ. Παπαευσταθίου-Τσάγκα , «Ηπειρώτες Εθνικοί Ευεργέτες: Ένα Μοναδικό Φαινόμενο Φιλαλληλίας».....	45
Λ.-Μ. Μισθός, Μ. Μενεγάκη , «Αναπαριστώντας το ορεινό τοπίο: Θεωρητικό πλαίσιο, εμπειρικές προσεγγίσεις και τεχνολογικές εφαρμογές»....	47
Χρ. Μεράντζας, Γ. Κανελλοπούλου , «Από τα «α-τοπία» στα πολιτισμικά τοπία: Ο βιόκοσμος ενός Οικομυσείου».....	48
Αθ. Μπαλασάς , «Ο ιδιαίτερος μνημειακός πλούτος των Κορεστέων Καστοριάς και οι προοπτικές ανάπτυξης της περιοχής».....	49
Κ. Ντάσιου Ι. Δούκας , «Ανάπτυξη δυνατοτήτων για προβολή πολιτιστικών διαδρομών ιστορικού χαρακτήρα στον ορεινό χώρο της Νοτιοδυτικής Μακεδονίας: Η περίπτωση δύο ορεινών οικισμών της σημερινής περιφερειακής ενότητας Γρεβενών».....	51
Μ. Γούλα, Ν. Χασάνας , «Μελέτη του ρόλου των μνημειακών αξιών στην ορεινή περιφερειακή ανάπτυξη με βάση παραδοσιακά γεφύρια».....	52
Δ. Κιτσάκης, Ε. Τσιλιάκου, Α. Λαμπρόπουλος, Ε. Δημοπούλου , «3D Μοντελοποίηση Παραδοσιακών Οικισμών Κεντρικού Ζαγορίου».....	53
Φ. Δασούλας , «Η ξυλουργική δραστηριότητα στην περιοχή του Μετσόβου. Ιστορική προσέγγιση – Μουσειακή ανάδειξη.....	54
Β. Λάππα , «Η Παιδεία στις ορεινές περιοχές, ως παράγων ξαναζωντανέματος και ως μοχλός Ολοκληρωμένης Ανάπτυξής τους».....	56
Ε. Μάγκα, Α. Μαρέτα , «Μνήμες μαρτυρικές, φωνές ζωντανές της ιστορίας μας. Μια μελέτη περίπτωσης τοπικής ιστορίας από μαθητές Γυμνασίου».....	57

Β. Κουρούτος , «Η ολιστική προσέγγιση της Διαχείρισης της Λίμνης Πηγών Αώου».....	58
Ελ. Μάντζιου, Χρ. – Ορ. Χατζάκης , «Η ανάπτυξη της Λίμνης του Μόρνου».....	59
Β. Κρομμύδα , «Διαχείριση και προστασία του τοπίου. Η περίπτωση της Λίμνης Πλαστήρα».....	60
Ευάγγ. Δημητριάδης, Δ. Δρακούλης, Χρ. Κουσιδώνης , «Τοπική ανάπτυξη των οικισμών του Δήμου Κόνιτσας, Περιφέρειας Ηπείρου».....	61
Αθ. Τάτσης , «Η Ολοκληρωμένη Ανάπτυξη της Νήσου Αγίου Ευστρατίου - Τα Ιστορικά Γεγονότα του 20 ^{ου} αιώνα, προκλήσεις και προοπτικές του σήμερα».....	62
Ε. Αλεξίου, Σ. Κολλάρου, Ε. Γκουντούφας, Δ. Βακάλης , «Παράνομη υλοτομία στα ελληνικά δάση – μετριασμός και καταπολέμηση. Η περίπτωση της Αποκεντρωμένης Διοίκησης Ηπείρου – Δυτ. Μακεδονίας».....	64
Μ. Καμπούρη, Π. Κολοκούσης, Δ. Αργιαλάς, Β. Καραθανάση , «Διερεύνηση κατανομής δασικών ειδών δέντρου και βιοποικιλότητας στο Πανεπιστημιακό Δάσος Ταξιάρχη στην Χαλκιδική, χρησιμοποιώντας υπερφασματικές και πολυφασματικές εικόνες».....	65
Β. Ανδρόνης, Β. Καραθανάση , «Χαρτογράφηση Πυκνότητας Βλάστησης με χρήση υπερφασματικών απεικονίσεων».....	66
Π. Κολοκούσης, Μ. Λάζογλου, , Ειρ. Γαλανού, Ε. Δημοπούλου , «Σχεδιασμός Χρήσεων Γης σε Ορεινές Περιοχές με Χρήση Γενετικών Αλγορίθμων».....	67
Κ. Μπίσας , «Δημιουργώντας το video “Nisyros x Eggs: collaborative cooking with nature”».....	69
Β. Κώτσιος, Έ. Δημοπούλου, Κ. Κουτσόπουλος, Δ. Ρόκος «Περιβάλλον και ανάπτυξη. Διεπιστημονικές αναζητήσεις στις ορεινές περιοχές της Ηπείρου».....	70
Α. Κουκουβίνου, Α. Τάτσης, Α. Γεροντέλη, Ε. Μιχαηλίδου , «Η ολοκληρωμένη ανάπτυξη των γεωγραφικά απομονωμένων νησιωτικών περιοχών. Μελέτη περίπτωσης: Μικρές Κυκλάδες».....	72
Γ. Κανελλοπούλου, Κ. Αναγνωστόπουλος , «Η κοινωνική οικονομία ως μοχλός ολοκληρωμένης ανάπτυξης των ορεινών περιοχών στην Ελλάδα της πολυδιάστατης κρίσης».....	74
Ε. Μιχαηλίδου, Δ. Ρόκος , «Σύγχρονες διεθνείς αναπτυξιακές στρατηγικές σε σχέση με τις ορεινές περιοχές. Εκτίμηση των πιθανών επιπτώσεών τους από τη σκοπιά της Ολοκληρωμένης Ανάπτυξης».....	75
Χρ. Ράπτη, Γ. Κωνσταντόπουλος, Κ. Αγγελούση, Α.Κοκκάλας , «Οικοκοινότητες στον Ελλαδικό χώρο: Διερεύνηση των αρχών, των χαρακτηριστικών και των δυνατοτήτων συμβολής τους στην Ολοκληρωμένη Ανάπτυξη των απομονωμένων περιοχών».....	76
Στ. Μπέκα, Δ. Αργιαλάς , «Ανίχνευση Κτιρίων -Ως Συνιστώσα Ανάπτυξης- με Γεωμορφομετρία και Αντικειμενοστρεφή Ανάλυση Εικόνων».....	77
Ευαγγ. - Δ. Γιούρη, Μ. Καραβάσιου , «Αποτύπωση παραδοσιακών κατοικιών του Μετσόβου και εφαρμογή της παραδοσιακής δομικής μορφολογίας στη σύγχρονη δόμηση».....	78
Ευγ. Σπυρίδωνος, Αικ. Λιάπη, Γ. Κουτρόπουλος, Κ. Πολυζωγόπουλος , «Προτάσεις ήπιας επέμβασης στους οικισμούς της περιοχής φράγματος Εύηνου Ορεινής Ναυπακτίας».....	80

Χ. Μπαλωμένου, Μ. Μαλιάρη, «Ηθικοί Κίνδυνοι κατά την Παροχή Εγγυήσεων στη Χρηματοδότηση Επιχειρήσεων: Εμπειρική Μελέτη του Προγράμματος ΤΕΜΠΜΕ σε Σερραίους Επιχειρηματίες Ορεινών, Ημιορεινών και Πεδινών περιοχών».....	81
Ελ. Μαΐστρου, Κ. Αθανασοπούλου, Γ. Κουσουλός, Β. Σαββατιανού, Α. Στάμου, «Δίπορο Μέσα Μάνης. Σχεδιασμός ολοκληρωμένης προστασίας και ήπιας ανάπτυξης ιστορικού οικισμού».....	82
Ελ. Μαΐστρου, Α. Αναστασιάδης, Β. Ευγενικού, Ε. Ιωαννάτου, Ε. Κοντογιάννης, Β. Κοτίνη, Γ. Μακρυνόρη, Ε. Ματσαρόκος, Β. Πουγκακιώτη, Μ. Τσιούτσια, «Ανω Μπουλαριοί Μάνης: Σχεδιασμός ολοκληρωμένης προστασίας και ανάπτυξης του οικισμού».....	83
Ελ. Μαΐστρου, Αμ.- Μ. Κονίδη, Σωτ. Κριεμάδη, Π. Μακρής, Β. Μαλκάκης, Δ. Μπαλντά, Αν. Μπενέτου, Γ. Νίκας, Ξαν. Ξανθοπούλου, Μ. Σκαμαντζάρη, Β. Στρατάκη, «Βάθεια Λακωνικής Μάνης. Σχεδιασμός ολοκληρωμένης προστασίας και ανάπτυξης του ιστορικού οικισμού».....	84
Ελ. Μαΐστρου, Ελ. Κωνσταντινίδου, Μ. Βασίλα, Ε. Βασιλείου, Β. Δασκαλάκης, Ι. Καββαδά, Ε. Καμόντου, Β.Κατσιμπούλας, Μ. Κίλια, Α. Κούμπουλη, Ι. Κουρούνη, Μ. Κωσταγιάννη, Ε. Μαραβέλια, Δ. Μπάρτζης, Ν. Παπαηλίου, Μ. Πατεράκη, «Λαγκάδια Γορτυνίας: Σχεδιασμός ολοκληρωμένης προστασίας και ανάπτυξης του ορεινού ιστορικού οικισμού».....	85

Προβλήματα ανάπτυξης στις γεωγραφικά απομονωμένες περιοχές Η συμβολή του 8^{ου} Συνεδρίου του Μετσόβιου Κέντρου Διεπιστημονικής Έρευνας

Δ. Καλιαμπάκος, Καθηγητής Ε.Μ.Π., Διευθυντής ΜΕ.Κ.Δ.Ε.

Ποιες είναι οι γεωγραφικά απομονωμένες περιοχές στην Ελλάδα; Γνωρίζουμε ότι, σε γενικές γραμμές, η ζωή και οικονομική δραστηριότητα στην Ελλάδα συγκεντρώνεται στα μεγάλα αστικά κέντρα καθώς και σε μερικές περιοχές δορυφόρους τους. Λίγα χιλιόμετρα, όμως, πιο μακριά συναντά κανείς περιοχές με σημαντικά αναπτυξιακά προβλήματα, γηρασμένες πληθυσμιακά. Οι ορεινές περιοχές καθώς και τα λιγότερο τουριστικά και μικρής έκτασης νησιά είναι οι πιο απομονωμένες περιοχές της χώρας. Επιστρέφοντας, όμως, στο βασικό ερώτημα, το γεγονός ότι δεν υπάρχει ακόμη ένας σαφής προσδιορισμός των γεωγραφικά απομονωμένων περιοχών στην Ελλάδα είναι ένα χαρακτηριστικό αποτέλεσμα της πολιτικής και κοινωνικής περιθωριοποίησής τους. Εκεί πρέπει να αποδοθεί, επίσης, και η σημαντική υστέρηση της επιστημονικής έρευνας στον τομέα αυτό.

Τα βουνά και τα νησιά είναι κύρια στοιχεία της γεωγραφίας του ελληνικού χώρου και έχουν σημαδέψει την ιστορική του πορεία. Το Σύνταγμα της Ελλάδας αναγνωρίζει τον ορεινό και νησιωτικό χαρακτήρα της χώρας και προβλέπει τη θέσπιση ειδικών πολιτικών για τη στήριξη των περιοχών αυτών. Παρά τις συνταγματικές προβλέψεις, η πολιτική για τις απομονωμένες περιοχές είναι, στην καλύτερη περίπτωση, αποσπασματική, παρά την περίσσεια δηλώσεων από εκπροσώπους είτε της κεντρικής εξουσίας είτε των αποκεντρωμένων διοικήσεων και, το χειρότερο, σε λάθος κατεύθυνση. Περισσεύουν οι συναισθηματικές επικλήσεις, ενώ η ανάλυση της κατάστασης σπάνια ξεφεύγει από τη μέγγενη της νοσταλγίας για τα «περασμένα μεγαλεία».

Στην εργασία, παρουσιάζονται κατ' αρχάς τα αποτελέσματα μιας συστηματικής ερευνητικής προσπάθειας του Ε.Μ.Π. για τον προσδιορισμό των βαθμών απομόνωσης των διάφορων περιοχών της Ελλάδας. Τα ευρήματα είναι σημαντικά. Για παράδειγμα, τα Κύθηρα, αν και τόσο κοντά στις ακτές της Λακωνίας είναι μία από τις πιο απομονωμένες νησιωτικές περιοχές της Ελλάδας. Η Ανάφη, επίσης, υπάγεται στις περιοχές με τον υψηλότερο δείκτη απομόνωσης, αν και απέχει λίγα ναυτικά μίλια από την «κοσμοπολίτικη» Σαντορίνη. Η ακόμη η ορεινή ραχοκοκαλιά της Ελλάδας είναι ταυτόχρονα και περιοχή υψηλής γεωγραφικής απομόνωσης, με ελάχιστες εξαιρέσεις, όπως το Μέτσοβο, μετά τη διάνοιξη της Εγνατίας.

Διαχρονικά, τα Συνέδρια του ΜΕΚΔΕ απετέλεσαν τους μαγνήτες που συνέλλεγαν τα διάσπαρτα ρινίσματα των επιστημονικών ερευνών για τις ορεινές περιοχές. Ήταν μια ζωτικής σημασίας συνεισφορά, απόλυτα αναγκαία για να συγκεντρωθεί η κρίσιμη μάζα των γνώσεων αλλά και του εξειδικευμένου επιστημονικού προσωπικού που ασχολείται με τις ορεινές περιοχές. Το 8^ο Συνέδριο του ΜΕ.Κ.Δ.Ε. και του ΕΜΠ προχωρά ένα βήμα παραπάνω. Ανοίγει τη θεματολογία του σε ολόκληρη τη γεωγραφικά απομονωμένη Ελλάδα, εστιάζοντας παράλληλα στα απομονωμένα νησιά. Τα προβλήματα κοινά: απουσία στοιχειωδών υποδομών παιδείας και υγείας, παραγωγική παρακμή, πληθυσμιακή γήρανση. Αλλά από την άλλη πλευρά, υπάρχει μια τεράστια πολιτιστική παρακαταθήκη, ένα ανέγγιχτο σε μεγάλο βαθμό φυσικό περιβάλλον. Μα πάνω από όλα υπάρχει το «σπάνιο μέταλλο» των ανθρώπων που επιμένουν να κρατήσουν τους τόπους αυτούς ζωντανούς, κόντρα σε μια «ανάπτυξη» που καθοδηγούμενη από τους νόμους της αγοράς σπρώχνει τους τόπους αυτούς όλο και πιο πολύ στο περιθώριο και τις κοινωνίες τους στο μαρασμό.

Στο ερώτημα αν υπάρχει άλλος δρόμος ανάπτυξης που να εμπεριέχει τις περιοχές αυτές, αντί μιας παθητικής αρνητικής απάντησης ή έστω μιας ανεδαφικής θετικής απάντησης, επιλέγουμε τη συστηματική επιστημονική έρευνα για την οικοδόμηση λύσεων πέραν της «πεπατημένης». Κι αν δεν υπάρχει ακόμη δρόμος, είμαστε αποφασισμένοι να φτιάξουμε. Και αισιόδοξοι ότι θα τα καταφέρουμε.

Η ολική πραγματική πραγματικότητα και η Ολοκληρωμένη Ανάπτυξη των Ορεινών και των Γεωγραφικά Απομονωμένων Περιοχών σήμερα

Δ. Ρόκος, Ομότιμος Καθηγητής Ε.Μ.Π.
ΜΕ.Κ.Δ.Ε. του Ε.Μ.Π.
Δ.Π.Μ.Σ. του Ε.Μ.Π. "Περιβάλλον και Ανάπτυξη"

Περίληψη

Στην εργασία αυτή συνοψίζονται και αναλύονται, με τη μεθοδολογία και τις τεχνικές των Ολοκληρωμένων Αποδόσεων της Φυσικής και Κοινωνικοοικονομικής Πραγματικότητας, οι ιδιάζουσες χαρακτηριστικές συνθήκες του ολικού περιβάλλοντος, της ζωής και της δουλειάς των κατοίκων των Ορεινών και των Γεωγραφικά Απομονωμένων ηπειρωτικών και νησιωτικών Περιοχών, αλλά και οι πολυδιάστατες σχέσεις, αλληλεξαρτήσεις και αλληλεπιδράσεις των περιοχών αυτών με τις όμορες περιοχές τους, σε εθνικό, περιφερειακό και υπερκρατικό επίπεδο, όπως αυτές καθορίζονται καταλυτικά από την κάθε φορά ολική πραγματική "πραγματικότητα" στις πολιτικές, κοινωνικές, οικονομικές, πολιτισμικές και τεχνικές/τεχνολογικές διαστάσεις της.

Η σταδιακή επικράτηση, τα τελευταία τριάντα τουλάχιστον χρόνια, της νεοφιλελεύθερης ιδεολογίας, όπως αυτή διατρέχει και δεσμεύει σε πλανητικό επίπεδο θεωρητικά κείμενα, θεσμικές και νομοθετικές πρωτοβουλίες, αλλά και κυβερνητικά σχέδια, αποφάσεις, προγράμματα, συμφωνίες και πρακτικές, επιτεύχθηκε με τον δούρειο ίππο της "βιώσιμης" ή "αιιφόρου" οικονομικής, (και μόνο για τους έχοντες και κατέχοντες), ανάπτυξης, η οποία υπέταξε και υποτάσσει – προσωρινά ισχυρίζομαι – την πολιτική, την κοινωνία, τον πολιτισμό, την τεχνική/τεχνολογία και το περιβάλλον στα διαπλεκόμενα συμφέροντα του χρηματοπιστωτικού συστήματος, των πολυεθνικών επιχειρήσεων, των ασύδοτων αγορών και των εντεταλμένων τους τεχνικών της εξουσίας.

Οι ορεινές και οι γεωγραφικά απομονωμένες περιοχές, για προφανείς αντικειμενικούς λόγους δεν μπορούν να ενδιαφέρουν τις αγορές, παρά μόνο για την χωρίς πρόγραμμα και αρχές ληστρική εκμετάλλευση του προφανούς "συγκριτικού" τους πλεονεκτήματος, της μοναδικής ομορφιάς τους δηλαδή και της δύναμει ανεξάντλητης και σε μεγάλο βαθμό ανεξερεύνητης κιβωτού των φυσικών διαθεσίμων τους.

Κι αυτό, στις άκρως ευνοϊκές γι' αυτές συνθήκες της συνεχιζόμενης εγκατάλειψης των περιοχών αυτών από τη νεολαία και τους κατοίκους τους ως αποτέλεσμα του κρατούντος μετά τον δεύτερο παγκόσμιο πόλεμο καταναλωτικού "αναπτυξιακού" μοντέλου.

Έτσι, η "ελκυστικότητα" τους και το νεοφιλελεύθερο "branding" τους, αλλά και η προπαγανδιστική διαχείρισή τους ως συμβόλων, από μια ραγδαία υποχρηματοδοτούμενη απαξιούμενη, ιδιωτικοποιούμενη και εμπορευματοποιούμενη δημόσια παιδεία, ελέω και των δήθεν προοδευτικών διανοουμένων παντός καιρού και των όσων, σταδιακά αλλοτριούμενων, αμόρφωτων αλλά και καλά καταρτισμένων στην στενή ειδικότητά τους παλιών και όψιμων πανεπιστημιακών θιασωτών της "αειφορίας", θα αποβούν στην πράξη, ολική καταστροφή τους από φιλόδοξους άρπαγες "επενδυτές", οι οποίοι θα φέρουν με δανεικά και πάντα χωρίς ίδια κεφάλαια, την "ανάπτυξη", "νέες θέσεις εργασίας" και μοντέρνους τρόπους ζωής σε κάθε βουνό και νησί μας.

Από την άλλη μεριά, από τη διεξοδική ολιστική και τεκμηριωμένη ανάλυση των μετρητικών και ποιοτικών στοιχείων τα οποία συγκροτούν την πραγματική "πραγματικότητά" τους, προκύπτει ότι η κατάσταση, οι ποιότητες και τα μεγέθη των ορεινών και των γεωγραφικά απομονωμένων περιοχών αποτελούν τις βέλτιστες συνθήκες ανάπτυξης εξωσυστημικών,

ελεύθερων και δημοκρατικών εγχειρημάτων, πρωτοβουλιών, σχεδίων, προγραμμάτων και δράσεων από τα κάτω, διεπιστημονικών ομάδων κατοίκων, και ξενιτεμένων, επιστημόνων που αγαπούν τον τόπο τους, αλλά και όσων παραγωγών, δημιουργών, εργαζομένων και μεταναστών/προσφύγων συνειδητά επιλέγουν να μείνουν, να ζήσουν και να εργασθούν σε αυτές.

Οι αρχές, οι αξίες, η φιλοσοφία, η θεωρία, η μεθοδολογία, η πράξη και τα παραδείγματα της Αξιοβίωτης Ολοκληρωμένης Ανάπτυξης, που παντρεύουν τη διεπιστημονικότητα, με την τεκμηριωμένη αναλυτική κριτική σκέψη, την αυτόχθονη σοφία, τις παραδοσιακές τέχνες και τεχνικές και την μεθοδική συλλογική δράση ελεύθερων, υπεύθυνων και συνειδητών πολιτών και εργαζομένων, αποδεικνύεται λογικά και διαλεκτικά, ότι "δυνάμει" μπορούν να δώσουν αρμονικές με τη ζωή των ανθρώπων και το ολικό περιβάλλον λύσεις, για την πραγματική ανάπτυξη των ορεινών και των απομονωμένων περιοχών και όχι μόνο.

Μια σειρά από άκρως αναγκαίες προϋποθέσεις για τέτοιες εξελίξεις επισημαίνονται και θεμελιώνονται στη δύναμη και τη δυναμική της παιδείας, ως μόρφωσης και πολιτισμού, ανεκτίμητου κοινωνικού αγαθού και ενωτικού αιτήματος και δράσης όλων όσων την αντιλαμβάνονται, την εννοούν και παλεύουν γι' αυτήν θεωρώντας την ως τη μόνη αξιόπιστη και ασφαλή υποδομή της κοινωνικής αλλαγής (Ρόκος 1981, 1997, 2003, 2006, 2008, 2010, 2011).

Μιλώντας για τον Στράτο Γαλανή

Γ. Ευαγγελόπουλος, Δικηγόρος, Δρ. Διεθνών Σχέσεων (LSE)

Περίληψη

Συμβαίνει κάποιες φορές στη ζωή ορισμένων ανθρώπων, από τύχη ή ευλογία Θεού, οι προσωπικότητες που κυρίως τους επηρέασαν να μην ανήκουν στον επαγγελματικό ή ακαδημαϊκό χώρο στον οποίον αυτοί δραστηριοποιούνται. Τέτοια είναι και η δική μου περίπτωση, αφού τυχαίνει να είμαι νομικός και πολιτικός επιστήμονας αλλά η ζωή το έφερε να γνωρίσω το 1982, τον Στράτο Γαλανή, Καθηγητή των Μαθηματικών στο ΕΜΠ, με αποτέλεσμα έκτοτε να αναπτυχθεί μια σχέση βαθύτατης φιλίας ανάμεσά μας, από τις πιο σταθερές και ωραίες.

Η γνωριμία έγινε στο βιβλιοπωλείο του Γιώργου Κορφιάτη, στην Αθήνα, όπου όχι μόνον ο Στράτος Γαλανής αλλά και πολλοί άλλοι μαθηματικοί της δευτεροβάθμιας αλλά και της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης –μεταξύ των οποίων και ο σπουδαίος Δημήτρης Κάππος, παλαιότερα- σύχναζαν, συζητώντας θέματα της επικαιρότητας αλλά ενίοτε και ζητήματα που αφορούσαν τα Μαθηματικά ή την μαθηματική εκπαίδευση στην Ελλάδα.

Πρωτοετής φοιτητής τότε της Νομικής Σχολής του ΕΚΠΑ, επισκεπτόμουν τακτικά το βιβλιοπωλείο του ευγενικού και φιλόξενου Γιώργου Κορφιάτη, για να αγοράσω μαθηματικά βιβλία, με σκοπό να εμπλουτίσω τις γνώσεις μου σε ένα γνωστικό αντικείμενο που δεν σπούδαζα μεν στο Πανεπιστήμιο αλλά, εντούτοις, πολύ αγαπούσα από μαθητής. Μια άσκηση στο κλασικό δίτομο έργο των G. Pólya και G. Szegő, *Problems and Theorems in Analysis*, στάθηκε η αφορμή της γνωριμίας μας. Θυμάμαι ότι αμέσως του τόνισα πως ένας επιπρόσθετος λόγος που χάρηκα για την γνωριμία μας ήταν ότι, ως μαθητής Λυκείου, είχα εκτιμήσει την εξαιρετική ποιότητα κάποιων ασκήσεων του που είχαν δημοσιευθεί στο περιοδικό *Ευκλείδης Β'* (της ΕΜΕ) και αφορούσαν την ύλη της Τρίτης Λυκείου.

Γρήγορα αντιλήφθηκα πόσο πολύ ο Γαλανής αγαπούσε τα Μαθηματικά αλλά και τους άξιους δασκάλους αυτής της ωραίας επιστήμης σε όλες τις βαθμίδες του εκπαιδευτικού μας συστήματος. Δεν είχε την υπεροψία του Καθηγητού του Πολυτεχνείου αλλά θαύμαζε και αναγνώριζε το ταλέντο και το μεράκι, όπου κι αν το εντόπιζε. Για παράδειγμα, θυμάμαι την εκτίμηση με την οποία μιλούσε για τον Θεόδωρο Καζαντζή, Λαρισαίο μαθηματικό, φροντιστή αλλά και συγγραφέα ορισμένων εξαιρετών μαθηματικών βιβλίων για την δευτεροβάθμια εκπαίδευση (π.χ., το δίτομο έργο του για την Άλγεβρα). Τον Καζαντζή τον είχε γνωρίσει κατά την παραμονή του στο Παρίσι τα έτη 1971-72 και 1972-73, όταν, με υποτροφία της Γαλλικής Κυβέρνησης, εργάστηκε ως ερευνητής στο Πανεπιστήμιο του ORSAY (Παρίσι-11), υπό τον Καθηγητή Νίκο Βαρόπουλο, κορυφαίο σύγχρονο Έλληνα μαθηματικό, τιμημένο με το Βραβείο Salem για τις εργασίες του στην Αρμονική Ανάλυση και ιδιαίτερα στις Ομάδες Lie. Αξίζει να αναφερθεί εν προκειμένω ότι ο Καθηγητής Νίκος Βαρόπουλος επέβλεψε τη διδακτορική διατριβή του Γαλανή. Όλα άρχισαν όταν ο Γαλανής ενεγράφη, το 1968, ως ερευνητής φοιτητής στο Πανεπιστήμιο του Cambridge, έχοντας για περιοχή έρευνας τις «Μεθόδους Συναρτησιακής Ανάλυσης στην Αρμονική Ανάλυση». Αμέσως, καθ' υπόδειξη του Νίκου Βαρόπουλου, ο Γαλανής παρακολούθησε το 1968-69 στο Πανεπιστήμιο του Cambridge μαθήματα και σεμινάρια στην Γενική Τοπολογία, την Θεωρία Μέτρου και Ολοκληρώσεως, την Γραμμική Ανάλυση, τους Χώρους Hilbert, τις Τοπολογικές Ομάδες και την Συναρτησιακή Ανάλυση. Στο ακαδημαϊκό έτος 1969-70, ύστερα από απόφαση του Πανεπιστημίου του Cambridge, εργάστηκε ως ερευνητής στο Ινστιτούτο "Mittag-Leffler", στην Στοκχόλμη (Σουηδία), με Καθηγητή τον Lennart Carleson, μία από τις ηγετικές φυσιογνωμίες στον χώρο της Αρμονικής Ανάλυσης. Εκεί, εκτός από μαθήματα και

σεμινάρια στις Τανυστικές Άλγεβρες, την Θεωρία Προσεγγίσεως και την Αρμονική Ανάλυση, παρακολούθησε το ετήσιο σεμινάριο στην Αρμονική Ανάλυση, στο οποίο τότε δίδασκαν τεράστιες προσωπικότητες σε αυτόν τον μαθηματικό κλάδο απ' όλο τον κόσμο, όπως ο Lennart Carleson, ο Elias Stein, ο Lars Valter Hörmander (Fields Medal, 1962), για τον οποίον ο Γαλανής έτρεφε έναν βαθύτατο θαυμασμό, κ.α. Κατά το ακαδημαϊκό έτος 1970-71, χάρη σε υποτροφία του Ιδρύματος Σκυλίτση, συνεχίζει την έρευνα στο Πανεπιστήμιο του Cambridge (όπου παρακολουθεί νέα μαθήματα και σεμινάρια), ενώ στη διετή παραμονή του στο Παρίσι, κατά τα έτη 1971-73, αναφέρθηκα ήδη, πιο πριν. Στο μεταξύ, τον Απρίλιο του 1972 είχε υποβάλει τη διδακτορική του διατριβή στο Πανεπιστήμιο του Cambridge και τον Ιούλιο του ίδιου έτους την υποστήριξε με επιτυχία. Τον Μάιο του 1974 εκλέχτηκε παμψηφεί Μόνιμος Επικουρικός Καθηγητής της Α' Έδρας των Ανωτέρων Μαθηματικών του ΕΜΠ, διορίστηκε τον Σεπτέμβριο του ίδιου έτους και γρήγορα εξελίχθηκε σε Τακτικό Καθηγητή.

Το πέρασμά του από τόσο σημαντικά ερευνητικά κέντρα στα Μαθηματικά στην Ευρώπη και η γνωριμία του με κορυφαίους μαθηματικούς του κλάδου της Αρμονικής Ανάλυσης, οπότε και του τρόπου που αυτοί έκαναν έρευνα και παρήγαγαν νέα γνώση, εφοδίασαν τον Στράτο Γαλανή με υψηλά, άρα και αυστηρά, ποιοτικά κριτήρια αξιολόγησης τόσο του δικού του έργου, όσο και των συναδέλφων του. Νομίζω ότι αυτό ακριβώς εννοούσε ο φίλος του από τα χρόνια του Cambridge, Ούγγρος μαθηματικός Béla Bollobás, ο οποίος, όταν τον Μάρτιο του 2016, ήρθε στο ΕΜΠ, είπε για τον Γαλανή -όπως μας μαρτυρεί ο μαθητής του, σήμερα Αναπληρωτής Καθηγητής, Αλέξανδρος Παπαϊωάννου- «ότι ήξερε τι ήταν τα καλά Μαθηματικά» ("he knew what good Mathematics is").

Τον Στράτο Γαλανή τον χαρακτήριζαν, όμως, και σπάνιες ποιότητες Δασκάλου και ανθρώπου. Σαν Δάσκαλος ενδιαφερόταν πολύ για τους ικανούς μαθητές του, τους οποίους προσπαθούσε να βοηθήσει όσο περισσότερο μπορούσε και των οποίων την πορεία ποτέ δεν έπαυε να παρακολουθεί. Θυμάμαι ότι δεν δίσταζε να μου λέει, και μάλιστα με έμφαση, ότι στις νεότερες εποχές οι λέκτορες έχουν πολλαπλάσια προσόντα απ' όσα οι Τακτικοί Καθηγητές, όπως εκείνος. Και μάλιστα να το λέει με χαρά, χωρίς κανένα είδος συμπλέγματος.

Τέλος, ως άνθρωπος ο Γαλανής υπήρξε αυθεντικός και ειλικρινής, ακόμη και εάν αυτό τον έκανε αντιπαθή σε κάποιους. Δεν ήταν «δίδυμος», δεν έκανε τον δημόσιο διανοούμενο και τιμούσε εκείνους που παρήγαγαν συγκεκριμένα έργα και δεν αναλώνονταν σε μεγάλα λόγια. Υπήρξε άνθρωπος προοδευτικών πολιτικών αντιλήψεων και ήταν πολύ υπερήφανος για την ηπειρώτικη καταγωγή του (από τα Τζουμέρκα), όπως και για τον δάσκαλο πατέρα του στα δύσκολα χρόνια του εμφυλίου πολέμου. «Υποτακτικός» σε κάποιο κόμμα δεν έγινε ποτέ. Προσέφερε πολλά στο ΕΜΠ από την θέση του Αντιπρυτάνεως, όπως και στην ΕΜΕ, ως εκλεγμένο, για μια περίοδο μέλος του Διοικητικού Συμβουλίου της. Τέλος, αγαπούσε πολύ την οικογένειά του, δηλαδή την σύζυγό του, Άννα, όπως και τον γιό του, Γιώργο, για τον οποίον πάντα βαθύτατα καμάρωνε. Μικρή δεν ήταν, όμως, και η αγάπη του για την ΑΕΚ, της οποίας την πορεία ανελλιπώς παρακολουθούσε, όχι ως «ουδέτερος» φίλαθλος αλλά ως συναισθηματικός και πιστός οπαδός της, γεγονός που με συγκινούσε, καθώς αποτελούσε μια ακόμη απόδειξη της γνησιότητας και της προσωπικότητάς του και της συναισθηματικότητάς του.

Αυτός ήταν ο Στράτος Γαλανής, ένας πολύ καλός μαθηματικός, ένας γνήσιος πατριώτης κι ένας ειλικρινής και πηγαίος άνθρωπος. Ειδικά για μένα, υπήρξε και κάτι παραπάνω. Ήταν ο άνθρωπος που ενδιαφέρθηκε περισσότερο από κάθε άλλον στην Ελλάδα, προκειμένου να με βοηθήσει να εμπλουτίσω τις γνώσεις μου στα Μαθηματικά. Εάν δεν τα κατάφερα όσο εκείνος θα ήθελε, ευθύνομαι αποκλειστικώς εγώ. Επίσης, στάθηκε σε όλες τις δύσκολες στιγμές της ζωής μου -που δεν ήταν λίγες για μένα στην τελευταία δεκαετία- δίπλα μου. Σαν δεύτερος πατέρας! Και σαν τέτοιον θα τον θυμάμαι και θα τον αγαπώ πάντοτε!

Ανόρθωση με άφθαρτα πέλματα. Τα επαναστατικά νέα εργαλεία των ορεινών και γεωγραφικά απομονωμένων περιοχών

Θ. Ξανθόπουλος, Ομότιμος Καθηγητής Ε.Μ.Π.

Περίληψη

Στην αρχή της εισαγωγής του κλασικού για τον εικοστό αιώνα έργου του, ο κορυφαίος ιστορικός Έρικ Χόμπσμπαουμ, μεταξύ άλλων, επισημαίνει: «Η καταστροφή του παρελθόντος, ή μάλλον των κοινωνικών μηχανισμών που συνδέουν τη σύγχρονη εμπειρία μας με την εμπειρία των προηγούμενων γενιών, αποτελεί ένα από τα πιο χαρακτηριστικά και αλλόκοτα φαινόμενα προς τα τέλη του αιώνα μας. Οι περισσότεροι νέοι σήμερα μεγαλώνουν σ' ένα κλίμα διαρκούς παρόντος, χωρίς καμία οργανική σχέση με το δημόσιο παρελθόν της εποχής που ζουν».

Διανύουμε τον έβδομο χρόνο μιας οξύτατης δημοσιονομικής και πιστωτικής κρίσης με βεβαρημένο αναπτυξιακό παρελθόν. Οι επιπτώσεις είναι οδυνηρές για τη συντριπτική πλειονότητα των συμπολιτών μας και, το χειρότερο, έχει πνιγεί στην αιθαλομίχλη το ορατό μέλλον των δυο νεότερων γενιών. Ζούμε σ' ένα κλίμα διαρκούς παρόντος, υποταγμένου στους στρατηγικούς σχεδιασμούς – ευχολόγια που κατασκευάζουν οι κεντρικές υπηρεσίες των Κοινοτικών οργάνων, διαβρωμένου από τον παρασιτισμό και την πλύση εγκεφάλου γύρω από το δίδυμο «χρέος + δανειακή σύμβαση».

Αποσιωπάται συστηματικά μια απλή διαχρονική αλήθεια, η συνειδητοποίηση της οποίας διέσωσε και τη χώρα μας από μεγάλες καταστροφές του παρελθόντος: κάθε σοβαρή και ανθεκτική στο χρόνο παραγωγική ανασυγκρότηση αρχίζει και τελειώνει με την αναστήλωση των θεμελίων συγκεκριμένων παραδοσιακών αξιών στη μικρή γεωγραφική κλίμακα των περιφερειών, εμπλουτισμένων με τις μεγάλες καινοτομίες κάθε εποχής, τα εργαλεία και όπλα της τρίτης βιομηχανικής επανάστασης, εν προκειμένω.

Ως αισιόδοξος διάκονος των θετικών επιστημών «βλέπω» ότι, η ραγδαία εξελισσόμενη τρίτη βιομηχανική επανάσταση είναι εν δυνάμει ανατρεπτική της κρατούσας τάξης πραγμάτων. Η οριζόντια διάχυση της γνώσης και η εύκολη πρόσβαση σε πανίσχυρο και φθηνό εξοπλισμό, προσφέρουν στο ξεχασμένο συγκριτικό μας πλεονέκτημα, τις άφθαρτες αναπτυξιακές πηγές των ορεινών και γεωγραφικά απομονωμένων περιοχών, την άμεση δυνατότητα αυτοδύναμης παραγωγής περιζήτητων προϊόντων και υπηρεσιών ποιότητας.

Με προφανή τα αρχικά συγκριτικά πλεονεκτήματα της χώρας μας στο στίβο της τρίτης βιομηχανικής επανάστασης, ζητείται από τους φέροντες τα εύσημα της ρητής και άρρητης γνώσης, η σαφής τοποθέτηση ως προς το πρακτικό σκέλος του τελικού υπαρξιακού διλήμματος: Επαίτες για μια θέση εργασίας στο «φιλόπτωχο» δίδυμο «δημόσιος τομέας + μεγαλοεπενδυτής», ή, οργανωμένοι σε ακηδευμόνευτες κοινότητες μάχιμων μικρών παραγωγών – ιδιοκτητών των επαναστατικών νέων εργαλείων, ελεύθεροι πολίτες επί της ουσίας;

Η Άγνωστη Συμβολή της Ηπείρου στο Προϊστορικό Πολιτισμικό Γίνεσθαι της Ευρώπης Μια Γεωμυθολογική Προσέγγιση

Ηλ. Μαριολάκο, *Dr.rer.nat.*, Ομότιμο Καθηγητή Γεωλογίας,
Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών

Περίληψη

Σε πολλά κείμενα της αρχαίας Ελληνικής Γραμματείας, γίνεται λόγος για τους Υπερβορείους. Μέχρι πρότινος οι περισσότεροι θεωρούσαν ότι, τόσο η Αργοναυτική εκστρατεία, όσον και οι Υπερβόρειοι αποτελούν αντικείμενο της Ελληνικής Μυθολογίας, που είναι μεν πλούσια, αλλά οπωσδήποτε "*αποκύημα της φαντασίας των ευφάνταστων Ελλήνων*". Πρόκειται δηλαδή για ένα ωραίο παραμύθι. Τελευταία όμως, αρχαιολογικά ευρήματα, τόσο στη νοτιοανατολική Σουηδία, όσο και στη Νορβηγία, και μετά από ραδιοχρονολόγησή τους με σύγχρονες μεθόδους, απέδειξαν ότι η παρουσία των Προϊστορικών κατοίκων του Αιγαιακού χώρου, σ' αυτές τις απόμακρες περιοχές των Υπερβορείων, είναι - πέραν κάθε αμφιβολίας - τουλάχιστον από τα μέσα του 18ου αι. π.Χ. μέχρι τον 10ο αι. π.Χ. (Mörner & Lind, 2013).

Εξάλλου, η ανεύρεση των τάφων των Υπερβορείων παρθένων στη Δήλο, ήδη πριν από τα μέσα του 20ου αιώνα από Γάλλους αρχαιολόγους, δείχνουν ότι η αμφισβήτηση για την ύπαρξή της χώρας, αλλά και ατών των Υπερβορείων, ακόμη και από αυτόν τον Ηρόδοτο, δεν ευσταθεί.

Η μελέτη κειμένων Ελλήνων συγγραφέων που αναφέρονται:

- i. Στη σχέση του Θεού Απόλλωνα με τους Υπερβορείους,
- ii. στον θεσμό της μεταφοράς δώρων των Υπερβορείων προς τον Απόλλωνα στη Δήλο από τις *Υπερβόρειες παρθένες* κατά τακτά χρονικά διαστήματα,
- iii. στην διαδρομή, που ξεκίναγαν από τη σημερινή Βαλτική - το Σαρμάτιον Πέλαγος - και συγκεκριμένα κάπου από την περιοχή της Αγίας Πετρούπολης, και δια του *Βόλγα* (Ρα), του *Δον* (Ταναΐς) του *Εύξεινου Πόντου* και στη συνέχεια δια της Θράκης - Μακεδονίας, στην *Προϊστορική Δωδώνη*. Από εκεί, αφού διέσχιζαν την Πίνδο, έφταναν στην *Ανθήλη* (Μαλιακός), συνέχιζαν στους *Δελφούς*, στις *Πρασιές* (Πόρτο Ράφτη), για να καταλήξουν στη *Δήλο*,
- iv. στο γεγονός ότι εθεωρείτο "χρέος" να γίνει επίσκεψη στη Δωδώνη και στο εκεί αρχαιότερο μαντείο του Δία,

δείχνουν, ανάμεσα στ' άλλα, ότι η Δωδώνη ήταν ένα είδος τόπου προσκυνήματος για τους Υπερβορείους.

Η μελέτη εξάλλου της Κελτικής Μυθολογίας, και συγκεκριμένα όσα αναφέρονται στους θρησκευτικούς ταγούς των Κελτών, που είναι οι Δρυΐδες ή Druids, από την Προϊστορική Εποχή μέχρι και την εξαφάνισή τους από το ιστορικό γίνεσθαι, κατά τους πρωτοχριστιανικούς αιώνες, δείχνουν μια θρησκευτικο-πολιτισμική συγγένεια με τους Ιερείς - Μάντεις του Δία, του αρχαιότερου μαντείου των Ελλήνων.

Στην ανακοίνωση αυτή θα αναφερθούν και θα τεθούν προς συζήτηση διάφορα επιχειρήματα που δείχνουν ότι η *Προϊστορική Δωδώνη* πρέπει να έχει διαδραματίσει καθοριστικό ρόλο στην διαμόρφωση του θρησκευτικο-κοινωνικού πολιτισμού των Προϊστορικών κατοίκων της Βόρειας και Κεντρο-Δυτικής Ευρώπης, που συνεχίστηκε μέχρι ότου αντικαταστάθηκε από το θρησκευτικο-πολιτισμικό καθεστώς του Δυτικο-Ευρωπαϊκού Χριστιανισμού.

Τέλος, θα προταθούν τρόποι ανάδειξης αυτής της πανάρχαιας διευρωπαϊκής πολιτισμικής σχέσης, που ανάγεται τουλάχιστον στο πρώτο ήμισυ της 2ης χιλιετίας και συνεχίστηκε μέχρι τους πρώτους αιώνες της επικράτησης του Χριστιανισμού στη Δυτική Ευρώπη.

Ένα νέο οικολογικό μακροοικονομικό υπόδειγμα

Γ. Δαφέρμος, Lecturer in Economics, Department of Accounting, Economics and Finance, University of the West of England, Bristol, UK.

Μ. Νικολαΐδη, Lecturer in Economics, Department of International Business and Economics, University of Greenwich, London, UK.

Γ. Γαλανής, DLecturer in Economics, Institute of Management Studies, Goldsmiths, University of London, UK and New Economics Foundation, London, UK.

Περίληψη

Η περιβαλλοντική, η χρηματοπιστωτική και η οικονομική κρίση δεν πρέπει να εξετάζονται μεμονωμένα η μία από την άλλη καθώς κάθε μία από αυτές επιδρά στις υπόλοιπες. Ωστόσο, τα υποδείγματα που χρησιμοποιούνται για τη χάραξη οικονομικής και περιβαλλοντικής πολιτικής στερούνται μια ολοκληρωμένη αποτύπωση των συνδέσεων του οικοσυστήματος, του χρηματοπιστωτικού συστήματος και της μακροοικονομίας. Το γεγονός αυτό, περιορίζει σημαντικά τη χρησιμότητά τους σε ό,τι αφορά τη δημιουργία πολιτικών για την αντιμετώπιση των σύνθετων αλληλοεξαρτώμενων προβλημάτων των σύγχρονων οικονομιών και κοινωνιών.

Στόχος της έρευνας αυτής είναι να καλύψει το εν λόγω κενό, αναπτύσσοντας ένα μακρο-οικονομικό υπόδειγμα που συνδυάζει στοιχεία από τον κλάδο της Βιομηχανικής Οικολογίας και των μετα-Κεϋνσιανών οικονομικών. Ειδικότερα, το υπόδειγμα βασίζεται στη σύνθεση των εργασιών του Georgescu-Roegen (1971; 1979; 1984) με τα μετα-κενσιανά υποδείγματα αποθεμάτων-ροών (Godley and Lavoie 2007). Το υπόδειγμά μας διακρίνεται από τα εξής χαρακτηριστικά: Πρώτον, μοντελοποιεί ρητά (α) τα νομισματικά αποθέματα και τις νομισματικές ροές και (β) τα αποθέματα και τις ροές ύλης/ενέργειας. Αυτό επιτρέπει στο μοντέλο να λαμβάνει υπόψη τις λογιστικές αρχές σε μακροοικονομικό και χρηματοπιστωτικό επίπεδο καθώς και τους νόμους της θερμοδυναμικής σε ό,τι αφορά την αποτύπωση του οικοσυστήματος. Δεύτερον, το υπόδειγμα ενσωματώνει τη διάκριση του Georgescu-Roegen μεταξύ των πόρων που έχουν το ρόλο αποθεμάτων-ροών στην παραγωγική διαδικασία (ενέργεια και ύλη) και εκείνων που αποτελούν πηγή υπηρεσιών (κεφάλαιο και εργασία). Τρίτον, το παραγόμενο προϊόν καθορίζεται από την ενεργό ζήτηση, αλλά λαμβάνεται υπόψη η πιθανότητα να προκύπτουν περιορισμοί στην προσφορά, λόγω περιβαλλοντικών καταστροφών ή λόγω εξάντλησης των φυσικών πόρων. Τέταρτον, η κλιματική αλλαγή επηρεάζει άμεσα τις μεταβλητές οι οποίες καθορίζουν τη συνολική ζήτηση. Πέμπτον, το χρηματοπιστωτικό σύστημα επηρεάζει τη μακροοικονομική δραστηριότητα και την υλοποίηση των επενδυτικών σχεδίων που καθορίζουν τη χρήση των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας και τη γενικότερη αποδοτικότητα στη χρήση φυσικών πόρων.

Δομικοί Περιορισμοί, Δυνατότητες, και Προοπτικές μιας Ολοκληρωμένης Ανάπτυξης της Ορεινής Υπαίθρου

Γ. Λιοδάκης, Καθηγητής Πολυτεχνείου Κρήτης

Περίληψη

Η παρούσα εισήγηση στηρίζεται σε μια διεπιστημονική προσέγγιση, με αφετηρία κυρίως τις κοινωνικές επιστήμες και μια Μαρξιστική πολιτική οικονομία ειδικότερα. Μια σειρά εισαγωγικών, μεθοδολογικών παρατηρήσεων στοχεύει στη διαμόρφωση του θεωρητικού πλαισίου για την αποτελεσματικότερη διαπραγμάτευση του ερευνόμενου ζητήματος. Στη συνέχεια γίνεται μια σύντομη αναφορά στην ορεινή Κρήτη και στις εξελίξεις που είχαμε στο συγκεκριμένο χώρο από την πρώτη μεταπολεμική περίοδο μέχρι σήμερα. Ακολουθώς, και περισσότερο διεξοδικά, εξετάζονται η σημασία και οι συνέπειες της κυριαρχίας του καπιταλισμού για την ανάπτυξη της υπαίθρου και των ορεινών περιοχών ειδικότερα. Όπως υποστηρίζεται, οι συνθήκες αυτές ανάπτυξης προσδιορίζουν σε μεγάλο βαθμό τους δομικούς περιορισμούς, αλλά και τις αναπτυξιακές δυνατότητες ή τις επιλογές που ενδεχόμενα υπάρχουν σήμερα. Πάνω σ' αυτή τη βάση, προχωράμε σε μια ειδικότερη διερεύνηση των δυνατοτήτων και των προοπτικών μιας οικολογικά συμβατής/ ολοκληρωμένης ανάπτυξης της ορεινής υπαίθρου. Εδώ εξετάζονται οι περιορισμοί που επιβάλλονται από την καπιταλιστική ανάπτυξη και οργανωτική ανασυγκρότηση της γεωργίας, την ένταξη της εγχώριας παραγωγής σε μια διαδικασία διεθνικής συσσώρευσης, τις μη αναστρέψιμες κοινωνικο-οικολογικές εξελίξεις των τελευταίων δεκαετιών, και μια ραγδαία και ανεξέλεγκτη τουριστική ανάπτυξη ορισμένων ζωνών. Τίθενται επίσης κρίσιμα ερωτήματα για το αν, και κατά πόσον, είναι μια αυτόνομη ανάπτυξη σε τοπικό ή περιφερειακό επίπεδο εφικτή, αν η ρήξη με το κεφάλαιο και το αστικό κράτος ή υπερκράτος είναι αναγκαία, και αν μια δραστική αλλαγή της υπαίθρου στην κατεύθυνση μιας οικολογικά συμβατής και κοινωνικά δίκαιης ανάπτυξης θα μπορούσε να στηριχτεί αποκλειστικά σε μια κίνηση 'από τα κάτω' ή μια κίνηση 'από τα πάνω', ή αν θα πρέπει πιθανότατα να συνδυάζει διαλεκτικά και τις δύο αυτές κινήσεις. Επισημαίνεται τέλος μια σειρά αλλαγών που, ξεκινώντας από την υπάρχουσα σήμερα κατάσταση, θα μπορούσαν να συμβάλλουν σε μια νέα ελπιδοφόρα ανάπτυξη για τις ορεινές περιοχές και τη χώρα γενικότερα.

Το Ιδεολογικό Στοιχείο της Νεοφιλελεύθερης Οικονομικής Θεωρίας

Θ. Πάκος, Ομότιμος Καθηγητής Παντείου Πανεπιστημίου

Περίληψη

Η παρούσα εργασία περιλαμβάνει τέσσερις ενότητες και σύντομο επίλογο. Στην πρώτη διερευνώνται οι λόγοι που εξηγούν την επιβίωση της οικονομικής θεωρίας του νεοφιλελευθερισμού μετά την κρίση του 2007/8 και αναδεικνύονται οι διαφορές με τις προηγούμενες κρίσεις, του 1929 και της δεκαετίας του 1970, οι οποίες είχαν οδηγήσει σε απαξίωση των κυρίαρχων τότε οικονομικών θεωριών. Στη δεύτερη ενότητα αναλύεται το στοιχείο της ιδεολογίας που ενυπάρχει σε κάθε οικονομική θεωρία, και γενικότερα στις κοινωνικές θεωρίες, καθώς και η σημασία των ιδεών για το τι είναι ορθό-αποδεκτό και μη στην οργάνωση και λειτουργία της οικονομίας. Η σύντομη ιστορική αναδρομή στη διαμόρφωση και εξέλιξη της νεοφιλελεύθερης ιδεολογίας, από τις απαρχές της στο μεσοπόλεμο μέχρι τις δικτατορίες της Χιλής και της Αργεντινής στη σύγχρονη παγκόσμια κυριαρχία, της αποτελεί το αντικείμενο της τρίτης ενότητας. Στην τέταρτη ενότητα ασκείται κριτική στη νεοφιλελεύθερη θέση που υποστηρίζει ότι το ιδανικό της ελευθερίας του ανθρώπου πραγματώνεται μόνο σε μια οικονομία ελεύθερης αγοράς. Στο σύντομο επίλογο γίνεται ενδεικτική αναφορά στις διαβρωτικές επιπτώσεις της νεοφιλελεύθερης ιδεολογίας στη δημοκρατία και τους θεσμούς κοινωνικής δικαιοσύνης καθώς επίσης και στο θανάσιμο κίνδυνο της οικολογικής καταστροφής που προκαλείται από την ανεξέλεγκτη λειτουργία της ελεύθερης αγοράς και των πολυεθνικών.

Ο νεοφιλελευθερισμός είναι η ιδεολογία που χρησιμοποίησαν οι πλούσιοι στο τέλος του 20^{ου} αιώνα εναντίον των φτωχών, των εργατών και του σοσιαλδημοκρατικού κράτους. Είναι, κατά συνέπεια, μια κατ' εξοχήν αντιδραστική ιδεολογία.

Luiz Carlos Bresser - Pereira¹

¹Bresser - Pereira, Luiz Carlos (2009) Assault on the State and on the Market: Neo liberalism and Economic Theory, *Estudos Avangados*. 23 (66)

Ρομποτική τεχνολογία και αυτοματισμός στην προστασία και αξιοποίηση του δασικού πλούτου

Ν. Ασπράγκαθος, Καθηγητής, Πανεπιστήμιο Πατρών
Ομάδα Ρομποτικής
Τμήμα Μηχανολόγων και Αεροναυπηγών Μηχανικών

Περίληψη

Στην εργασία αυτή παρουσιάζονται οι εξελίξεις και οι προοπτικές στην ρομποτική τεχνολογία και τον αυτοματισμό σε δασικές εφαρμογές που αφορούν στην προστασία, την διαχείριση, την αναδάσωση και την αξιοποίηση του δασικού πλούτου.

Αναφέρονται τα χαρακτηριστικά των μικρών ιπτάμενων ρομπότ και του εξοπλισμού τους με αισθητήρες κυρίως όρασης για την συνεχή επιτήρηση-επιθεώρηση των δασών ώστε να γίνει έγκαιρη αναγνώριση της εμφάνισης πυρκαγιάς ή ασθένειας και να προληφθεί η καταστροφή του δάσους. Επίσης γίνεται μια βασική ποιοτική σύγκριση με άλλες πρακτικές επιτήρησης τους δάσους με σκοπό την πρόληψη καταστροφικών φαινομένων. Παρουσιάζονται επιλεγμένες ερευνητικές εργασίες και πρακτικές εφαρμογές ιπτάμενων ρομπότ και αυτόνομων συστημάτων για την επιτήρηση του δάσους.

Παρουσιάζεται σε συντομία η εξέλιξη του ηλεκτρομηχανολογικού εξοπλισμού για την δασοκομία και δίνεται ιδιαίτερη έμφαση στα ερευνητικά έργα με σκοπό την ανάπτυξη ρομποτικών οχημάτων για την δένδροφύτευση, την αραίωση, την υλοτομία και την μεταφορά των προϊόντων της υλοτομίας.

Συμπεριλαμβάνεται μια σύντομη αναφορά στις ακολουθούμενες πολιτικές για την δασική περιουσία και παρουσιάζονται οι αναγκαίες συνθήκες για μια άλλη πολιτική που θα έχει στόχο το κοινωνικό όφελος και όχι το επιχειρηματικό κέρδος.

Δομική κρίση, πόλεμος και προοπτικές ανάπτυξης-διεξόδου απ' τα συστημικά αδιέξοδα για τη χώρα και την ανθρωπότητα

Δ. Πατέλης. Αναπληρωτής Καθηγητής Φιλοσοφίας Πολυτεχνείου Κρήτης

Περίληψη

Η εισήγηση επικεντρώνεται στο θεωρητικό και μεθοδολογικό πλαίσιο της διερεύνησης του συγχρόνου σταδίου της κεφαλαιοκρατίας, και της εποχής. Αναδεικνύει το χαρακτήρα εκείνων των δομικών-διαρθρωτικών αντιφάσεων της κεφαλαιοκρατίας, η επίλυση των οποίων στα πλαίσια του συστήματος είναι εγγενώς συνδεδεμένη με καταστροφικές διαδικασίες, κρίση και πόλεμο (κοινωνικό, οικονομικό και θερμό παγκόσμιο). Σε αυτό το πλαίσιο εξετάζονται εκείνες οι στρατηγικές, που είναι προσκολλημένες σε ληστρικού τύπου ολοκληρώσεις, με τις συνακόλουθες κατευθύνσεις βίαιης επιβολής διακρατικο-μονοπωλιακού καθεστώτος «αποικίας χρέους» σε χώρες της περιφέρειας της ευρωζώνης και της Ε.Ε. Τα φαινόμενα αυτά είναι συνυφασμένα με την πλήρη υπαγωγή της ανθρωπότητας (λαών, χωρών και περιοχών) στην κυριαρχία ορισμένου κέντρου, το οποίο δια της οικονομικής, πολιτικής και στρατιωτικής ισχύος του, αποκλείει κάθε δυνατότητα αυτοτελούς, κυριαρχικής και ολοκληρωμένης ανάπτυξης της κοινωνίας.

Το σύγχρονο στάδιο του Ιμπεριαλισμού είναι το διακρατικό-μονοπωλιακό στάδιο της κεφαλαιοκρατικής υπαγωγής της ανθρωπότητας στους διεθνικούς-πολυεθνικούς μονοπωλιακούς ομίλους, σε τοπικό, περιφερειακό και παγκόσμιο επίπεδο. Σε αυτό το στάδιο σημειώνονται διαρθρωτικές αλλαγές στον παγκόσμιο και περιφερειακό καταμερισμό εργασίας, συνδεδεμένες με επαναπροσδιορισμούς των όρων και των ορίων εκτατικής και εντατικής ανάπτυξης της κεφαλαιοκρατικής παραγωγής. Τα δομικά χαρακτηριστικά του σύγχρονου σταδίου της ιμπεριαλιστικής παγκοσμιοποίησης μπορούν να αναδειχθούν σε συνάρτηση με τη διακρίβωση: 1) του σημερινού εσωτερικού ορίου εκτατικής ανάπτυξης του κεφαλαίου (Σύγχρονη μορφή του Μονοπωλίου: Διεθνικοί – Πολυεθνικοί – Πολυκλαδικοί Όμιλοι) που υπάγουν στον εαυτό τους τον κόσμο, 2) του ειδικού ρόλου του χρηματοπιστωτικού κεφαλαίου στη σύγχρονη χρηματιστική ολιγαρχία (με την υπαγωγή του βιομηχανικού στο χρηματοπιστωτικό κεφάλαιο), 3) της αναβάθμισης της εντατικής ανάπτυξης της παραγωγής δια του νέου σταδίου της Επιστημονικής και Τεχνολογικής επανάστασης (που οδηγεί σε α. Μετατροπή της υπαγωγής της κατ' εξοχήν εκτελεστικής εργασίας στο κεφάλαιο σε πραγματική σε παγκόσμια κλίμακα, ενώ β. Η ανανεούμενη δημιουργική εργασία λειτουργεί με όρους τυπικής υπαγωγής και γ. Τίθενται σε λειτουργία πλανητικής κλίμακας υποδομές, παραγωγικές δυνάμεις), 4) των αλλαγών στην εκτατική και εντατική ανάπτυξη που επήλθαν με την άνοδο και την πτώση των πρώιμων σοσιαλιστικών επαναστάσεων του 20ου αι και την αλληλεπίδρασή τους με τον κόσμο του κεφαλαίου, 5) της κλιμάκωσης της κατανομής του κόσμου ανάμεσα στους Πολυεθνικούς Ομίλους και της επίτασης της ανισομέρειας (αναδόμηση παλαιών και συγκρότηση νέων ιμπεριαλιστικών πόλων, μετατόπιση ισχύος, με με ανάδειξη νέου πόλου (BRICS) και βαθμιαία συρρίκνωση των δυνατοτήτων των παραδοσιακών ιμπεριαλιστικών κέντρων: Βορειοαμερικανικού, Ε.Ε.-Δυτικής Ευρώπης και Άπω Ανατολής, με επικεφαλής την Ιαπωνία), 6) των εγχειρημάτων επιβολής όλο και πιο βίαιων λαο εμπολέμων όρων εκμετάλλευσης και καταπίεσης στα πλαίσια των ιμπεριαλιστικών ολοκληρώσεων, διακρατικομονοπωλιακών ρυθμίσεων κ.ο.κ.

Αυτές οι αντιφατικές διαδικασίες εκδηλώνονται με ιδιαίτερη ένταση στην εν εξελίξει δομική κρίση και εντός της ιμπεριαλιστικής ολοκλήρωσης της Ε.Ε. (που έχει καταστεί “χρηματοπιστωτική φυλακή λαών”), με ραγδαία κλιμάκωση τόσο της ανισομέρειας και των μορφών εκμετάλλευσης με όρους δημογραφικής καταστροφής, όσο και των μορφών

επιβολής θεσμικής και εξωθεσμικής διακρατικομονοπωλιακής δικτατορίας και καταστολής (συμπεριλαμβανομένης της έξωθεν επιτροπείας και της εγκαθίδρυσης εκτάκτων καθεστώτων “αποικίας χρέους” κ.ο.κ.). Η κρίση, το καθεστώς αποικίας χρέους και ο εν εξελίξει Γ' Θερμός Παγκόσμιος Ιμπεριαλιστικός Πόλεμος (υβριδικός-έμμεσος που εξελίσσεται ραγδαία σε άμεσο), αναδεικνύουν την καταστροφική πλευρά της αντιφατικότητας του συστήματος. Ταυτόχρονα, οι νέες δυνατότητες επιστημονικής διερεύνησης της κοινωνίας και ευρύτερα, της επιστήμης και της τεχνολογίας, επιτάσσουν την τεκμηριωμένη ανάδειξη των εναλλακτικών προοπτικών που διανοίγονται για την ενοποίηση της ανθρωπότητας, στη βάση της ορθολογικής-επιστημονικής σχεδιοποίησης μιας ολόπλευρης ολοκληρωμένης ανάπτυξης.

Η μεταβολή των αντιλήψεων στην ανάπτυξη ορεινών περιοχών στην δεκαετία του '60 στα ερευνητικά προγράμματα του Σπουδαστηρίου Πολεοδομικών Ερευνών. Μια κριτική αποτίμηση

Γ. Σαρηγιάννης, Ομότιμος Καθηγητής ΕΜΠ.

Περίληψη

Στα μέσα της δεκαετίας του '60, δύο μεγάλοι σεισμοί προξένησαν εκτεταμένες βλάβες στην Πελοπόννησο και στην συνέχεια στην ορεινή περιοχή Ηπείρου-Θεσσαλίας. Με αφορμή τις ανάγκες αποκατάστασης των οικισμών, ανατέθηκαν στο Σπουδαστήριο Πολεοδομικών Ερευνών του ΕΜΠ που τελούσε τότε υπό την διεύθυνση του ιδρυτή του, Καθηγητή Αντώνη Κριεζή, δύο ευρύτερες μελέτες που αφορούσαν την χωροταξική αναδιάρθρωση των περιοχών αυτών οι οποίες ήταν διάσπαρτες με μη βιώσιμους οικισμούς, ακόμη και 20-50 κατοίκων. Οι μελέτες αυτές αφορούσαν η μία την Πελοπόννησο και η άλλη το δυτικό τμήμα της Θεσσαλίας και το ανατολικό της Ηπείρου.

Οι αντιλήψεις εκείνης της εποχής (τόσο στον διεθνή χώρο όσο και στην Ελλάδα) περιστρέφονταν στην χωροταξική αναδιάρθρωση των οικισμών με στόχο αυτοί να μειωθούν στο ελάχιστο και να καταστούν, σύμφωνα με τις αντιλήψεις εκείνης της εποχής, «βιώσιμοι» το οποίο σήμαινε την εγκατάλειψη εκατοντάδων οικισμών και τη συγκέντρωση σε οικισμούς των 500 κατοίκων τουλάχιστον.

Πρέπει να σημειωθεί ότι η τότε κατάσταση στον ορεινό χώρο ήταν εντελώς απογοητευτική, με οικισμούς των 20-30 κατοίκων από τους οποίους έλλειπαν οι παραγωγικές ηλικίες αλλά και οι εξυπηρετήσεις ήταν πλημμελείς έως ανύπαρκτες, όπως της Δημόσιας Διοίκησης, της Υγείας και της Πρόνοιας, της Εκπαίδευσης, της πολιτιστικής και πολιτικής ζωής.

Για το θέμα, υπήρχε σχετικά έντονη αρθρογραφία τόσο από τον Καθηγητή Κριεζή όσο και από στελέχη του ΚΕΠΕ και άλλων Δημοσίων Υπηρεσιών (Υπουργείο Συντονισμού, Υπουργείο Δημοσίων Έργων κ.α.).

Στην εισήγηση, γίνεται μια κριτική αποτίμηση αυτών των αντιλήψεων, κατά πόσον ήταν αναπόφευκτες και κατά πόσον ήταν εφαρμόσιμες, και εκτίθεται η πορεία της εξέλιξης των θεωριών στην χωροταξική διάρθρωση στο διαρρέυσαν ως σήμερα διάστημα –σε συνδυασμό και με τις σύγχρονες αντιλήψεις π.χ. ενοποιήσεις οικισμών, καταργήσεις σχολικών μονάδων, σχέδια «Καποδίστριας» και «Καλλικράτης» κλπ.

Εκπαίδευση και Ευαισθητοποίηση του κοινού για την Ολοκληρωμένη Ανάπτυξη

Α. Ανδρεόπουλος, Καθηγητής και π. Πρύτανης Ε.Μ.Π.
Σχολή Χημικών Μηχανικών, Ε.Μ.Π.

Περίληψη

Οι περιβαλλοντικές κρίσεις έδωσαν αφορμή για πολλές σκέψεις και συζητήσεις με θέμα τα μοντέλα ανάπτυξης που έχουν εφαρμοσθεί μέχρι τώρα, καθώς και τα λάθη και τις αδυναμίες των σχετικών στρατηγικών αλλά και των διοικητικών πρακτικών.

Ανεξάρτητα από την κριτική αναφορικά με τις ευθύνες, είναι γεγονός ότι τα πρότυπα αυτά δεν φάνηκαν ικανά να διαρθρώσουν ένα υγιές περιβάλλον στον παραγωγικό τομέα, αλλά και στην ίδια μας τη ζωή. Η επικέντρωση στις αρχές μίας ολοκληρωμένης ανάπτυξης, που έχουν προωθηθεί έντονα τα τελευταία χρόνια, συνέπεσε με μια διεθνή στροφή στην οικολογία, καθώς επίσης με γεγονότα παγκόσμιας εμβέλειας, όπως οι πετρελαϊκές κρίσεις. Ειδικότερα για τις ορεινές και γεωγραφικά απομονωμένες περιοχές το ζήτημα έχει πάρει εξαιρετικό ενδιαφέρον.

Υπάρχουν πολυάριθμες παράμετροι που επηρεάζουν τις διεργασίες για την ολοκληρωμένη ανάπτυξη, όπως η νομοθεσία, οι τεχνολογικοί παράγοντες, οι πλουτοπαραγωγικές πηγές κλπ. Ανάμεσα σε αυτές, όμως, ο ρόλος της εκπαίδευσης είναι κυρίαρχος, επειδή μπορεί να συμβάλει σε υψηλό βαθμό στην καθιέρωση της ιδέας και των αρχών της ολοκληρωμένης ανάπτυξης, ακόμη και από τα πολύ πρώιμα στάδια της σχολικής ζωής.

Διατροφή: αξίες και διαστροφές

I. Μισιρλής, Καθηγητής Πανεπιστήμιου Πατρών

Περίληψη

Το διατροφικό ζήτημα είναι πρωταρχικής σημασίας σε όλον τον πλανήτη. Σχετίζεται με ανθρώπινες δραστηριότητες που διατρέχουν όλες τις πλευρές της οικονομίας. Παραγωγή πρωτογενών τροφίμων, επεξεργασία και βιομηχανία παραγωγής τροφίμων, χρήσεις γης και υγρού περιβάλλοντος, χημική και συσκευαστική βιομηχανία, μεταφορές, εμπόριο, χρηματοοικονομική πίστη, καταναλωτικά πρότυπα κλπ.

Ζητήματα όπως η άνιση κατανομή τροφής (και νερού) στους πληθυσμούς της γης, η πρόσβαση στην αγορά τροφής και νερού με ρύθμιση το εισόδημα, η στόχευση του χρηματικού κέρδους σε ολόκληρη τη διατροφική αλυσίδα, σε συνδυασμό με την ύπαρξη ποιοτικών βαθμίδων στην τροφή συνθέτουν ένα πολύπλοκο σύστημα με άμεσες αλλά και μακροχρόνιες επιπτώσεις στη ζωή μας.

Η τροφή είναι σημαντικός επιγενετικός παράγοντας, που οι επιπτώσεις του μεταφέρονται σε αρκετές γενιές, έτσι που από το «είμαστε ότι τρώμε» να μεταφερόμαστε πλέον στο «είμαστε ότι έτρωγαν οι προγονοί μας».

**Η ενίσχυση και η κατασκευή της ταυτότητας
ορεινών περιοχών στον ελληνικό χώρο:
Ιδιαίτερα φυσικά και πολιτισμικά χαρακτηριστικά
του τοπίου τους και υπερτοπικοί συσχετισμοί**

Κ. Μωραΐτης, Δρ Αρχιτέκτων Μηχανικός, Καθηγητής ΕΜΠ
Σχολή Αρχιτεκτόνων Μηχανικών ΕΜΠ

Περίληψη

Η εισήγηση που ακολουθεί, αφορά τη διερεύνηση, συγκρότηση και ενίσχυση της ταυτότητας των περιοχών εκείνων του Ελληνικού χώρου οι οποίες θεωρούνται σήμερα απομονωμένες, επιμένοντας στις ορεινές, ιδιαίτερα, περιοχές.

Ειδικότερα, συσχετίζει την ταυτότητα αυτή με τον προσδιορισμό του «πολιτισμικού τοπίου», φυσικού και ανθρωπογενούς ταυτόχρονα, επιμένοντας, πέρα από την ιδιαιτερότητα του φυσικού περιβάλλοντος, στις έννοιες του «λαϊκού πολιτισμού» και της «παράδοσης», τις οποίες προσεγγίζει κριτικά. Επισημαίνει τη γεωγραφική και ιστορική ιδιοτυπία του βαλκανικού χώρου, σε πολλά σημεία του οποίου οι απομονωμένοι σήμερα οικισμοί διέθεταν, κατά το παρελθόν, κομβικές θέσεις, ενταγμένες σε σημαντικά δίκτυα οδικών διελεύσεων και πολιτισμικών ανταλλαγών. Με την έννοια αυτή, η συμβατικότερη ρομαντική υπόθεση αποκλεισμένων κοινοτήτων, οι οποίες διατηρούσαν επί μακρόν αναλλοίωτα «αυθεντικά» χαρακτηριστικά, θα έπρεπε, αν όχι να καταρριφθεί πλήρως, τουλάχιστον να συμβληθεί με την αναγνώριση της σημαντικής οικονομικής και παραγωγικής εγρήγορσης, που οδήγησε, σε πολλές περιπτώσεις, στη γέννηση κοινωνικών ομάδων με χαρακτηριστικά αστικού προσανατολισμού. Με την αναγνώριση καινοτομικών, για την εποχή τους, δράσεων οι οποίες επέτρεψαν την παλαιότερη άνθηση πολλών από τις σήμερα απομονωμένες περιοχές, τον συσχετισμό τους με μεγάλα αστικά διεθνή κέντρα, την ενεργό συμμετοχή τους στα οικονομικά, πολιτιστικά και πολιτικά πράγματα του νεότερου ελληνικού χώρου, εντός και συχνότατα εκτός του εγκλεισμού των συνόρων.

Οι επισημάνσεις αυτές, πέρα από το γενικότερο θεωρητικό τους ενδιαφέρον, υπηρετούν την υπόδειξη ανάλογων κατευθύνσεων οι οποίες θα μπορούσαν να συμβάλλουν στη συγκρότηση νέων υπερτοπικών δικτύων και σύγχρονων καινοτομικών προθέσεων, στη συγκρότηση σύγχρονης πολιτισμικής ταυτότητας. Αλλά η αναγνώριση όσο και η κατασκευή και προώθηση της ταυτότητας των περιοχών, υποδεικνύει καταληκτικά η εισήγηση που ακολουθεί, συνδέεται σημαντικά με την κατανόηση ή την παρέμβαση στην υλική ποιότητα του τόπου. Συνδέεται με τις τεχνολογικές-κατασκευαστικές πρακτικές γενικά, με τις προσεγγίσεις της αρχιτεκτονικής ειδικότερα, είτε αυτές αφορούν το οικιστικό τοπίο και τις κτηριακές δομές, είτε αφορούν κατασκευές υποδομής, είτε αφορούν την εξέταση, την αξιολόγηση και την παρέμβαση στο τοπίο, από προσεγγίσεις συναφείς με την αρχιτεκτονική του τοπίου.

Λέξεις Κλειδιά:

Πολιτική ταυτότητα περιοχών, ανταγωνιστική εμπορική ταυτότητα περιοχών / territory branding, πολιτισμικό τοπίο, λαϊκός πολιτισμός, παράδοση, υπερτοπικά δίκτυα συσχετισμού περιοχών, αρχιτεκτονική, αρχιτεκτονική τοπίου, αισθητική.

Για Ποιους Ορεινούς Πληθυσμούς;

Α.-Μ. Μισθός, Υποψήφιος Διδάκτωρ Ε.Μ.Π.

Εργαστήριο Μεταλλευτικής Τεχνολογίας και Περιβαλλοντικής Μεταλλευτικής Ε.Μ.Π.

Τ. Βραζιτούλη, Μηχανικός Μεταλλείων-Μεταλλουργός,

MSc «Περιβάλλον και Ανάπτυξη» του Ε.Μ.Π.

Εργαστήριο Μεταλλευτικής Τεχνολογίας και Περιβαλλοντικής Μεταλλευτικής Ε.Μ.Π.

Περίληψη

Οι κοινωνίες των ορεινών περιοχών, «γεννημένες» στην απομόνωση του ορεινού φυσικού περιβάλλοντος, παρουσιάζουν κάποια ιδιαίτερα χαρακτηριστικά αναφορικά με την ποικιλομορφία, την προσαρμοστικότητα και τον τρόπο οργάνωσής τους. Αυτά τα χαρακτηριστικά τους προσδίδουν ένα μοναδικό χαρακτήρα και τις καθιστούν, πολλές φορές, κοιτίδες πολιτισμού. Ταυτόχρονα, οι πληθυσμοί του ορεινού χώρου αντιμετωπίζουν και μια σειρά από προβλήματα που οφείλονται τόσο στον ευάλωτο χαρακτήρα των ορεινών οικοσυστημάτων, όσο και στην κοινωνική απομόνωση και στην περιθωριοποίησή τους ως προς τα κέντρα εξουσίας και λήψης αποφάσεων. Η επινοητικότητα και η προσαρμοστικότητα των ορεινών πληθυσμών στέκεται ανήμπορη μπροστά στα γιγάντια κύματα της παγκοσμιοποίησης και των πλανητικής εμβέλειας περιβαλλοντικών προβλημάτων. Παρά τη σημασία τους, αλλά και τα προβλήματά τους, οι ορεινοί πληθυσμοί δεν είναι το σύνηθες αντικείμενο στην ατζέντα διεθνών οργανισμών για τον καθορισμό αναπτυξιακών προοπτικών και την εφαρμογή αναπτυξιακών προγραμμάτων. Ακόμη χειρότερα, δεν υπάρχει σαφήνεια και ομοφωνία στο τι συνιστά βουνό ή ορεινό χώρο και στο πώς αυτά ορίζονται. Επομένως, *για ποιους ορεινούς πληθυσμούς;* Στη διεθνή βιβλιογραφία και πρακτική, φορείς όπως ο ΟΗΕ και η Ε.Ε. έχουν θεσπίσει κριτήρια προκειμένου να σκιαγραφηθεί ο ορεινός χώρος. Εντούτοις, αυτά είναι άλλοτε κατά κάποιον τρόπο πλεονάζοντα, και άλλοτε δεν εντάσσουν κρίσιμες παραμέτρους (λ.χ. τοπογραφικές, βιοκλιματικές κ.α.). Τα ζητήματα γεωγραφικής κλίμακας και χωρικής μονάδας ανάλυσης επίσης διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στην εν λόγω διαδικασία. Εξ' άλλου, τίθεται το ερώτημα κατά πόσο και με ποιον τρόπο η βελτιστοποίηση των κριτηρίων για την οριοθέτηση του ορεινού χώρου μπορεί να συμβάλει ουσιαστικά στην ολοκληρωμένη καταπολέμηση των πολυδιάστατων προβλημάτων των ορεινών περιοχών. Αυτή η εργασία αποσκοπεί στην ανάλυση και κριτική των υφιστάμενων κριτηρίων για τις ορεινές περιοχές της Ελλάδας, τόσο σε τεχνικό επίπεδο, όσο και στο επίπεδο της ουσιαστικής συμβολής τους για τον καθορισμό και την ενίσχυση των περιθωριοποιημένων γεωγραφικά και κοινωνικά πληθυσμών. Από την εφαρμογή των κριτηρίων με χρήση GIS και λαμβάνοντας υπόψη επιπλέον κριτήρια και παραμέτρους όπως ο προσανατολισμός των κλιτύων και οι διαφορετικές χωρικές μονάδες αναφοράς, αναδύονται εναλλακτικές «γεωγραφίες» του ορεινού χώρου και των ορεινών πληθυσμών οι οποίες συγκρίνονται μεταξύ τους. Προκύπτει πως οι διάφορες τυπολογίες «ορεινότητας» – όσο καλά τεκμηριωμένες και να είναι – δε μπορούν να έχουν μια καθολική ισχύ *in vacuo*, μιας και ο καθορισμός ορεινών περιοχών και πληθυσμών συνιστά, σε τελική ανάλυση, μια πολιτική απόφαση.

Η Απομόνωση στα Νησιά της Ελλάδας

Γ. Παναγιωτόπουλος, Υποψήφιος Διδάκτωρ Ε.Μ.Π.

Μετσόβιο Κέντρο Διεπιστημονικής Έρευνας Ε.Μ.Π.

Δ. Καλιαμπάκος, Καθηγητής Ε.Μ.Π.

Εργαστήριο Μεταλλευτικής Τεχνολογίας και Περιβαλλοντικής Μεταλλευτικής Ε.Μ.Π.

Περίληψη

Πολλές τοποθεσίες στην Ελλάδα συχνά χαρακτηρίζονται ως απομονωμένες. Τόσο στην ορεινή όσο και στη νησιωτική Ελλάδα, ο όρος «απομόνωση» χρησιμοποιείται συχνά ως περιγραφή της κατάστασης που επικρατεί. Ωστόσο, δεν έχει εξεταστεί στην περίπτωση της Ελλάδας κατά πόσο η απομόνωση είναι ένας μετρήσιμος και συγκρίσιμος παράγοντας που μπορεί να δώσει χρήσιμα στοιχεία για τις αναπτυξιακές πολιτικές που πρέπει να ληφθούν. Η μελέτη της απομόνωσης σε παγκόσμιο επίπεδο έχει αποδείξει τη πολυδιάστατη φύση της. Είναι αλήθεια ότι η απομόνωση έχει πολλές πτυχές όπως γεωγραφική, οικονομική, ψυχολογική κ.α., και όσο προστίθενται παράγοντες στη μελέτη του φαινομένου είναι πιο δύσκολο να βγουν αξιόπιστα συμπεράσματα ή/ και να αξιολογηθούν τα αποτελέσματα. Η απομόνωση συνδέεται (ή και συγχέεται) με άλλους όρους όπως π.χ. η περιφερειακότητα. Όμως, ένας γενικά αποδεκτός τρόπος μέτρησης της γεωγραφικής απομόνωσης είναι μέσω της προσβασιμότητας. Η προσβασιμότητα είναι ένας καθαρά γεωγραφικός προσδιορισμός μιας τοποθεσίας, ο οποίος μετράει την δυσκολία ή ευκολία πρόσβασης σε μια περιοχή. Ωστόσο, πλέον έχουν δημιουργηθεί και άλλες μεθοδολογίες όπως η δυνητική προσβασιμότητα, η οποία συνυπολογίζει και τη θελκτικότητα του προορισμού. Με τον τρόπο αυτό, στην προσβασιμότητα, και κατ' επέκταση στην απομόνωση, εισάγονται και άλλοι όροι, όπως δημογραφικοί, οικονομικοί κ.α. Τα μοντέλα αυτά έχουν συνήθως μορφή βαρυτικών μοντέλων. Η ποσοτικοποίηση της προσβασιμότητας και της απομόνωσης αποτελεί ένα χρήσιμο εργαλείο στη λήψη αποφάσεων και στη χάραξη πολιτικών. Επιπρόσθετα, μπορεί να χρησιμοποιηθεί σε επιστημονικό επίπεδο ως γεωγραφικός δείκτης ανισοτήτων. Αν και έχει εκπονηθεί ένα μεγάλο πλήθος μελετών σχετικά με την προσβασιμότητα διαφόρων περιοχών, οι περιπτώσεις των νησιών έχουν εξεταστεί σε πολύ μικρότερο βαθμό. Η Ελλάδα χαρακτηρίζεται από εκτενή νησιωτικό χώρο και η μελέτη της προσβασιμότητας απαιτεί μια ισχυρή μεθοδολογία που να επιτρέπει τον εντοπισμό των ειδικών συνθηκών που επικρατούν στα νησιά. Στην παρούσα έρευνα, εξετάζεται η κατάλληλη προσαρμογή ενός δείκτη προσβασιμότητας/ απομόνωσης, του «Accessibility/ Remoteness Index of Australia (ARIA)», στην Ελλάδα με ιδιαίτερη έμφαση στα νησιά. Το αναπτυχθέν μοντέλο, «Accessibility/ Remoteness Index of Greece (ARI(gr))», ανταποκρίνεται στην Ελληνική πραγματικότητα και παρέχει ορθά αποτελέσματα για τη σχετική γεωγραφική προσβασιμότητα/ απομόνωση των νησιών του Ελληνικού χώρου.

Προσεγγίζοντας την απομόνωση των ορεινών οικισμών της Ηπείρου μέσω της μελέτης των χρονοαποστάσεων από τα διοικητικά κέντρα

Α. Μαυρίκη, Γεωγράφος Χαροκοπείου Πανεπιστημίου Αθηνών, Μ.Δ.Ε. «Περιβάλλον και Ανάπτυξη» κατεύθυνση «Περιβάλλον και Ανάπτυξη των Ορεινών Περιοχών»

Δ. Καλιαμπάκος, Καθηγητής Ε.Μ.Π.
Σχολή Μηχανικών Μεταλλείων Μεταλλουργών

Περίληψη

Η παρούσα εργασία διερευνά τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι ορεινοί οικισμοί της Περιφέρειας Ηπείρου ως προς τις μετακινήσεις τους προς τα αστικά κέντρα των Π.Ε.. Το θέμα αυτό αποτελεί μία από τις σημαντικότερες πτυχές του ευρύτερου ζητήματος της απομόνωσης, το οποίο και αποτελεί κύριο γνώρισμα των ορεινών περιοχών. Καταγράφηκαν οι συνέπειες της απομόνωσης και αναζητήθηκαν χαρακτηριστικά παραδείγματα. Όσον αφορά στις μετακινήσεις στην Περιφέρεια Ηπείρου, η διερεύνηση βασίστηκε στη μελέτη μεταβλητών ταξιδιού και μεταβλητών χωρικής ανάλυσης. Οι μεταβλητές ταξιδιού που μελετήθηκαν είναι: ο χρόνος ταξιδιού, η απόσταση και το κόστος μετάβασης. Οι μεταβλητές χωρικής ανάλυσης που εξετάστηκαν είναι: το υψόμετρο, οι κλίσεις του εδάφους και η κατηγοριοποίηση των οικισμών σε ορεινούς, ημιορεινούς και πεδινούς. Συνολικά, αναλύθηκαν δεδομένα για 582 οικισμούς της Περιφέρειας Ηπείρου, οι οποίοι αντιστοιχούν στις έδρες όλων των τοπικών κοινοτήτων. Τα βασικά δεδομένα της εργασίας καταχωρήθηκαν σε δύο βάσεις δεδομένων που περιέχουν τιμές από την εξέταση των μεταβλητών ταξιδιού και χωρικής ανάλυσης. Εντοπίστηκαν οι οικισμοί με τις μεγαλύτερες τιμές χρόνου, κόστους και απόστασης για τη μετακίνηση από τις έδρες των Π.Ε.. Συσχετίστηκαν οι μεταβλητές ταξιδιού με τις χωρικές μεταβλητές και μελετήθηκε η επίδραση της Εγνατίας Οδού στις μεταβλητές ταξιδιού. Τέλος, έγινε χαρτογραφική απόδοση των κυριότερων δεδομένων που προέκυψαν. Βάσει της διερεύνησης που πραγματοποιήθηκε στην παρούσα εργασία προέκυψε ότι όσον αφορά στο ζήτημα του χρόνου, του κόστους μετάβασης και της απόστασης, οι ορεινοί οικισμοί επιβαρύνονται πολύ περισσότερο ως προς τις μετακινήσεις των κατοίκων τους. Η Εγνατία Οδός συνέβαλε πολύ θετικά στις μετακινήσεις στην Περιφέρεια Ηπείρου. Τα στοιχεία αυτά καταδεικνύουν ότι οι ορεινοί οικισμοί της Ηπείρου παραμένουν απομονωμένοι.

Η επίδραση της απομόνωσης στην ενεργειακή φτώχεια: Η περίπτωση της Ελλάδας

Α. Παπαδά, Υποψήφιος Διδάκτωρ Ε.Μ.Π.

Μετσόβιο Κέντρο Διεπιστημονικής Έρευνας Ε.Μ.Π.

Γ. Παναγιωτόπουλος, Υποψήφιος Διδάκτωρ Ε.Μ.Π.

Μετσόβιο Κέντρο Διεπιστημονικής Έρευνας Ε.Μ.Π.

Δ. Καλιαμπάκος, Καθηγητής Ε.Μ.Π.

Εργαστήριο Μεταλλευτικής και Περιβαλλοντικής Τεχνολογίας Ε.Μ.Π.

Περίληψη

Η ενεργειακή φτώχεια αποτελεί ένα σοβαρό κοινωνικό, οικονομικό και περιβαλλοντικό πρόβλημα στην Ελλάδα, που επιδεινώθηκε έντονα στο έδαφος της οικονομικής κρίσης. Ως αποτέλεσμα των πολιτικών λιτότητας που εφαρμόζονται τα τελευταία χρόνια, οι τιμές των καυσίμων διατηρούνται σε υψηλά επίπεδα ενώ ταυτόχρονα τα εισοδήματα των νοικοκυριών μειώνονται διαρκώς, συνδυασμός ο οποίος έχει οδηγήσει το μεγαλύτερο μέρος των ελληνικών νοικοκυριών σε αδυναμία ενεργειακής κάλυψης. Η αδυναμία αυτή εκδηλώνεται με πολλούς και διαφορετικούς τρόπους, όπως είναι η εμφάνιση των ημι-θερμαινόμενων σπιτιών με σημαντική μείωση της ενεργειακής κατανάλωσης για θέρμανση, το δυσανάλογα υψηλό ενεργειακό κόστος προκειμένου να εξασφαλιστεί επαρκής θέρμανση, οι ανεξόφλητοι λογαριασμοί ρεύματος ή θέρμανσης κλπ. Πολλά από τα φαινόμενα αυτά είναι ακόμα πιο έντονα στις ορεινές περιοχές, οι οποίες χαρακτηρίζονται από σταθερά δυσμενέστερα χαρακτηριστικά όπως είναι οι αυξημένες θερμικές ανάγκες λόγω κλίματος, τα χαμηλότερα εισοδήματα λόγω ασθενέστερης παραγωγικής βάσης και το συνήθως παλαιότερο κτιριακό δυναμικό, με αποτέλεσμα μία κατάσταση «μόνιμης ενεργειακής φτώχειας», σε αντίθεση με τα αστικά κέντρα που συνήθως βιώνουν την κατάσταση «προσωρινής ενεργειακής φτώχειας». Όμως οι ορεινές περιοχές στιγματίζονται και από ένα άλλο δυσμενές φαινόμενο, τη γεωγραφική απομόνωση. Η απομόνωση των ορεινών περιοχών βασίζεται κυρίως σε δύο παράγοντες, το μικρό πληθυσμό και την ιδιαίτερη γεωγραφία τους. Ο μικρός πληθυσμός δρα ως ανασταλτικός παράγοντας στη λήψη πολιτικών και δράσεων ανάπτυξης, ενώ τα γεωγραφικά χαρακτηριστικά των ορεινών περιοχών (ανάγλυφο και κλιματικές συνθήκες) μετατρέπουν τις υποδομές μεταφορών σε έργα τεραστίου κόστους, τόσο για την κατασκευή όσο και για τη συντήρηση. Αποτέλεσμα αυτών είναι οι ορεινές περιοχές να υποφέρουν από φτωχό ποιοτικά και κακώς συντηρημένο οδικό δίκτυο, απουσία σιδηρόδρομου και μεγάλες αποστάσεις από λιμένες και αερολιμένες. Καθώς λοιπόν τα κόστη μεταφορών είναι σχετικά πολύ υψηλά συγκριτικά με την υπόλοιπη ηπειρωτική Ελλάδα, οι τιμές των καυσίμων δέχονται μια ανάλογη αύξηση. Η υπόθεση αυτή εξετάζεται χρησιμοποιώντας μεθόδους μέτρησης της προσβασιμότητας, οι οποίες χωρίζονται σε δύο βασικούς τύπους: τα μοντέλα «βαρύτητας» και τα πιο απλά μοντέλα εκτίμησης του κόστους ταξιδιού/ μεταφοράς. Από τη μέτρηση της προσβασιμότητας ποσοτικοποιείται η απομόνωση των περιοχών, καθώς αυτή είναι αντιστρόφως ανάλογη της προσβασιμότητας στη βάση οικονομικών και γεωγραφικών όρων. Στη συνέχεια, ελέγχεται χωρικά η συσχέτιση της απομόνωσης με τις τιμές των ορυκτών καυσίμων και υπολογίζεται η επίδραση της απομόνωσης στην ενεργειακή φτώχεια. Τα ορυκτά καύσιμα αποτελούν την κύρια πηγή θέρμανσης σε Εθνικό επίπεδο και, παρά τη στροφή προς τις Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας, θα χρειαστούν χρόνος και πολυδάπανες υποδομές για την αντικατάστασή τους. Συνυπολογίζοντας το γεγονός ότι το μεγαλύτερο μέρος της ενεργειακής κατανάλωσης στις ορεινές περιοχές είναι αυτό της θέρμανσης, οι τιμές των ορυκτών καυσίμων, και σε ένα βαθμό η απομόνωση, συμβάλλουν σημαντικά στη διαμόρφωση του τελικού ενεργειακού κόστους.

Η σημασία της εξοικονόμησης ενέργειας για την ολοκληρωμένη ανάπτυξη των ορεινών περιοχών

Ν. Κατσουλάκος, Δρ. Μηχανολόγος Μηχανικός Ε.Μ.Π
Μ.Δ.Ε. «Περιβάλλον και Ανάπτυξη»
Επιστημονικός Συνεργάτης, Μετσόβιο Κέντρο Διεπιστημονικής Έρευνας

Περίληψη

Η πρόσβαση σε επαρκείς, φθηνές και σύγχρονες ενεργειακές υπηρεσίες είναι άμεσα συνυφασμένη με την οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη. Η οικονομική κρίση σε συνδυασμό με τις κατά καιρούς αυξημένες τιμές των καυσίμων οδηγούν πολλά νοικοκυριά σε αδυναμία κάλυψης των ενεργειακών τους αναγκών, φαινόμενο γνωστό ως ενεργειακή φτώχεια. Ειδικά στις ορεινές περιοχές, όπου τα θερμικά φορτία είναι αυξημένα, τα εισοδήματα χαμηλά και το κτιριακό απόθεμα παλιό, οι κάτοικοι είναι ιδιαίτερα εκτεθειμένοι στην ενεργειακή φτώχεια. Ένας τρόπος ανακούφισης των ορεινών νοικοκυριών από τα μεγάλα ενεργειακά κόστη είναι η αύξηση της ενεργειακής απόδοσης των κατοικιών, ώστε να υπάρξει μείωση της ενεργειακής ζήτησης. Στην παρούσα εργασία τεκμηριώνεται, μέσω της παρουσίασης αποτελεσμάτων μεθοδολογιών ενεργειακής βελτιστοποίησης, η σημασία της εξοικονόμησης ενέργειας για τους ορεινούς οικισμούς. Μέσω της εξοικονόμησης ενέργειας, επιτυγχάνεται μείωση του περιβαλλοντικού αποτυπώματος του κτιριακού τομέα, οικονομική ανακούφιση των νοικοκυριών και θετικά μακροοικονομικά αποτελέσματα λόγω της μείωσης κατανάλωσης εισαγόμενων καυσίμων. Συνεπώς, η προώθηση των επεμβάσεων εξοικονόμησης ενέργειας στις ορεινές περιοχές δεν μπορεί παρά να αποτελεί κεντρικό χαρακτηριστικό της προσπάθειας για την ολοκληρωμένη ανάπτυξή τους.

Τα οφέλη της αποκεντρωμένης παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας για τις ορεινές περιοχές. Μελέτη περίπτωσης: Η τεχνολογία του Βιοαερίου

Ηλ. Δούλος, Υποψήφιος Διδάκτωρ Μηχανικός Ε.Μ.Π.

Εργαστήριο Περιβαλλοντικής Μεταλλευτικής και Μεταλλευτικής Τεχνολογίας Ε.Μ.Π.

Αν. Μπαλάσκας, Γεωπόνος ΓΠΑ, MSc «Περιβάλλον και Ανάπτυξη των Ορεινών Περιοχών»

Εργαστήριο Περιβαλλοντικής Μεταλλευτικής και Μεταλλευτικής Τεχνολογίας Ε.Μ.Π.

Περίληψη

Απομονωμένες περιοχές, όπως είναι οι ορεινές έχουν να ωφεληθούν σημαντικά σε όλους τους τομείς της πραγματικότητάς τους από τη διείσδυση των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας. Άλλωστε, η αξιοποίηση των τοπικών, ανανεώσιμων ενεργειακών πόρων αποτελεί σημαντική προϋπόθεση για την επίτευξη των στόχων της διεθνούς πολιτικής για την ολοκληρωμένη ανάπτυξη των ορεινών περιοχών (κεφ. 13, Agenda 21 του ΟΗΕ).

Μια κατεξοχήν τοπική ενεργειακή ανανεώσιμη πηγή είναι η βιομάζα. Υπάρχουν διάφοροι τρόποι αξιοποίησής της, με πιο συχνούς, την άμεση καύση της και την αναερόβια χώνευσή της. Η αξιοποίηση της βιομάζας μέσω της παραγωγής βιοαερίου κρίνεται πολύ θετική για τις απομονωμένες περιοχές γιατί εκτός των άλλων συνδυάζει την παραγωγή «καθαρής» ενέργειας με την ολοκληρωμένη διαχείριση αποβλήτων, τη δημιουργία νέων θέσεων εργασίας και τη βελτίωση της ασφάλειας του ενεργειακού εφοδιασμού των ορεινών – μειονεκτικών περιοχών.

Στο πλαίσιο αυτό, στην παρούσα εργασία θα επιχειρηθεί η αναλυτική καταγραφή των οφελειών που προκύπτουν από την εγκατάσταση και τη λειτουργία μονάδων βιοαερίου στις ορεινές περιοχές καθώς και η αξιολόγηση των εξωτερικοτήτων των εν λόγω εγκαταστάσεων. Συγκεκριμένα, χρησιμοποιώντας πραγματικά στοιχεία από εννέα (9) μονάδες βιοαερίου, οι δύο από τις οποίες λειτουργούν, ενώ οι υπόλοιπες βρίσκονται σε διάφορα στάδια της αδειοδοτικής διαδικασίας:

- καταγράφονται και υπολογίζονται τα εξωτερικά οφέλη που προκύπτουν από τη λειτουργία τους καθώς και
- αξιολογούνται κοινωνικοοικονομικά χρησιμοποιώντας το εργαλείο της ανάλυσης κόστους – οφέλους.

Τα βασικά συμπεράσματα που προκύπτουν από την ανάλυση – αξιολόγηση των εννέα περιπτώσεων είναι τα εξής□

- Το ανηγμένο περιβαλλοντικό όφελος από την υποκατάσταση των ορυκτών καυσίμων είναι ανεξάρτητο από το μέγεθος των μονάδων και κυμαίνεται στα 53 €/MWh για τιμή CO₂ ίση με 33,6 €/tn και στα 32 €/MWh για τιμή CO₂ ίση με 5,94 €/tn.
- Το όφελος από τη διαχείριση των αποβλήτων κυμαίνεται από 12 – 140 €/MWh και εξαρτάται από το είδος του αποβλήτου καθώς και από το μέγεθος της μονάδας, το οποίο –μέγεθος– συνδέεται άμεσα με την ποσότητα των διαχειριζόμενων αποβλήτων.
- Όλες οι μονάδες που βρίσκονται σε ορεινές ή/και απομονωμένες περιοχές εμφανίζουν θετική ΚΚΠΑ και ΚΕΒΑ μεγαλύτερο από το κοινωνικό επιτόκιο προεξόφλησης, γεγονός που καταδεικνύει ότι οι εν λόγω επενδύσεις εκτός από τα περιβαλλοντικά οφέλη που δημιουργούν είναι και κοινωνικά επωφελείς.

Μελέτη Αυτόνομου Υβριδικού Ενεργειακού Συστήματος στην Περιοχή του Μετσόβου

Γ. Βρεττάκος, Μεταπτυχιακός Φοιτητής Πανεπιστήμιου Πειραιώς
Τμήμα Βιομηχανικής Διοίκησης και Τεχνολογίας, Πανεπιστήμιο Πειραιώς
Α. Σαγάνη, Υποψήφια Διδάκτωρ Πανεπιστήμιου Πειραιώς
Τμήμα Βιομηχανικής Διοίκησης και Τεχνολογίας, Πανεπιστήμιο Πειραιώς
Β. Δεδούσης, Καθηγητής Πανεπιστήμιου Πειραιώς
Τμήμα Βιομηχανικής Διοίκησης και Τεχνολογίας, Πανεπιστήμιο Πειραιώς

Περίληψη

Στην παρούσα ερευνητική εργασία σχεδιάστηκε υβριδικό σύστημα Φ/Β-Γ/Ν-Συσσωρευτών για την κάλυψη των απαιτήσεων σε ηλεκτρική ενέργεια απομακρυσμένης ορεινής οικίας στην περιοχή του Μετσόβου, με χρήση του Λογισμικού HOMER. Η μελέτη έδειξε ότι το βέλτιστο υβριδικό σύστημα παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας αποτελείται από 1 γεννήτρια Ντίζελ ονομαστικής ισχύος 1.7 kW, επίπεδα φωτοβολταϊκά πάνελ 1kW, 2 συσσωρευτές 1kWh και έναν μετατροπέα τάσης 1.54 kW. Το κόστος παραγωγής του συστήματος (COE) ανέρχεται σε 0.645 €/MWh. Το σύστημα δύναται να καλύψει πλήρως τις ηλεκτρικές ανάγκες του κτιρίου (7.7 kWh/ημέρα), ενώ η 'περίσσεια' της ηλεκτρικής ενέργειας ανέρχεται σε 8.7%. Η ετήσια συνεισφορά των φωτοβολταϊκών μονάδων και της ντιζελογεννήτριας υπολογίζεται ίση με 40% και 60%, αντίστοιχα. Ωστόσο, το προτεινόμενο σύστημα ηλεκτροπαραγωγής καθίσταται οικονομικά συμφέρον όταν η απόσταση του δικτύου από την κατοικία υπερβαίνει τα 400.7 m. Στην παρούσα εργασία εξετάζεται επίσης η πιθανή εγκατάσταση θερμοδυναμικού τζακιού ονομαστικής ισχύος 14.8 kW (με καύση ξυλώδους βιομάζας) παράλληλα με καυστήρα πετρελαίου για την κάλυψη του θερμικού φορτίου (απαιτήσεις σε θέρμανση χώρων και ζεστό νερό χρήσης), με τη βοήθεια του Λογισμικού Διαχείρισης Καθαρής Ενέργειας RETScreen. Λαμβάνοντας υπόψη τις τιμές της αγοράς, το προτεινόμενο σύστημα θέρμανσης είναι οικονομικά βιώσιμο με Καθαρή Παρούσα Αξία (NPV) ύψους 8,500 € και Εσωτερικό Βαθμό Απόδοσης (IRR) 24.8%. Το κόστος επένδυσης του συνολικού αυτόνομου υβριδικού συστήματος παραγωγής ενέργειας (ηλεκτρικής και θερμικής) εκτιμάται ίσο με 13,874 €. Από περιβαλλοντική άποψη, η μείωση των εκπομπών των αερίων του θερμοκηπίου με την εφαρμογή των δύο συστημάτων υπολογίζεται ίση με 14,166 kg CO₂-eq/έτος. Αυτή είναι μια σημαντική βελτίωση του περιβαλλοντικού αποτυπώματος της περιοχής του Μετσόβου.

Αναπτυξιακός σχεδιασμός της Περιφερειακής Ενότητας Κοζάνης μετά το πέρας της εκμετάλλευσης του λιγνίτη

Π. Βεργούλης, Μηχανικός Μεταλλείων – Μεταλλουργός Ε.Μ.Π.

Περίληψη

Μέσω της παρούσας μελέτης επιχειρείται η παρουσίαση ενός αναπτυξιακού σχεδιασμού που αφορά την Περιφερειακή Ενότητα Κοζάνης για την «μετά-λιγνίτη» εποχή. Σε μια περίοδο που η Ελλάδα διανύει μια βαθιά αδιέξοδη ύφεση, η Δυτική Μακεδονία συνιστά την μεγαλύτερη και σημαντικότερη βιομηχανική περιοχή της χώρας. Ωστόσο, είναι απαραίτητος ένας εκ των προτέρων αναπτυξιακός σχεδιασμός για την περιοχή όταν ο λιγνίτης θα έχει εξαντληθεί και τα ορυχεία θα έχουν αποκατασταθεί.

Σήμερα, η βαθιά οικονομική και κοινωνική κρίση έχει δημιουργήσει και μια κρίση ταυτότητας στον σύγχρονο άνθρωπο, καθώς υπάρχει η γενικότερη αίσθηση ότι είναι επιβεβλημένος ένας επαναπροσδιορισμός των αξιών με κριτήρια αμιγώς ανθρωπιστικά. Η παρακμή του πολιτισμού μας υποδηλώνει το αδιέξοδο της ωραιοποίησης της οικονομικής μεγέθυνσης και την ανάγκη της επανατοποθέτησης του ανθρώπου στο επίκεντρο του αναπτυξιακού σχεδιασμού. Έτσι, σε αυτή τη μελέτη δίνεται ιδιαίτερη έμφαση στον ρόλο του ανθρώπου και στην εξεύρεση των παραγωγικών δραστηριοτήτων εκείνων, που θα υποκαταστήσουν αυτές της εξόρυξης, εξασφαλίζοντας την ομαλή συνέχιση της εργασιακής απασχόλησης για κάθε κάτοικο της περιοχής.

Αναφορικά με την μεθοδολογία προσέγγισης του θέματος, πραγματοποιήθηκε μια αναδρομή στις συνθήκες που επικρατούσαν το 1955, όταν ιδρύθηκε η εταιρία ΛΗΠΤΟΛ με αντικείμενο την εκμετάλλευση του λιγνίτη της περιοχής της Πτολεμαΐδας, και οδήγησαν στις πολιτικές που εφαρμόστηκαν, δηλαδή στο μετασχηματισμό της Πτολεμαΐδας, και της Δυτικής Μακεδονίας γενικότερα, στον κύριο ενεργειακό πόλο της χώρας. Μελετήθηκαν οι συνέπειες της απόφασης του Ελληνικού κράτους για την άμεση εκβιομηχάνιση της περιοχής στο φυσικό, κοινωνικό και οικονομικό περιβάλλον της, καθώς αναλύθηκαν οι τάσεις εξέλιξης σε δημογραφικό, κοινωνικό, οικονομικό και παραγωγικό επίπεδο. Τέλος, διερευνήθηκαν τα συγκριτικά πλεονεκτήματα και μειονεκτήματα της Περιφερειακής Ενότητας και διατυπώθηκαν οι κατάλληλες αναπτυξιακές προτάσεις προς αξιοποίηση των δυνατών σημείων της περιοχής.

Τα αποτελέσματα της ανάλυσης οδήγησαν στο συμπέρασμα ότι είναι απαραίτητος ένας κατάλληλος στρατηγικός σχεδιασμός ώστε να διασφαλισθεί η συνέχιση της παραγωγικής δραστηριότητας στην περιοχή και η διατήρηση των κοινωνικών δομών της μετά το αναπόφευκτο πέρας της εξορυκτικής δραστηριότητας. Η αναπτυξιακή προσέγγιση στοχεύοντας στην ομαλή αποβιομηχάνιση της περιοχής οφείλει να συσταθεί με σεβασμό στην αρχική, προ λιγνιτικής εκμετάλλευσης, μορφή της περιοχής.

Ο αναπτυξιακός σχεδιασμός που προτείνεται είναι μια προσπάθεια Ολοκληρωμένης Ανάπτυξης της Περιφερειακής Ενότητας με στόχο τη διαλεκτική σχέση του ανθρώπου με το φυσικό και πολιτισμικό του περιβάλλον. Επιχειρείται η ανάδειξη του περιβαλλοντικού και πολιτιστικού πλούτου της Περιφερειακής Ενότητας, η αναβάθμιση και μεγέθυνση του αγροτικού τομέα, καθώς και η δημιουργία τουριστικών υποδομών ήπιας μορφής δραστηριοτήτων (και εναλλακτικού τουρισμού) και πάρκων αναψυχής στην ευρύτερη περιοχή των τεχνητών λιμνών των εξοφλημένων ορυχείων.

Παρόλο που η παρούσα μελέτη περιορίστηκε στα όρια μιας συγκεκριμένης Περιφερειακής Ενότητας έχει υπεριοπτικό χαρακτήρα. Στις μέρες της πολυδιάστατης κρίσης που διανύουμε είναι επιτακτική η ανάγκη υιοθέτησης μιας τέτοιας αναπτυξιακής προσέγγισης τόσο από την

πολιτεία όσο και από τους ίδιους τους πολίτες προκειμένου να διασφαλιστεί ένα καλύτερο μέλλον για τη χώρα μας.

Ενέργεια και ολοκληρωμένη ανάπτυξη στην Αιθιοπία

Γ. Καρακατσάνης, Οικονομολόγος

Υποψήφιος Διδάκτωρ, Σχολή Πολιτικών Μηχανικών ΕΜΠ

Περίληψη

Η Αιθιοπία αποτελεί μια από τις πλέον ενδιαφέρουσες διεθνείς περιπτώσεις της μελέτης της *αναπτυξιακής διαδικασίας* (development process), καθώς συνδυάζει τα εξής χαρακτηριστικά: **(1)** βρίσκεται στην αρχική φάση της ανάπτυξης της ως αγροτική οικονομία που επιχειρεί να επιτύχει διατροφικό πλεόνασμα, **(2)** έχει πολύ έντονο ορεινό χαρακτήρα, συγκεντρώνοντας το ~90% του υδροηλεκτρικού δυναμικού της περιοχής του *Κυανού Νείλου* (Blue Nile) και **(3)** χαρακτηρίζεται από ιδιαίτερα υψηλό βαθμό *απομόνωσης* (remoteness), τόσο πληθυσμιακά, όσο γεωγραφικά και οικονομικά. Η κρίσιμη όμως μεταβλητή για την χώρα είναι η ενέργεια κι ο εξηλεκτρισμός, καθώς μονάχα το 30% του πληθυσμού απολαμβάνει αυτό αγαθό αδιάλειπτα -και μονάχα στα αστικά κέντρα. Σε σχέση με αυτό, η επίσημη πολιτική για την ανάπτυξη των απομονωμένων βιοποριστικών (subsistence) κοινοτήτων προσανατολίζεται στην αύξηση της ενεργειακής τους διαθεσιμότητας. Ειδικότερα, κατόπιν επιτυχημένης πιλοτικής εφαρμογής που έλαβε χώρα από το 1995, υιοθετείται βαθμιαία το *Ολοκληρωμένο Βιοοικονομικό Σύστημα* (Integrated Bioeconomic System (IBS); PHE 2012) που πέτυχε να μειώσει την *ενεργειακή ένδεια* του αγροτικού πληθυσμού. Η εργασία αρχικά συσχετίζει σε μακροοικονομικό επίπεδο την χρήση ενέργειας με δείκτες ανάπτυξης της Διεθνούς Τράπεζας (World Bank), ενώ στην συνέχεια συγκρίνει την μικροοικονομική αποτίμηση του εν λόγω προγράμματος με τις αρχές και τους στόχους της *ολοκληρωμένης ανάπτυξης* (Ρόκος 2005, 2003). Επιπλέον, αναπτύσσει σχετικά μοντέλα *ενδογενούς μεγέθυνσης* για την μικρή κλίμακα. Η ανάλυση παρέχει ενδείξεις ότι σημαντικά στοιχεία από την θεωρία της ολοκληρωμένης ανάπτυξης εφαρμόζονται από τα αρχικά στάδια της αναπτυξιακής διαδικασίας της Αιθιοπίας, παρόλο που ακόμη δεν μπορεί να εξασφαλιστεί η συνέχειά τους σε βάθος χρόνου.

Λέξεις-Φράσεις Κλειδιά: ενέργεια, ολοκληρωμένη ανάπτυξη, Αιθιοπία, Κυανός Νείλος, απομόνωση, βιοοικονομία, ενεργειακή ένδεια, ενδογενής μεγέθυνση

Ο οικιστικός πλούτος των απομονωμένων ορεινών και νησιωτικών περιοχών ως θεμέλιο της Ολοκληρωμένης τους Ανάπτυξης

**N. Δολόγλου, Βιολόγος, MSc Environment
ΜΕ.Κ.Δ.Ε του Ε.Μ.Π**

Με την εργασία αυτή επιχειρούμε να συμβάλουμε στη διαμόρφωση σε θεωρητικό επίπεδο των προϋποθέσεων για το ξαναζωντάνεμα απομονωμένων περιοχών μέσω και της δυνατότητας ανάπλασης και νέας ζωής του αναξιοποίητου οικιστικού πλούτου τους. Τα απομονωμένα ορεινά και νησιωτικά χωριά ερήμωσαν σταδιακά λόγω αντικειμενικών ιστορικών, κοινωνικών, πολιτικών και οικονομικών αιτιών και γεγονότων και των επιπτώσεων τους στην έτσι κι αλλιώς ιδιαίτερα δύσκολη φυσική και κοινωνικοοικονομική τους πραγματικότητα, αλλά και των εν δυνάμει προσδοκώμενων καλύτερων και ασφαλέστερων συνθηκών ζωής στα μεγάλα αστικά κέντρα. Για ένα ποσοστό του πληθυσμού οι συνθήκες ζωής στις πόλεις έχουν χειροτερέψει, λόγω της πολυδιάστατης κρίσης, της γενικής φτωχοποίησης και της ανεργίας και ιδιαίτερα των νέων. Ίσως λοιπόν, η επανακατοίκηση των απομονωμένων χωριών και η βελτίωση των συνθηκών ζωής εκεί, θα μπορέσει να αποτελέσει μια γόνιμη και δημιουργική διέξοδο από την κρίση για όσους συνειδητά το επιλέξουν.

Με βιβλιογραφική και διαδικτυακή έρευνα εντοπίσαμε και κατηγοριοποιήσαμε παραδείγματα αξιοποίησης κενών κατοικιών απομονωμένων οικισμών σε όλο τον κόσμο. Διερευνούμε τις σχετικές προοπτικές, καθώς κάποιες από τις πρακτικές αυτές θα μπορούσαν υπό προϋποθέσεις να εφαρμοστούν στις απομονωμένες ορεινές, ηπειρωτικές και νησιωτικές περιοχές της Ελλάδας προκειμένου να τις ξαναζωντανέψουν ή όπως προκύπτει- ακόμα πιο σημαντικό- με την παραγωγική αξιοποίησή τους, να συγκρατηθεί ο υπάρχων πληθυσμός σε αυτές. Η εργασία αυτή μπορεί να αποτελέσει την βάση για την περαιτέρω έρευνα και σχεδιασμό για την αναβίωση συγκεκριμένων οικισμών και την ολοκληρωμένη τους ανάπτυξη, με βάση τα δικά τους ιδιαίτερα μορφολογικά, γεωγραφικά, περιβαλλοντικά, κοινωνικά, πολιτισμικά, πολιτικά και οικονομικά χαρακτηριστικά τη δεδομένη χρονική στιγμή.

Το ιδιοκτησιακό καθεστώς ως αναπτυξιακή παράμετρος Η περίπτωση των ορεινών οικισμών του Δήμου Σουλίου

Αικ. Ιωάννου, Αγρονόμος και Τοπογράφος Μηχανικός, MSc A.Π.Θ.

Στ. Γιαννακοπούλου, Δρ. Αρχιτέκτων Μηχανικός, MSc, Ε.Δ.Ι.Π Α.Π.Θ.

Τομέας Κτηματολογίου, Φωτογραμμετρίας και Χαρτογραφίας,

Τμήμα Αγρονόμων και Τοπογράφων Μηχανικών, Α.Π.Θ.

Απ. Αρβανίτης, Καθηγητής Α.Π.Θ.

Τομέας Κτηματολογίου, Φωτογραμμετρίας και Χαρτογραφίας,

Τμήμα Αγρονόμων και Τοπογράφων Μηχανικών, Α.Π.Θ.

Περίληψη

Η γη αποτελεί φυσικό πόρο και βασική αναπτυξιακή παράμετρο. Η ιδιοκτησία της γης αποτελεί, συχνά, αιτία συγκρούσεων και διενέξεων, σε τοπικό και περιφερειακό επίπεδο. Η εξέλιξη του ιδιοκτησιακού καθεστώτος μιας περιοχής αντανακλά την ιστορική, κοινωνική και οικονομική της εξέλιξη. Συνεπώς, η γνώση των δικαιωμάτων ιδιοκτησίας στη γη και του τρόπου μεταβολής τους συμβάλλει στην ερμηνεία των διαφαινόμενων τάσεων και προοπτικών ανάπτυξης ενός τόπου. Στο πλαίσιο αυτό, η εργασία διερευνά τα βασικά χαρακτηριστικά του ιδιοκτησιακού καθεστώτος στις ορεινές περιοχές της Ελλάδας και ειδικότερα την εξέλιξη του, στους ορεινούς οικισμούς Ελαταριάς, Καλλιθέας, Καρβουναρίου, Καριωτίου, Πέντε Εκκλησιών, Σαμονίδας και Σκανδάλου, του Δ. Σουλίου. Αναλύονται, μεταξύ άλλων, στοιχεία που αφορούν στην ύπαρξη τίτλων κυριότητας, τα μεγέθη των γεωτεμαχίων και τα δημογραφικά χαρακτηριστικά του πληθυσμού σε σχέση με τις πηγές προέλευσης του ιδιοκτησιακού καθεστώτος και τη διαχρονική του εξέλιξη. Η επεξεργασία των δεδομένων σκιαγραφεί τα δομικά χαρακτηριστικά των οικισμών. Στόχος είναι, μέσα από τη μελέτη του ιδιοκτησιακού καθεστώτος να τεκμηριωθούν τα βασικά χαρακτηριστικά που συνιστούν τις προϋποθέσεις και τις προοπτικές ανάπτυξης, των περιοχών αυτών. Παράλληλα, να σχηματισθεί ένα μεθοδολογικό πλαίσιο ανάγνωσης της αναπτυξιακής ταυτότητας μιας ορεινής περιοχής, μέσα από την διερεύνηση των δικαιωμάτων ιδιοκτησίας της γης.

Συμμετοχική Διαχείριση Πολιτιστικών Πόρων ως Πυλώνας Τοπικής Ανάπτυξης: Η Περίπτωση της Οικιστικής Ενότητας Κισσάμου

- Γ. Σωμαράκης**, Μηχανικός Χωροταξίας, Πολεοδομίας και Περιφερειακής Ανάπτυξης, Πολυτεχνική Σχολή, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας - Υπ. Διδ., Τομέας Γεωγραφίας και Περιφερειακού Σχεδιασμού, Σχολή Αγρονόμων Τοπογράφων Μηχανικών, ΕΜΠ
- Μ. Παναγιωτοπούλου**, Αγρονόμος Τοπογράφος Μηχανικός Ε.Μ.Π. - Υπ. Διδ., Τομέας Γεωγραφίας και Περιφερειακού Σχεδιασμού, Σχολή Αγρονόμων Τοπογράφων Μηχανικών, ΕΜΠ, Μεταπτυχιακή φοιτήτρια ΔΠΜΣ «Γεωπληροφορική»
- Μ. Λάμπρου**, Μηχανικός Χωροταξίας, Πολεοδομίας και Περιφερειακής Ανάπτυξης, Πολυτεχνική Σχολή, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, Μ.Σc. «Χωροταξία, Πολεοδομία και Ανάπτυξη», Μεταπτυχιακή φοιτήτρια ΔΠΜΣ «Γεωπληροφορική»
- Αν. Στρατηγέα**, Αναπλ. Καθηγήτρια Ε.Μ.Π., Τομέας Γεωγραφίας και Περιφερειακού Σχεδιασμού, Σχολή Αγρονόμων Τοπογράφων Μηχανικών, ΕΜΠ

Περίληψη

Ο πολιτισμός θεωρείται σήμερα ως ο *τέταρτος πυλώνας* της βιώσιμης ανάπτυξης (UCLG 2009), διαδραματίζοντας έναν οριζόντιο ρόλο στην υποστήριξη των λοιπών τριών πυλώνων, δηλαδή της κοινωνικής και οικονομικής ανάπτυξης και της περιβαλλοντικής προστασίας, και αποτελώντας με αυτόν τον τρόπο ένα συνεκτικό στοιχείο οριζόντιου χαρακτήρα, που διατρέχει τους προαναφερόμενους τρεις πυλώνες. Έτσι η αξιοποίηση της πολιτιστικής κληρονομιάς στηρίζεται στη θεώρηση ότι ο πολιτισμός αποτελεί έναν τομέα που λειτουργεί ενωτικά, δημιουργικά και πολλαπλασιαστικά για την πολυεπίπεδη και πολυδιάστατη ανάπτυξη των τοπικών κοινωνιών, ενώ μπορεί να αποτελέσει πυρήνα κοινωνικής ενσωμάτωσης, αλλά και ενδυνάμωσης της κοινωνικής ευθύνης. Στο πλαίσιο αυτό, οι πολιτικές αξιοποίησης της πολιτιστικής κληρονομιάς, μέσα από μια ολοκληρωμένη προσέγγισή της, βρίσκονται σήμερα στην καρδιά των στρατηγικών για την τοπική ανάπτυξη. Η παρούσα εργασία εστιάζει το ενδιαφέρον της στη βιώσιμη αξιοποίηση της πολιτιστικής κληρονομιάς για την ανάπτυξη της οικιστικής ενότητας Κισσάμου Χανίων, μιας διακριτής χωρικής οντότητας του ελλαδικού χώρου ως προς την πολιτιστική της ιδιομορφία και ταυτότητα. Η εργασία ενσωματώνει σε όλα τα στάδια της σχεδιαστικής προσέγγισης τη *συμμετοχική θεώρηση*, με σκοπό: (α) την καταγραφή και χαρτογραφική αποτύπωση των υλικών και κυρίως των άυλων πολιτιστικών πόρων της περιοχής μελέτης, (β) την κατανόηση της αξίας των πόρων αυτών για την τοπική κοινωνία, για μια αποτελεσματικότερη και προσαρμοσμένη στις τοπικές ιδιαιτερότητες σχεδιαστική προσπάθεια, και (γ) τον σχεδιασμό ενός προτύπου αξιοποίησής τους -*πολιτιστικές διαδρομές και πόλοι πολιτιστικής ανάπτυξης*- με την αρωγή της τοπικής κοινωνίας. Έτσι επιδιώκει να υλοποιήσει στην πράξη τη ρήση του Kaufmann (2011), «*ό,τι ρυθμίζεται τοπικά πρέπει και να αποφασίζεται τοπικά, με τη συμμετοχή των κοινωνικών ομάδων*».

Δημιουργία συμμετοχικής πολιτισμικής πλατφόρμας για τα Δωδεκάνησα με τη χρήση Γεωγραφικών Συστημάτων Πληροφοριών

Ευγ.- Ελ. Τσαμουρά, Γεωλόγος

Αδ. Γαλάζιος, Γεωπόνος

Κ. Βαμβουκάκης, Δρ. Γεωλόγος ΕΔΙΠ ΕΜΠ

Β. Κώτσιος, Υποψήφιος Διδάκτωρ ΕΜΠ, ΜΔΕ ΕΜΠ, ΜΔΕ Παν. Αιγαίου
ΔΠΜΣ «Περιβάλλον και Ανάπτυξη»

Περίληψη

Ο πολιτισμός της Ελλάδας ανέκαθεν διαδραμάτιζε σημαντικό ρόλο στη ζωή του λαού της, συμβάλλοντας στη διαμόρφωση μοναδικής ταυτότητας, με διακριτά χαρακτηριστικά διαφοροποίησης στις εκάστοτε περιοχές. Ένα σημαντικό ζήτημα το οποίο τίθεται είναι ο κατακερματισμός της πληροφορίας και η απουσία ολοκληρωμένης καταγραφής, η οποία θα ήταν δυνατόν να αξιοποιηθεί σε πολλούς τομείς της ανθρώπινης δραστηριότητας. Οι νησιωτικές περιοχές είναι το χαρακτηριστικό παράδειγμα κατακερματισμού της πληροφορίας λόγω του διάσπαρτου χαρακτήρα που προσδίδει η νησιωτικότητα.

Στην παρούσα εργασία υποθέτοντας ότι η συγκέντρωση των πολιτισμικών δεδομένων μπορεί να συμβάλλει σημαντικά στη ανάδειξη όλων των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών, δημιουργήθηκε μία Βάση Δεδομένων, για τη Λέρο, ένα από τα λιγότερο προβαλλόμενα νησιά, στο πεδίο του πολιτισμού η οποία επιτρέπει τη συμμετοχή του κοινού στην επικαιροποίηση της, προκειμένου να συμπληρωθούν πληροφορίες ή στοιχεία που τυχόν απουσιάζουν. Απαραίτητη προϋπόθεση για την ορθή λειτουργία της Βάσης είναι η αυξημένη αξιοπιστία των δεδομένων η οποία προτείνεται να διασφαλίζεται από την ύπαρξη μιας επιτροπής αξιολόγησης, η οποία θα αποτελείται από ειδικούς στον τομέα του πολιτισμού και κατοίκους της κάθε φορά περιοχής μελέτης. Η εφαρμογή της συμμετοχικής Βάσης Δεδομένων στα σχολεία της Δωδεκανήσου, θα είχε ως αποτέλεσμα την ενίσχυση της εκπαιδευτικής διαδικασίας καθώς θα έχει ως αποτέλεσμα οι μαθητές να γνωρίσουν, να καταγράψουν και να μάθουν τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της περιοχής τους. Παράλληλα με βάση τις σχέσεις αλληλεπίδρασης μεταξύ της εκπαίδευσης, του πολιτισμού και της τεχνολογίας που αναμένεται να δημιουργήσει η συλλογή των ιδιαίτερων πολιτισμικών στοιχείων, θα δοθεί η δυνατότητα σε όσους κατοίκους των νησιών δραστηριοποιούνται στις υπηρεσίες ή στην παραγωγή να προσθέσουν ιδιαίτερα ποιοτικά χαρακτηριστικά με στόχο την αναβάθμιση της συμμετοχικής πλατφόρμας.

Πολιτιστικό τοπίο και φύση, φορέας νέων δικτύων επίσκεψης στον Δήμο Σφακίων

Ν. Σκουτέλης, Αναπληρωτής Καθηγητής Πολυτεχνείου Κρήτης
Εργαστήριο «Αρχιτεκτονικός Σχεδιασμός – Ένταξη»

Β. Βιτωράκης, τελειόφοιτος Σχολής Αρχιτεκτόνων Μηχανικών Π.Κ.

Αντ. Καραμήτρου, τελειόφοιτος Σχολής Αρχιτεκτόνων Μηχανικών Π.Κ.

Κ. Ραάτ, τελειόφοιτος Σχολής Αρχιτεκτόνων Μηχανικών Π.Κ.

Περίληψη

Στην εργασία μας έχει γίνει προσπάθεια να εντοπιστούν οι ειδικοί χαρακτήρες και ποιότητες του χώρου στον ορεινό Δήμο των Σφακίων στην δυτική Κρήτη στην προοπτική της δυνατότητας σχεδιασμού εναλλακτικών πολιτιστικών – περιηγητικών διαδρομών. Ως κύρια υπόθεση εργασίας, η μελέτη στηρίχτηκε σε ζητήματα που αφορούν στην διαχείριση της πολιτιστικής κληρονομιάς και των μνημείων της φύσης, ως μοχλούς βιώσιμης ανάπτυξης. Η μεθοδολογία μας περιφέρεται γύρω από συνειρμούς σχετικούς με το δίπολο της αισθητικής κατηγορίας του *Υψηλού* σε ό,τι αφορά στα φυσικά τοπία / μνημεία της φύσης και της αξίας της παλαιότητας, που αναδίδουν τα ιστορικά μνημεία, έργα του ανθρώπου. Τέτοια θεώρηση έρχεται να συμπληρώσει και να υποστηρίξει τις εκτιμήσεις που προκύπτουν από τα ποσοτικά μεγέθη, σχετικά με τον πληθυσμό και την απασχόληση στον πλέον δύσβατο και ορεινό δήμο της Κρήτης.

Μελετώνται η γεωμορφολογία και οι οικισμοί, οι οδοί πρόσβασης και οι θαλάσσιες οδοί, ως οι εκείνες οι σταθερές οι οποίες εις το διηνεκές επηρέασαν την εξέλιξη του χώρου. Με εργαλείο το τοπίο ως τρόπο πρόσληψης της φύσης και της ιστορίας από τον σύγχρονο άνθρωπο, είμαστε σε θέση να σχεδιάσουμε ένα δίκτυο κινήσεων και δράσεων που θα είναι ικανό από την μία να ικανοποιεί ζωτικές ψυχικές ανάγκες του επισκέπτη και από την άλλη να πείθει και να βρίσκει απήχηση στις προσδοκίες των ντόπιων σχετικά με την βιώσιμη ανάπτυξη.

Πέραν της υπερκορεσμένης διαδρομής μέσα από το φαράγγι της Σαμαριάς, ο σχεδιασμός εναλλακτικών δικτύων επισκεψιμότητας, αποδίδει πρωταγωνιστικό ρόλο σε δύο ομάδες φυσικών χώρων και ιστορικών κτηρίων. Τα οθωμανικά οχυρά του 19^{ου} αιώνα σε συνδυασμό με τις οδούς πρόσβασης – διείσδυσης στην ενδοχώρα από την μία και ο εγκαταλελειμμένος οικισμός Αράδενα με το ομώνυμο φαράγγι από την άλλη, δίδουν το έναυσμα για εναλλακτικές αειφόρες δραστηριότητες σε αυτή τη ιδιαίτερη ενότητα της Κρήτης.

Μέσα από τέτοιες πολιτιστικές – περιηγητικές διαδρομές, η συνέργεια των σχεδιαστών του χώρου, της διοίκησης και των επισκεπτών (άνθρωποι της πόλης) με τους ανθρώπους της υπαίθρου στην τοπική οικονομία, είναι δυνατόν να αποδίδει καρπό και να αυξάνει την δυνατότητα διαλόγου και προσαρμογής της δύσκαμπτης ως προς τις συνθήκες τοπικής κοινωνίας, με τις τρέχουσες συνθήκες επιβίωσης. Μια ακόμη λοιπόν δυνατότητα συναίνεσης και συγκατάβασης, ικανή όμως να συνδυάζει τα υλικά δεδομένα της ιστορίας του τόπου με την οικονομική δραστηριότητα, σε μια κοινωνία που έχει ανάγκη να επικαιροποιεί τον διάλογο και να αισθάνεται κύριος διαχειριστής δικών της επιλογών.

Το δίκτυο των ορεινών μονοπατιών στα Ζαγοροχώρια της Ηπείρου Ανάδειξη και αξιοποίηση στον 21^ο αιώνα

Μ. Μπαλοδήμου, Αρχιτέκτων Μηχανικός Α.Π.Θ., MSc K.U.Leuven
Υποψήφια Διδάκτωρ, Σχολή Αρχιτεκτόνων Μηχανικών Ε.Μ.Π.

Περίληψη

Η παρούσα ανακοίνωση αφορά στην περιγραφή και ανάλυση του ιδιαίτερου δικτύου επικοινωνίας μεταξύ των χωριών του ορεινού συμπλέγματος του Ζαγορίου στην Ήπειρο μέσω των μονοπατιών. Επιχειρείται μια ιστορική αναδρομή της δημιουργίας τους και της εξέλιξής τους, καταλήγοντας στο πως έχουν διαμορφωθεί σήμερα με την χάραξη των αμαξιτών δρόμων και πως εμπλέκονται το παλιό με το νέο δίκτυο. Μετά από μια σύντομη περιγραφή της ιστορικής εξέλιξης των οικισμών και του δικτύου επικοινωνίας, σε πρώτη φάση περιγράφεται η οδική σύνδεση του Ζαγορίου ως συνόλου με τους οδικούς άξονες γύρω του και σε δεύτερη φάση το εσωτερικό δίκτυο επικοινωνίας μεταξύ των χωριών που το αποτελούν.

Στην συνέχεια περιγράφονται κάποια χαρακτηριστικά παραδείγματα διαδρομών – μονοπατιών τα οποία έχουν σχέση με το παλιό υφιστάμενο δίκτυο αλλά και τουριστικές διαδρομές που προσελκύουν τους επισκέπτες, παρουσιάζοντας κατά το δυνατό την σημερινή τους κατάσταση.

Τέλος σημειώνονται κάποια συμπεράσματα για την κατάσταση στην οποία βρίσκονται και εκφράζονται κάποιες σκέψεις και προτάσεις για την αξιοποίηση και ανάδειξή τους.

**Χάραξη δικτύου συνεργασίας υπερτοπικών ορεινών κέντρων για την
ανάδειξη και ανάπτυξη του ορεινού όγκου της Ελλάδας
Περίπτωση μελέτης Δήμοι Πωγωνίου-Κόνιτσας**

Αθ. Μαυρογιώργου, Διπλωματούχος Μηχανικός Επιστήμης Υλικών
Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων

Αφρ. Μπαρδώσα, Διπλωματούχος Γεωλογίας και Γεωπεριβάλλοντος, ΕΚΠΑ

Περίληψη

Στην παρούσα εισήγηση γίνεται λόγος για την τρέχουσα κοινωνικοοικονομική πραγματικότητα των ορεινών και γεωγραφικά απομονωμένων περιοχών και τα ισχυρά και αδύναμα σημεία των τοπικών κοινωνιών, όσον αφορά τις παραγωγικές τους δραστηριότητες και δυνατότητες, σε τοπικό, περιφερειακό και εθνικό επίπεδο. Ποια είναι τα σημεία στα οποία πάσχει πραγματικά μια απομονωμένη κοινωνία; Υπάρχει πρακτικά διέξοδος και αν ναι ποιά είναι αυτή;

Αρχικά, διατυπώνεται η φιλοσοφία δημιουργίας μιας βάσης για την χάραξη μιας νέας οικονομικής, κοινωνικής, πολιτισμικής πολιτικής λειτουργίας των ορεινών περιοχών υπό τον όρο «δίκτυα συνεργασίας» σε μια προσπάθεια επανεκκίνησης της ανάπτυξης και αναζωογόνησης των γεωγραφικά απομονωμένων περιοχών.

Στη συνέχεια, γίνεται προσέγγιση της εφαρμογής της ιδέας των «δικτύων συνεργασίας» χρησιμοποιώντας σαν σημείο εκκίνησης μια οικονομική δραστηριότητα που δημιουργείται για να καλύψει ανάγκες του παραγωγικού τομέα μιας κοινωνίας. Στην περίπτωση μας, παρουσιάζεται το παράδειγμα της μελισσοκομίας και τυποποίησης μελιού στο Ν. Ιωαννίνων.

Πρόκειται για μια προσέγγιση, στην πράξη, δόμησης και λειτουργίας ενός «δικτύου συνεργασίας» με κέντρο την παραγωγή και τυποποίηση μελιού και κατ' επέκταση των διαφορετικών, ξεχωριστών αλλά αλληλένδετων δραστηριοτήτων που μπορούν να προκύψουν από αυτό.

Τέλος, γίνεται σχολιασμός της ωφελιμότητας της ιδέας των «δικτύων συνεργασίας» ως βάση πολιτικής λειτουργίας μιας κοινωνίας αλλά και του βαθμού εφικτότητας της εφαρμογής μιας τέτοιας φιλοσοφίας στην πράξη.

«Ορεινό ψαροχώρι» στην Τεχνητή λίμνη Πηγών Αώου Μία εναλλακτική προσέγγιση της διαφύλαξης του οικοσυστήματος μέσω του ήπιου τουρισμού

Π. Γεωργούλια, Αρχιτέκτων Μηχανικός Ε.Μ.Π.

Περίληψη

Μείζον ζήτημα που αναφύεται ύστερα από την επέμβαση του ανθρώπου στη φύση με τη δημιουργία τεχνητών οικοσυστημάτων, είναι η περαιτέρω διαχείριση και αξιοποίηση αυτών, ιδιαίτερα στις απομακρυσμένες ορεινές περιοχές της Ελλάδας. Η άμεση στοχοθεσία, ο σχεδιασμός και η οργάνωση συνολικών κινήσεων κρίνονται ως απαραίτητα μέτρα για την διατήρηση της ισορροπίας της βιοποικιλότητας και της εύρυθμης λειτουργίας του τεχνητού οικοσυστήματος, ώστε αλληλεπιδρά αυτό όσο το δυνατόν ομαλότερα με το ευρύτερο φυσικό περιβάλλον.

Ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα τέτοιου οικοσυστήματος αποτελεί η Τεχνητή λίμνη πηγών Αώου, η οποία παρουσιάζει ταυτόχρονα ιδιαίτερο φυσικό κάλλος με ποικίλες χρήσεις αλλά και έντονη τουριστική δραστηριότητα κατά το καλοκαίρι. Με αφορμή την έξοδο της λίμνης από το καταφύγιο Άγριας Ζωής «Μετσόβου – Χρυσοβίτσας - Γρεβενιτίου» το 2014, η παρούσα έρευνα πραγματεύεται με αρχιτεκτονικούς όρους, τις μεθόδους και τους τρόπους προστασίας και διαχείρισης αυτού του ορεινού υδάτινου οικοσυστήματος, στο οποίο ελλοχεύουν κίνδυνοι διατάραξης της βιοποικιλότητας, καθώς και υπερεκμετάλλευσης από μέρους του δήμου. Αποτελεί λοιπόν, αδήρητη ανάγκη η ορθολογική διαχείριση της λίμνης και η ανάπτυξη ενσυνείδητα ήπιων τουριστικών δραστηριοτήτων σε αυτήν, οι οποίες θα ενισχύσουν το Δήμο Μετσόβου και θα αναδείξουν το τεχνητό σε συνάρτηση με το φυσικό περιβάλλον.

Η μεθοδολογία προσέγγισης του θέματος στηρίζεται αρχικά στην ανάγνωση του τοπίου, δηλαδή στα τοπογραφικά και υδρογραφικά χαρακτηριστικά του σε συνδυασμό με εκείνα που γίνονται αντιληπτά από τον επισκέπτη. Σε δεύτερο επίπεδο, καταγράφονται οι υφιστάμενες χρήσεις, οι υφιστάμενοι κίνδυνοι και οι πόλοι έλξης της γύρω περιοχής. Η ως άνω μελέτη κατέληξε στο συμπέρασμα ότι σημείο τομής προβλημάτων αλλά και λύσεων για τη βιοποικιλότητα της λίμνης αποτελεί η ερασιτεχνική αλιεία, η οποία θα μπορούσε να λειτουργήσει ως διαχειριστικό μέσο για την προστασία του περιβάλλοντος. Η έρευνα εστιάζει κυρίως σε τρεις ενότητες, η καθεμία με ξεχωριστό χαρακτήρα, οι οποίες ενοποιούν το τοπίο και υποστηρίζουν τις υπάρχουσες δραστηριότητες. Η ‘παραλία’, το ‘παρατηρητήριο’ και η ‘υποδομή διαμονής για ψαράδες’ αποτελούν ουσιαστικά την κύρια επέμβαση, ενώ συμπληρώνονται από ένα επιπρόσθετο σχέδιο δραστηριοτήτων που ενισχύουν τον ήπιο τουρισμό.

Εν κατακλείδι στην έρευνα παρατίθεται και η εν γένει αντιμετώπιση που οφείλεται σε ένα τέτοιο οικοσύστημα, η οποία επαφίεται στην διαρκή επαγρύπνηση του ανθρώπινου παράγοντα, είτε επιστημόνων είτε ερασιτεχνών φυσιολατρών. Σκοπός παραμένει η εξέλιξη και η συμβίωση των ειδών σε ένα τεχνητό οικοσύστημα και όχι η στασιμότητα και η εγκατάλειψή του.

Ηπειρώτες Εθνικοί Ευεργέτες: Ένα Μοναδικό Φαινόμενο Φιλαλληλίας.

Μ. Παπαευσταθίου-Τσάγκα, Σχολική Σύμβουλος Φιλολόγων
Δρ. Πανεπιστημίου Ιωαννίνων

Περίληψη

Η ευεργεσία, η ευγενέστερη εκδήλωση της ζωής του ανθρώπου, συνίσταται στο ενδιαφέρον έως και την προσωπική ανάλωση του δωρητή για την προκοπή και την ευδαιμονία του ευεργετούμενου, ο οποίος βρίσκεται σε δεινή θέση.

Η εισήγηση εστιάζει στην Ηπειρωτική Ευποιία και στη σύνδεσή της με το πρόσωπο του Νέου Ελληνισμού. Αποπειράται να δώσει απαντήσεις στα ερωτήματα: Τι είναι ευεργεσία; Ποιοι είναι οι Εθνικοί Ευεργέτες; Ποιος είναι ο σκοπός της Ευεργεσίας τους; Γιατί η Ήπειρος ονομάζεται «εύανδρος»; Πώς η Ήπειρος, η άγωνα και ορεινή, ανέδειξε πλήθος Εθνικών Ευεργετών; Ποια τα ευεργετήματα των γενναϊόδωρων αυτών ανδρών στα Γιάννινα, στην Αθήνα και σε άλλες πόλεις; Μπορούν οι μορφές τους να εμπνεύσουν τις κουρασμένες καρδιές μας και να μπολιάσουν τις αξίες μας σήμερα; Τι συνιστά το φαινόμενο των Ηπειρωτών Ευεργετών και πώς αυτό συνδέεται με την ολοκληρωμένη ανάπτυξη της Ηπείρου;

Ερευνώντας την περίπτωση των Εθνικών Ευεργετών θα μπορούσαμε να πούμε ότι πρόκειται για «μεταποίηση» των πρωτογενών ελλειμματικών υλικών σε υπερπροσφορά υψηλού τεχνολογικού και πνευματικού πολιτισμού με τον τρόπο τη υπέρβασης, της υπεραναπλήρωσης, της φιλαλληλίας.

Οι Εθνικοί Ευεργέτες έδρασαν τον 17^ο, 18^ο και 19^ο αιώνα. Οι περιοχές του εξωτερικού που έζησαν ήταν η Βενετία κι άλλες Ενετοκρατούμενες πόλεις, η Μολδοβλαχία, η Ν. Ρωσία, η Κωνσταντινούπολη, η Μ. Ασία και η Αίγυπτος. Ο ηπειρώτης Ευεργέτης ήλθε αρωγός του συνόλου του έθνους στις κρίσιμες στιγμές του. «Αι Αθήναι χρεωστούν το άριστον και ωφελιμότατον αυτών κόσμον εις την Ήπειρον». Ενδεικτικά αναφέρουμε: Την ίδρυση του Σταδίου –«Καλλιμάρμαρο»- από τον Γεώργιο Αβέρωφ εκ Μετσόβου, της Ακαδημίας και του Αστεροσκοπείου από τον Γεώργιο και Σίμο Σίνα, του Πολυτεχνείου από τους Γ. Αβέρωφ, Μιχαήλ Τοσίτσα και Νικόλαο Στουρνάρη. Μετσοβιτών δημιουργία είναι και το Ωδείο Αθηνών και το Αρχαιολογικό Μουσείο (της Ελένης Τοσίτσα), όπως και το κτίριο των φυλακών Αβέρωφ, το θωρηκτό Αβέρωφ, η στρατιωτική σχολή Ευελπίδων και το Εφηβείο. Ο Ιωάννης Δομπόλης όρισε με διαθήκη του να διαθέσει η Ελληνική Κυβέρνηση το κληροδοτήμα του για την ίδρυση Πανεπιστημίου στην Αθήνα με την επωνυμία «Καποδιστριακόν». Ο Κωνσταντίνος Ζάππας φροντίζει για τη δημιουργία του κτηρίου των Ολυμπιακών εκθέσεων στο πλαίσιο της επανίδρυσης των Ολυμπιακών Αγώνων –όνειρο ζωής του Ευαγγέλη Ζάππα -το γνωστό Ζάππειο. Η Ριζάρειος Σχολή, το Ορφανοτροφείο Χατζηκώστα, το Αρσάκειο Παρθεναγωγείο, η Γεννάδειος Βιβλιοθήκη, το Μπάγκειον, το Ζάππειο Παρθεναγωγείο, η Καπλάνειος Σχολή, η Ζωσιμαία Σχολή... και πολλά ακόμη κτήρια είναι έργα των Ηπειρωτών ευεργετών, των οποίων κύριο μέλημα ήταν η Παιδεία και αναγέννηση του Νέου Ελληνισμού.

Δεν μπορεί να αγνοηθεί η παράμετρος της τοπικής ιστορίας και του πολιτισμού, στην οποία περιλαμβάνεται η πολυδιάστατη δράση των Ηπειρωτών Εθνικών Ευεργετών -με τα ευεργετήματά τους και την ώθησή τους για την ανάπτυξη της Τεχνολογίας και της Παιδείας- στην ολοκληρωμένη ανάπτυξη της πατρίδας μας και ιδιαιτέρως των άγονων και ορεινών περιοχών της Ηπείρου. Με παρουσία τους, είτε είναι αναγνωρίσιμη, είτε την προσπερνούμε ως αυτονόητη, στοιχειοθετείται αυτό που ονομάζουμε άυλη πολιτιστική κληρονομιά, η

διαφύλαξη, αξιοποίηση και διάδοση της οποίας μπορεί να αποτελεί στόχο, εκπαιδευτικών ιδρυμάτων και φορέων όλων των βαθμίδων.

Το μεγάλο πλήθος των ευεργετημάτων, το ύψος των χρηματικών ποσών, το ασύλληπτο μέγεθος της γενναιοδωρίας και της μεγαθυμίας με ταυτόχρονη τη δράση πολλών χαρισματικών προσώπων σε διαφορετικά μήκη και πλάτη, σε μια θαυμαστή συγκυρία που εκπλήσσει, με εμφανή θαυμαστά αποτελέσματα, τα οποία δεν έχουν το ανάλογό τους, αν συνεκτιμηθούν σε όλες τις συνιστώσες τους, συνθέτουν το φαινόμενο των Εθνικών Ευεργετών.

Αναπαριστώντας το Ορεινό Τοπίο: Θεωρητικό Πλαίσιο, Εμπειρικές Προσεγγίσεις και Τεχνολογικές Εφαρμογές

Α.-Μ. Μισθός, Υποψήφιος Διδάκτωρ Ε.Μ.Π.

Εργαστήριο Μεταλλευτικής Τεχνολογίας και Περιβαλλοντικής Μεταλλευτικής Ε.Μ.Π.

Μ. Μενεγάκη, Επίκουρος Καθηγήτρια Ε.Μ.Π.

Εργαστήριο Μεταλλευτικής Τεχνολογίας και Περιβαλλοντικής Μεταλλευτικής Ε.Μ.Π.

Περίληψη

Πέρα από την αναγνωρισμένη σημασία τους ως «ταμιευτήρων» φυσικών πόρων και ενέργειας, τα βουνά αποτελούν θύλακες γεωμορφολογικής, βιολογικής και πολιτισμικής ποικιλότητας. Ακόμη περισσότερο, ο ίδιος ο χαρακτήρας και η ταυτότητα των ορεινών περιοχών οφείλεται στον πλούτο, στην ποικιλομορφία και στην ιδιαίτερη χωρική διάταξη των στοιχείων του περιβάλλοντός τους. Πολλά από τα πιο επιβλητικά τοπία που προκαλούν το θαυμασμό, όπως τα βαθιά φαράγγια και οι αλπικές λίμνες, όντως εντοπίζονται στον ορεινό χώρο. Η γοητεία αυτών των τοπίων, όμως, δε φαίνεται να αναφέρεται απλώς στο επίπεδο του εντυπωσιακού. Το ορεινό τοπίο μπορεί να αναγνωσθεί ως το προγονικό πεδίο επιβίωσης. Σήμερα, συνιστά έναν άυλο πόρο που συνδέεται άμεσα με την κοινωνική ευημερία, ενώ η διατήρησή του συμβάλλει στην προστασία του φυσικού περιβάλλοντος. Τέτοιες θέσεις, όσο εύλογες κι αν δείχνουν, δεν είναι αυταπόδεικτες και σίγουρα χρήζουν εμπειρικής διερεύνησης και θεωρητικής θεμελίωσης. Σε αυτήν την εργασία, το ορεινό τοπίο θεωρείται βασικός παράγοντας για την επίτευξη της κοινωνικής και οικονομικής ευημερίας και για τη διαφύλαξη της φυσικής και πολιτισμικής ιδιομορφίας και ταυτότητας του ορεινού χώρου. Σκοπός της εργασίας είναι η διερεύνηση της σχέσης και των τρόπων με τους οποίους οι άνθρωποι (ως παρατηρητές) αλληλεπιδρούν με το ορεινό τοπίο, καθώς και των μεθόδων με τις οποίες μπορεί να πραγματοποιηθεί κάτι τέτοιο. Καθώς η έννοια του τοπίου συμπεριλαμβάνει πάντοτε ένα υποκείμενο και ένα αντικείμενο παρατήρησης, ενώ και το σημείο και η διεύθυνση θέασης κατέχουν σημαντικό ρόλο, μόνο μια εκτεταμένη εμπειρική προσέγγιση με πολλά επιμέρους στιγμιότυπα του τοπίου μπορεί να συλλάβει τον πλούτο και την ποικιλότητα του ορεινού τοπίου. Ωστόσο, απαιτείται και ένα στέρεο θεωρητικό πλαίσιο που να παρέχει τη δυνατότητα για καθολικές γενικεύσεις. Προς αυτήν την κατεύθυνση, αναπτύσσονται συνοπτικά κάποιες θεωρητικές θέσεις που παρέχουν ένα τέτοιο πλαίσιο ερμηνείας. Έπειτα, παρουσιάζεται μια στρατηγική με βάση την οποία αυτές οι θέσεις είναι δυνατό να ελεγχθούν εμπειρικά. Υλοποιείται, λοιπόν, μεθοδολογία σε περιβάλλον GIS που κατατάσσει το χώρο γύρω από ορεινούς όγκους ανάλογα με την ευαισθησία παρατήρησης ως προς αυτούς τους όγκους, και συγκρίνει τα γεωχωρικά πρότυπα της οπτικής σκηνής που είναι ορατή από τις πλέον ευαίσθητες θέσεις παρατήρησης με βάση τα γενικά χαρακτηριστικά του πεδίου της ανθρώπινης όρασης. Φαίνεται πως η (διαφορετική) σύνθεση και διάταξη των συστατικών μερών του τοπίου (χρήσης/ κάλυψης γης) που προκύπτουν από διαφορετικές θέσεις οι οποίες παρουσιάζουν – σε καθαρά ποσοτικούς όρους – την ίδια ευαισθησία παρατήρησης, μεταβάλλουν σημαντικά την αντιληπτική εμπειρία του ορεινού τοπίου.

Από τα «α-τοπία» στα πολιτισμικά τοπία: Ο βióκοσμος ενός Οικομουσείου

Χρ. Μεράντζας , Επίκουρος Καθηγητής Ιστορίας των Πολιτισμών
Τμήμα Διαχείρισης Πολιτισμικού Περιβάλλοντος και Νέων Τεχνολογιών
Πανεπιστήμιο Πατρών
Γ. Κανελλοπούλου, Υποψήφια Διδάκτωρ Τμήματος Διαχείρισης Πολιτισμικού
Περιβάλλοντος και Νέων Τεχνολογιών, Πανεπιστήμιο Πατρών

Περίληψη

Προτείνεται εδώ μια διαχειριστική πολιτική προσέγγισης του πολιτισμικού τοπίου αυστηρά οριοθετημένη στο πλαίσιο του τόπου, ο οποίος εκλαμβάνεται ως πολιτισμικός βióκοσμος. Η προσέγγιση αυτή περιγράφει σχέσεις και όχι απλά κατακερματισμένα αντικείμενα. Η ολιστική διαχείριση μέσω του Οικομουσείου (Ecomuseum) στοχεύει στη συνειδητότητα για την πολιτισμική κληρονομιά του τοπίου και την ανάδειξη της σχέσης των στοιχείων που το συγκροτούν σε ενότητα, έρχεται να επαναανοηματοδοτήσει το πολιτισμικό τοπίο, αναδεικνύοντας όλα εκείνα τα στοιχεία της ιδιαιτερότητάς του που το καθιστούν ιστορικά παρόν. Κατ' ουσίαν, καλείται να συμβάλει στην αποκάλυψη μιας συνθήκης ολότητας. Έτσι, μέσα στην ασυνέχεια της νεωτερικότητας εδραιώνεται, με τον πιο απτό τρόπο, η συνέχεια μιας συνθήκης, μιας παράδοσης, ενός κτηρίου, μιας διατροφικής συνήθειας, η οργανική ενότητα φύσης και πολιτισμού σε μια σχέση αλληλεξάρτησης. Η ολιστική διαχείριση του Οικομουσείου εστιάζεται στην αναγκαιότητα ανάδειξης και προβολής καθορισμένων σημαινόμενων, τα οποία ως σύνολο επανασυγκροτούν τη συνθήκη του πολιτισμικού τοπίου στην ολότητά του.

Ο ιδιαίτερος μνημειακός πλούτος των Κορεστέων Καστοριάς και οι προοπτικές ανάπτυξης της περιοχής

Αθ. Μπαλασάς Υποψήφιος Διδάκτωρ Τμήματος Αρχιτεκτόνων Μηχανικών ΑΠΘ,
Αρχιτέκτων Μηχανικός ΑΠΘ, MSc Περιβαλλοντικού Σχεδιασμού Έργων Υποδομής,
Πολιτικός Μηχανικός Δομικών Έργων Τεχνολογικής Εκπαίδευσης

Περίληψη

Στην Ελλάδα και κυρίως στο βορειοελλαδικό χώρο μέχρι τα μέσα του περασμένου αιώνα υπήρχαν αρκετά κτίρια τα οποία ήταν δομημένα από ωμόπλινθους. Η κυριαρχία των οπτόπλινθων και του οπλισμένου σκυροδέματος κατέστησε το υλικό αυτό «παρωχημένο». Στις μέρες μας σε αρκετά οικιστικά σύνολα του ελληνικού χώρου απαντώνται ωμοπλινθόκτιστα κτίρια, αλλά το μοναδικό οργανωμένο οικιστικό σύμπλεγμα με κτίρια αποκλειστικά κτισμένα με ωμόπλινθους απαντάται στα Κορέστεια τα οποία βρίσκονται στα όρια των νομών Καστοριάς και Φλώρινας. Η μελέτη της χαρακτηριστικότερης αυτής περιοχής, όσον αφορά τις ωμοπλινθόκτιστες κατασκευές, θα συμβάλλει στην κατανόηση και ερμηνεία της παρουσίας των κτισμάτων αυτών στη χώρα μας και στο ρόλο που μπορεί να διαδραματίσουν αυτοί οι ορεινοί οικισμοί. Θεωρώντας τις δημιουργίες αυτές ζωντανή μαρτυρία των κατασκευαστικών μεθόδων, των χωρικών επιλογών και της αντίληψης ενός πολιτισμού, η σημερινή εικόνα εγκατάλειψης αρκετών οικισμών μοιάζει να συμβαδίζει με την απόρριψη του υλικού από το οποίο είναι κτισμένοι. Θα διερευνηθεί το ιστορικό υπόβαθρο της ορεινής και απομονωμένης αυτής περιοχής, η πολεοδομική οργάνωση και τα τυπομορφολογικά χαρακτηριστικά του δομημένου χώρου, ο μνημειακός πλούτος, η σχέση του δομημένου και του φυσικού περιβάλλοντος, τα αίτια της παρακμής και εγκατάλειψης αρκετών από αυτούς και θα εξεταστούν οι δυνατότητες αναβίωσής τους ώστε να στοιχειοθετηθεί ένα πλαίσιο βιώσιμης ανάπτυξής τους.

Η εργασία στοχεύει αφενός στην έρευνα αυτής της ελλιπώς διερευνημένης ορεινής περιοχής και αφετέρου στο να καταδείξει ότι οι κατασκευές αυτές έχουν ιδιαίτερο αρχιτεκτονικό ενδιαφέρον και αποτελώντας αξιόλογο κι αυθεντικό δείγμα της ανθρώπινης δημιουργίας κι ανατρέποντας την άποψη ότι είναι ευτελείς. Θα δοθεί προσπάθεια να τεκμηριωθεί η μοναδικότητα του τοπίου των Κορεστέων, ως αντικατοπτρισμός του πολιτισμού τους, ώστε αυτό να συμβάλλει στη διαμόρφωση συνθηκών ανάπτυξης.

Πρόκληση αποτελεί η δυνατότητα αναίρεσης της σημερινής εικόνας εγκατάλειψης και ερημοποίησης ορισμένων οικισμών και το φαινόμενο της «απαξίωσης» των ωμοπλινθόκτιστων κατασκευών στη σημερινή εποχή, στην οποία, όμως, προβάλλονται τρόποι δόμησης με τη χρήση φυσικών υλικών. Η ιδιαιτερότητα του δομημένου πλούτου της περιοχής μπορεί να μετατραπεί σε αιτία προοπτικής για τον τόπο. Θα επιχειρηθεί η ολιστική αντιμετώπιση του κτισμένου περιβάλλοντος των Κορεστέων, δηλαδή θα αναπτυχθούν τα δεδομένα της περιοχής σε μια νέα διαλεκτική μεταξύ χώρου, φυσικού και ανθρωπογενούς περιβάλλοντος και τοπικής κοινωνίας και με στόχο την παρουσίαση προτάσεων για την ολοκληρωμένη ανάπτυξη του τόπου αυτού. Το πλαίσιο ανάπτυξης αποβλέπει στην επίτευξη αξιοβίωτων συνθηκών τόνωσης των τοπικών κοινοτήτων και θα βασίζεται σε δύο ισότιμους πυλώνες: την τουριστική και πολιτιστική αξιοποίηση και την παραγωγική ανασυγκρότηση της περιοχής με παράλληλη αναδιοργάνωση και ενδυνάμωση του ισχνού υφιστάμενου παραγωγικού δυναμικού μέσω πολυτομεακών δράσεων. Θεμιτή επιδίωξη αποτελεί η προσέλκυση νέων οικονομικά ενεργών ατόμων και υπηρεσιών για την οικονομική, κοινωνική και πολιτισμική αναζωογόνηση με παράλληλη προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς και παράδοσης σε συνδυασμό με τη διαφύλαξη και ορθή διαχείριση των φυσικών πόρων.

Ουσιαστικά, θα μελετηθεί, στα πλαίσια της εργασίας αυτής, το αξιόλογο οικιστικό απόθεμα και θα αναδειχθεί η κληρονομιά που διαθέτει ο τόπος (πλούσια αρχιτεκτονικά και πολιτιστικά κοιτάσματα, βουνό, δάσος, κ.α.) ώστε να μετασχηματιστεί σε δύναμη η οποία θα συγκρατήσει τους κατοίκους, θα διαμορφώσει συνθήκες επανακατοίκησης και παραγωγικής ενεργοποίησης και ταυτόχρονα θα ενδυναμώσει την υποτονική σήμερα ελκυστικότητα για τους επισκέπτες. Η πρόταση εδράζεται στην παράλληλη ανάπτυξη του τριτογενούς και πρωτογενούς τομέα με τον καθοριστικό ρόλο ενός διεθνούς διεπιστημονικού ερευνητικού κέντρου.

**Ανάπτυξη δυνατοτήτων για προβολή πολιτιστικών διαδρομών ιστορικού
χαρακτήρα στον ορεινό χώρο της Νοτιοδυτικής Μακεδονίας:
Η περίπτωση δύο ορεινών οικισμών της σημερινής
περιφερειακής ενότητας Γρεβενών**

Κ. Ντάσιου, Αγρονόμος Τοπογράφος Μηχανικός, Διδάκτωρ Τμήματος Πολιτικών
Μηχανικών Α.Π.Θ.

Ι. Δούκας, Καθηγητής Γεωδαισίας και Γεωματικής Α.Π.Θ.
Τμήμα Πολιτικών Μηχανικών Α.Π.Θ.

Περίληψη

Στην παρούσα εργασία παρουσιάζεται η δυνατότητα ανάδειξης πολιτιστικών διαδρομών που ξεκινούν από ορεινούς οικισμούς της νοτιοδυτικής Μακεδονίας και καταλήγουν σε προορισμούς απομακρυσμένων γεωγραφικά περιοχών. Πρόκειται για διαδρομές παραδοσιακού χαρακτήρα που πραγματοποιούνταν συστηματικά από τους πληθυσμούς των οικισμών, κατά τους ιστορικούς χρόνους και για συγκεκριμένους σκοπούς οι οποίοι συνέκλιναν στον απλό λόγο της επιβίωσης. Συγκεκριμένα, ο ορεινός χώρος της εν λόγω περιοχής δημιουργούσε τις συνθήκες για εποχικές μετακινήσεις, είτε μέρους είτε ολόκληρου του πληθυσμού, εξαιτίας των απαιτήσεων που υπέβαλλαν οι διάφορες επαγγελματικές δραστηριότητες. Η ανεπτυγμένη κτηνοτροφία υπαγόρευε την ανάγκη για συστηματικές μετακινήσεις σε θερμότερα 'χειμαδιά' κατά τους χειμερινούς μήνες. Επιπροσθέτως, η ανάπτυξη της τέχνης των μαστόρων επίσης υπαγόρευε συστηματικές μετακινήσεις σε περιοχές όπου ήταν εφικτή η ικανοποιητική και αποδοτική ενασχόληση με αυτού του είδους τις δραστηριότητες. Έτσι, οι συγκεκριμένες μετακινήσεις, που λάμβαναν χώρα με τρόπους παραδοσιακούς σε παλαιότερες εποχές, διαμορφώνουν διαδρομές πολιτιστικού χαρακτήρα που χρήζουν διερεύνησης και ανάδειξης ώστε να διατηρηθούν ως στοιχείο πολιτιστικής κληρονομιάς. Η διερεύνηση πραγματοποιήθηκε με τη βοήθεια ενός σύγχρονου εργαλείου της τεχνολογίας όπως είναι τα γεωπληροφοριακά συστήματα (Γεωγραφικά Συστήματα Πληροφοριών – ΓΣΠ). Περιγράφονται, αφενός η περίπτωση μιας παραδοσιακής διαδρομής των εποχικά μετακινούμενων κοπαδιών και ποιμενικών οικογενειών ενός ορεινού οικισμού προς τα πεδινά της Θεσσαλίας και αφετέρου, η δράση των μαστόρων ενός ακόμη οικισμού σε διάφορους τόπους εργασίας. Τα δεδομένα συλλέχθηκαν από προφορικές μαρτυρίες και γραπτές πηγές και στη συνέχεια οργανώθηκαν στο κατάλληλα διαμορφωμένο ΓΣΠ, το οποίο δίνει και τη δυνατότητα της διαδικτυακής προβολής των αποτελεσμάτων (Web-ΓΣΠ). Η εφαρμογή που αναπτύχθηκε δημιουργεί τις προϋποθέσεις για ανάδειξη αυτού του είδους των διαδρομών και διαφύλαξή τους ως στοιχείο πολιτιστικής κληρονομιάς. Ταυτόχρονα δε, ευνοεί την επαναχρησιμοποίηση τους, είτε για τουριστικούς λόγους και ιστορική έρευνα, είτε για ανάπτυξη της σύγχρονης μετακινούμενης κτηνοτροφίας.

Μελέτη του ρόλου των μνημειακών αξιών στην ορεινή περιφερειακή ανάπτυξη με βάση παραδοσιακά γεφύρια

Μ. Γούλα, Εκπαιδευτικός Α/θμιας Εκπαίδευσης,
Κέντρο Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης Μακρινίτσας,
Ν. Χασάναγας, Δασολόγος, Δασαρχείο Περτουλίου
Ταμείο Διοίκησης και Διαχείρισης Πανεπιστημιακών Δασών

Περίληψη

Στόχος της έρευνας αυτής είναι η εξέταση των ορεινών παραδοσιακών γεφυριών ως μνημείων, και συνακόλουθα, ως φορέων αντίστοιχων μνημειακών αξιών. Αυτές οι μνημειακές αξίες μπορούν να συμβάλουν στην οικονομική και πολιτιστική ανάπτυξη της ορεινής υπαίθρου. Η έρευνα βασίστηκε στο μοντέλο των μνημειακών αξιών (λειτουργιών) του Riegl.A.(1903) ο οποίος πρότεινε ότι σ' ένα μνημείο μπορούν να αναγνωριστούν τέσσερις αξίες (λειτουργίες): α) η ιστορική (παροχή πληροφοριών για το παρελθόν), β) η ηλικιακή (αίσθημα νοσταλγίας, που βασίζεται σε αναγνώριση στοιχείων φθοράς ή εγκατάλειψης), γ) η αισθητική (αναγνώριση στο μνημείο χαρακτηριστικών καλλιτεχνικής σημασίας, που προκαλούν συγκινήσεις), και δ) η χρηστική (έλξη επισκεπτών και ερευνητών, οργανωμένη μνημειακή αξιοποίηση, συνακόλουθη οικονομική-τουριστική ανάπτυξη, καρτ ποστάλ).

Το 2015 απαντήθηκαν 135 τυποποιημένα ερωτηματολόγια από εκπαιδευτικούς κατά τη διάρκεια οργανωμένης εκπαιδευτικής δραστηριότητας σε τέσσερα γεφύρια: Μπαλάτ, Γοργιανάδων, Καρίτσας και Ξερολύκου (ν. Ευρυτανίας). Αποτελούσαν ένα στοχευμένο δείγμα κρίσεως. Επί των πρωτογενών δεδομένων, εφαρμόστηκε διμεταβλητή συσχέτιση Spearman. Το τεστ αυτό εφαρμόστηκε τόσο επί του συνόλου των 135 περιπτώσεων όσο και επί των επιμέρους γεφυριών με επιμερισμό του δείγματος (moderating effect). Μεταξύ των διαφόρων γεφυριών δεν παρατηρείται σημαντική διαφορά στη συνολική χρηστική αξία τους. Διαφέρουν μόνο οι επιμέρους διαστάσεις της, πράγμα που μπορεί να αποδοθεί βάσει της τοποθεσίας ή κατασκευαστικών παραμέτρων. Η αισθητική αξία φαίνεται να διαφοροποιείται πάλι βάσει της τοποθεσίας και της κατάστασής τους αλλά και τυχόν σύνδεσής τους με τη σύγχρονη τεχνική. Η ηλικιακή τους αξία συνδέεται με την κατάστασή τους και με τις σύγχρονες ή μη κατασκευαστικές τεχνικές. Τα τέσσερα γεφύρια φαίνονται να γίνονται αντιληπτά ως ισάξια σε ηλικιακή αξία. Η έντονη ηλικιακή αξία όπως και η έντονη συντήρηση/ ανακαίνιση δεν ευνοεί απαραίτητα την ιστορική αξία. Οι τύποι (διακριτοί συνδυασμοί) συνέργειας ή μη μνημειακών αξιών που εμφανίστηκαν στα διάφορα γεφύρια, κυμαίνονται από πολύ συνεκτικές (ενιαία σύλληψη της αξίας του γεφυριού ως μνημείου) έως αρκετά κατακερματισμένη. Η συνεκτικότητα του τύπου ενός γεφυριού ως φορέα μνημειακών αξιών φαίνεται να εξαρτάται από την τοποθεσία, την κατάσταση και κατασκευή αλλά και από τη γενικότερη εικόνα του.

Λέξεις-κλειδιά: γεφύρια, μνημειακές αξίες, ανάπτυξη, πολιτισμός, χρήση, τυπολογία

3D Μοντελοποίηση Παραδοσιακών Οικισμών Κεντρικού Ζαγορίου

Δ. Κιτσάκης, Αγρονόμος Τοπογράφος Μηχανικός, Υποψήφιος Διδάκτωρ ΕΜΠ

Ε. Τσιλιάκου, Αγρονόμος Τοπογράφος Μηχανικός ΕΜΠ

Α. Λαμπρόπουλος, Αγρονόμος Τοπογράφος Μηχανικός, ΕΔΙΠ ΕΜΠ

Ε. Δημοπούλου, Αγρονόμος Τοπογράφος Μηχανικός, Αναπληρώτρια Καθηγήτρια ΕΜΠ

Σχολή Αγρονόμων Τοπογράφων Μηχανικών Ε.Μ.Π.,

Τομέας Τοπογραφίας, Γνωστική Περιοχή Κτηματολογίου

Περίληψη

Το Ζαγόρι είναι ένα σύμπλεγμα 46 οικισμών της Ηπείρου, γνωστών και ως Ζαγοροχώρια, το οποίο βρίσκεται στους πρόποδες της Πίνδου και καταλαμβάνει μία έκταση περίπου 1000 τ.χλμ. Το φυσικό περιβάλλον στα Ζαγόρια είναι μοναδικό, όπως και η παραδοσιακή αρχιτεκτονική των οικισμών του, η οποία με κυρίαρχο υλικό την πέτρα, διακρίνεται για την απλότητα, την ομοιογένεια και την απόλυτη ένταξη στο περιβάλλον. Επιπλέον κοινωνικοοικονομικά χαρακτηριστικά που είναι αποτυπωμένα στην αρχιτεκτονική και είναι ορατά και σήμερα, είναι η αμυντική διάταξη των οικισμών έναντι εισβολέων και καιρικών συνθηκών, η αίγλη και ο πλούτος του παρελθόντος αποτυπωμένος στα αρχοντικά, αλλά και η σημερινή εικόνα εγκατάλειψης σε μεγάλο βαθμό, υποστηρίζοντας τόσο την ιδιαιτερότητα του Ζαγορίου, όσο και την ανάγκη για την αποτελεσματικότερη διαχείριση, προστασία και ανάδειξη των οικισμών του.

Η σύγχρονη τάση διαχείρισης ακίνητης περιουσίας περιλαμβάνει την τρισδιάστατη καταγραφή και διαχείρισή της μέσω συστημάτων 3D Κτηματολογίου, καθώς και τη μοντελοποίηση και απεικόνισή της μέσω κατάλληλου λογισμικού. Ιδιαίτερα για περιοχές με αρχιτεκτονικό και ιστορικό ενδιαφέρον, όπως οι συνεκτικοί και ομοιόμορφοι παραδοσιακοί οικισμοί του Ζαγορίου, η εφαρμογή τρισδιάστατης μοντελοποίησης και πιο συγκεκριμένα κανονιστικής μοντελοποίησης που αποτελεί δυναμικό τρόπο περιγραφής σύνθετων δομημένων γεωμετριών μέσω αλγορίθμων, κανόνων και λειτουργιών, μπορεί να συμβάλει στη σωστή τεκμηρίωση και την καλύτερη διαχείριση του πολιτιστικού αυτού πλούτου.

Στην εργασία αυτή εφαρμόστηκαν τεχνικές κανονιστικής μοντελοποίησης με τη χρήση του λογισμικού City Engine της ESRI σε τμήμα του Κεντρικού Ζαγορίου, με σκοπό τη δημιουργία μοντέλων βασισμένων σε αντιπροσωπευτικούς τύπους κατοικιών της περιοχής. Αποτέλεσμα ήταν η συστηματική και αυτοματοποιημένη αναπαράσταση τμημάτων των παραδοσιακών αυτών οικισμών, για την καλύτερη καταγραφή, αναπαράσταση, προστασία και προβολή τους.

Η ξυλουργική δραστηριότητα στην περιοχή του Μετσόβου ιστορική προσέγγιση -Μουσειακή ανάδειξη

Φ. Δασούλας, Δρ Λαογραφίας,
Μέλος ΕΔΙΠ Τμήματος Ιστορίας και Αρχαιολογίας
Πανεπιστημίου Ιωαννίνων

Περίληψη

Οι προβιομηχανικές κοινωνίες της Πίνδου και η συνολική τους παρουσία στο πλαίσιο των γεωγραφικών συνθηκών της ορεινής πραγματικότητας και των ιστορικών όρων που τις συγκρότησαν, αποτελούν τα τελευταία χρόνια αντικείμενο μελετών². Μέσα από αυτές τις προσεγγίσεις έγινε φανερό ότι οι διαστάσεις της ιστορικότητας και της ορεινότητας καθόρισαν σε σημαντικό βαθμό την προβληματική της αποκάλυψής αυτού του κόσμου. Συγκριμένα η οριοθέτηση του χρόνου της μεγάλης διάρκειας, εισάγοντας στην ανάγνωση της ιστορίας έναν ανθρωπολογικό χρόνο, προσεγγίζει την έννοια της ιστορικότητας ως μια πραγματικότητα των συνολικών φαινομένων. Αξιολογώντας, λοιπόν, τον ιστορικό χρόνο ως κοινωνική διάσταση των διαρκειών, καθίσταται ένα βασικό μεθοδολογικό εργαλείο για τη μελέτη του παραδοσιακού κόσμου, πτυχή του οποίου αποτελούσαν φυσικά και οι αγροτικές κοινωνίες της Πίνδου. Παράλληλα, η διάσταση της ορεινότητας, ως παράμετρος διαμόρφωσης πολιτισμικών φαινομένων, μας υπενθυμίζει ότι οι κοινωνίες που άκμασαν στην οροσειρά, μπορούν να γίνουν αντιληπτές μόνο αν ο ορεινός χώρος διερευνηθεί ως παραγωγικός χώρος και προσδιοριστούν οι σχέσεις που η ανθρώπινη κοινωνία και ιδιαίτερα ο κόσμος της εργασίας διάρθρωσαν σε αυτό. Ουσιαστικά αναφερόμαστε σε μια γεωγραφία των ανθρώπινων δραστηριοτήτων, θέμα το οποίο από τα μέσα του 20^{ου} αιώνα άρχισε να απασχολεί την επιστήμη της εθνολογίας και ως προς την τεχνική του διάσταση.

Στο πλαίσιο της ανωτέρω προβληματικής οι διαστάσεις του προβιομηχανικού κόσμου της Πίνδου άρχισαν να γίνονται αντιληπτές, όταν η μελέτη των κοινωνιών της μεγάλης κτηνοτροφίας στράφηκε σε μία συστηματική διερεύνηση του γεωγραφικού τους χώρου. Η μακρά διάρκεια της παρουσίας του στο ιδιόμορφο περιβάλλον των βουνών καθιστούσε αναγκαία την επίγνωση των προϋποθέσεων ανάπτυξης και των συνθηκών εξέλιξης στη διαδικασία διάρθρωσης του υλικού του πολιτισμού. Μεταξύ άλλων διαπιστώθηκε ότι η επιβίωση και οικονομική ανάπτυξη των πληθυσμών της οροσειράς δεν βασίστηκε μόνο στην υπερεκμετάλλευση ενός παλαιού αγροτικού κλάδου, όπως έγινε με την περίπτωση της κτηνοτροφίας, αλλά και στην κατοχή και εξέλιξη συγκεκριμένης τεχνογνωσίας. Αυτή η εξελικτική παράμετρος, αν και βασίζεται σε μία τεχνολογία σχεδόν αρχαϊκή για τα δεδομένα του βιομηχανικού κόσμου, δεν μπορεί να αγνοηθεί στον βαθμό που συνιστά παράγοντα οικονομικής και κοινωνικής διαφοροποίησης των αγροτικών πληθυσμών της Πίνδου.

Είναι χρήσιμο να επισημανθεί εδώ ότι σε περιπτώσεις πολιτισμών που τα κείμενα είναι ανύπαρκτα, οι τεχνικές αποτελούν το ενιαίο βάθρο της ιστορίας τους. Σε αυτές δεν εμπεριέχεται μόνο η τεχνική έκφραση μίας αγροτικής οικονομίας, αλλά ως μέρος οργάνωσης της παραγωγής συνιστούν βασική παράμετρο στη διαμόρφωση της κοινωνικής και

²Μελέτες των τελευταίων ετών προσδιορίζουν ως ένα βαθμό το ιστορικό, γεωγραφικό, ανθρωπολογικό και περιβαλλοντολογικό πλαίσιο, εντός του οποίου διαμορφώθηκαν οι συγκεκριμένες παραγωγικές δομές. Βλ. ενδεικτικά Καραμανές 2011, Δασούλας 2009, Ρόκου 2007, Νιτσιάκος 1995, Halstead 1996: 63-70· Sivignon 1968: 5-43

οικονομικής οργάνωσης αυτών των κοινωνιών και κατ' επέκταση των κοινωνικών συστημάτων που τη διαχειρίζονται.

Η μελέτη των τεχνικών συστημάτων που εφαρμόζαν οι κάτοικοι της Πίνδου, αποκάλυψε ένα φάσμα διαφοροποιημένων παραγωγικών διαδικασιών και αντίστοιχων τεχνικών, τεκμηριώνοντας έτσι το πεδίο των αφηγήσεων που αναφέρονταν σε έναν αγροτικό κόσμο που διακρίνονταν για τον παραγωγικό του πολυμορφισμό. Η τεχνολογική συνιστώσα αυτού του κόσμου αποκτά ιδιαίτερη βαρύτητα κατά τα μέσα του 19^{ου} αιώνα και σχετίζεται με την εκμετάλλευση των δασών. Αφορά τη χρήση υδροκίνητων ξυλοπριστικών μηχανισμών, οι οποίοι προσδίδουν στην υλοτομία διαστάσεις σημαντικής οικονομικής δραστηριότητας, απορροφώντας τμήμα του πληθυσμού τη οροσειράς προερχόμενο κυρίως από τον γεωργικό κλάδο, ο οποίος είχε εισέλθει τότε ανεπιστρεπτή σε μία πορεία παρακμής. Ως τότε η διαθέσιμη τεχνολογική υποδομή καθιστούσε την εκμετάλλευση των δασών μία χαμηλής εντάσεως παραγωγική δραστηριότητα, η οποία ωστόσο δεν μπορεί να αγνοηθεί στον βαθμό που συνιστά μία από τις διακριτές και χαρακτηριστικές οικονομικές δομές του ορεινού κόσμου της Ελλάδας.

Η Παιδεία στις ορεινές περιοχές, ως παράγων ξαναζωντανέματος και ως μοχλός Ολοκληρωμένης Ανάπτυξής τους

Β. Λάπα, Εκπαιδευτικός Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης
3^ο Δημοτικό Σχολείο Καρπενησίου

Περίληψη

Πεδίο έρευνας αποτέλεσε για την ομάδα 22 μαθητών της Ε΄ Τάξης του 3^{ου} Δημοτικού Σχολείου Καρπενησίου η ιστορία της Εκπαίδευσης στο Νομό Ευρυτανίας ως αναπόσπαστο κομμάτι της εκπαιδευτικής ιστορίας της Ελλάδας, συνυφασμένο με την κοινωνική και πολιτιστική πορεία, τόσο του ορεινού όγκου, όσο και της ελληνικής επαρχίας ευρύτερα.

Τεκμήρια και ιστορικό υλικό ανεξερεύνητο και αναξιοποίητο, κλεισμένο ερμητικά στα συρτάρια και τα ντουλάπια των αρχείων, στους ογκώδεις φακέλους των κλειστών σχολείων στα μεμονωμένα χωριά και τα αρχεία της Διεύθυνσης Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης του νομού, περιμένει να μας αποκαλύψει αυτή την πορεία που έχει χαραχθεί με αγώνες και αγωνίες πολλών γενεών, σε χρόνια μαρτυρικά, φτώχειας αγαθών και ανέχειας ελευθεριών και ευκαιριών για παιδιά που μάχονταν για την κατάκτηση της γνώσης μέσα από εμπόδια ανυπέρβλητα και συνθήκες αντίξοες.

Ο πλούτος των σχολείων που έχουν κλείσει παραμένει για χρόνια εγκαταλειμμένος. Μεμονωμένες προσπάθειες κάποιων ρομαντικών πολιτών ή ευαισθητοποιημένων πολιτιστικών συλλόγων άρχισαν να διαφαίνονται μετά το 2000 και να παρακινούν τους τότε μικρότερους σε διοικητικά όρια Δήμους, για τη διαφύλαξη της κινητής και της ακίνητης περιουσίας των σχολείων και την αξιοποίηση των διδακτηρίων, των σχολικών κτιρίων, έτσι που να μην εγκαταλείπονται, θλιβερά απομεινάρια μιας άλλης εποχής, χωρίς παρόν και μέλλον στα πολιτιστικά και κοινωνικά δρώμενα του τόπου μας.

Έχοντας στο νου μας, η εκπαιδευτικός της τάξης και τα 22 παιδιά της μαθητικής ομάδας, το πόσο σημαντικό είναι για την τοπική ιστορία, αλλά και την οικογενειακή ιστορία του καθενός μας, να καταγράψουμε, να διασώσουμε και να αναδείξουμε τα ίχνη της σχολικής ζωής του παρελθόντος, αποφασίσαμε να εργαστούμε ερευνητικά και να συνεργαστούμε, ώστε να συνεχίσουν και στο σήμερα τα παλιά σχολεία τον μορφωτικό ρόλο τους, προσφέροντας στην τοπική κοινωνία.

Έτσι επιλέξαμε να ξεκινήσουμε από την καταγραφή και την έρευνα της ιστορίας του σχολείου μας, του 3ου Δημοτικού Καρπενησίου, με άμεσο υλικό καταγραφής τις μαρτυρίες των γονέων των μαθητών που υπήρξαν μαθητές και απόφοιτοι του σχολείου μας και να περπατήσουμε βιωματικά και ερευνητικά στα μονοπάτια των προγόνων μας.

Ερευνητικό Πρόγραμμα Σχολικών Δραστηριοτήτων της Ε΄ Τάξης του 3^{ου} Δημοτικού Σχολείου Καρπενησίου « Με τη ματιά μας στο παρελθόν σχεδιάζουμε ένα αειφόρο μέλλον»

Μνήμες μαρτυρικές, φωνές ζωντανές της ιστορίας μας **Μια μελέτη περίπτωσης τοπικής ιστορίας από μαθητές Γυμνασίου**

Ε. Μάγκα, Φιλολόγος, Μ.Δ.Ε «Επιστήμες της Αγωγής»

Γυμνάσιο Γαρδικίου Ν. Θεσπρωτίας

Α. Μαρέτα, Φιλολόγος

Γυμνάσιο Γαρδικίου Ν. Θεσπρωτίας

Περίληψη

Η τοπική ιστορία επικεντρώνεται σε έργα και γεγονότα που έχουν σχέση με τον τόπο και τους ανθρώπους μιας περιοχής. Στο χώρο της εκπαίδευσης η διερεύνηση από τους μαθητές ενός θέματος τοπικής ιστορίας ελκύει τη δημιουργική περιέργειά τους, προάγει την πρωτοβουλία και τη συνεργασία, αναδεικνύει τη σχέση του παρελθόντος με το παρόν, σφυρηλατεί τους δεσμούς με την τοπική κοινωνία. Η ανάπτυξη της ιστορικής σκέψης και συνείδησης συνδέεται με τη συνειδητοποίηση της δικής τους συμβολής στη διαμόρφωση του μέλλοντος, ιδίως σε περιόδους ανθρωπιστικής και οικονομικής κρίσης.

Στην παρούσα εργασία περιγράφεται μια μελέτη περίπτωσης τοπικής ιστορίας, η οποία αναφέρεται σε μια απομακρυσμένη γεωγραφικά περιοχή της χώρας μας. Οι μαθητές του Γυμνασίου Γαρδικίου του Ν.Θεσπρωτίας (Δήμος Σουλίου) σε συνεργασία με τους εκπαιδευτικούς πραγματεύονται το γεγονός της εκτέλεσης των 49 προκρίτων της Παραμυθιάς το 1943, από όπου η κωμόπολη χαρακτηρίζεται μαρτυρική. Ταυτόχρονα, μελετώντας παρόμοια γεγονότα στην εγγύτερη και ευρύτερη περιοχή κατανοούν την μέχρι τότε απόμακρη γενική ιστορία που αφορά το Β΄ Παγκόσμιο πόλεμο.

Δεδομένου ότι η μεθοδολογία έρευνας της τοπικής ιστορίας επιβάλλει τη διαθεματική και τη διεπιστημονική προσέγγιση, αξιοποιούνται και συνδυάζονται γνώσεις από διαφορετικά γνωστικά πεδία, όπως είναι η ιστορία, η νεοελληνική γλώσσα και λογοτεχνία, η γεωγραφία, η τέχνη, η πληροφορική. Συγχρόνως, είναι διάχυτες οι αρχές του εποικοδομισμού, της ανακαλυπτικής και συνεργατικής μάθησης. Επιδιώκοντας τη διακριτική παρέμβαση των εκπαιδευτικών, την αυτενέργεια και τη συμμετοχική μάθηση των μαθητών, αλλά και τη σύνδεσή τους με την κοινωνία η μέθοδος σχεδίου εργασίας (project) θεωρείται ενδεδειγμένη.

Η επαφή με τα τεκμήρια της ιστορίας του τόπου, όπως ηλεκτρονικές και βιβλιογραφικές πηγές, προφορικές μαρτυρίες, μνημεία, τηλεοπτικά ντοκουμέντα, αρχειακά έγγραφα, φωτογραφίες, δίνει τη δυνατότητα να διεισδύσουν οι μαθητές στο παρελθόν μέσα από τον τόπο, τους ανθρώπους και τις δράσεις τους, ώστε να κατανοήσουν το παρόν και να διαμορφώσουν νέες στάσεις για το μέλλον. Η αξιοποίηση του ιστορικού πλούτου μιας απομονωμένης περιοχής με οργανωμένες παρεμβάσεις σχολείου και πολιτείας συμβάλλει σε μια ολοκληρωμένη ανάπτυξη του τόπου.

Η ολιστική προσέγγιση της Διαχείρισης της Λίμνης Πηγών Αώου

Β. Κουρούτος, Βιολόγος,
Φορέας Διαχείρισης Λίμνης Παμβώτιδας

Περίληψη

Η Τεχνητή Λίμνη Πηγών Αώου δημιουργήθηκε το 1988 με την κατασκευή φράγματος από τη ΔΕΗ. Η πλήρωσή της με νερό και η έναρξη λειτουργίας του Υδροηλεκτρικού Σταθμού (ΥΗΣ) έγινε το 1990. Η λίμνη και η ευρύτερη χερσαία περιοχή γύρω από αυτήν (λεκανοπέδιο Λίμνης Πηγών Αώου) χαρακτηρίζονται από σημαντική βιοποικιλότητα και εξαιρετο φυσικό τοπίο. Η λίμνη βρίσκεται εντός της Περιφερειακής Ζώνης του Εθνικού Πάρκου Βόρειας Πίνδου και επομένως υπάρχει θεσμικό πλαίσιο προστασίας της. Αντικείμενο της εργασίας είναι η διερεύνηση των κύριων πιέσεων που δέχεται το υδάτινο περιβάλλον της λίμνης και όλο το λεκανοπέδιο γενικότερα, καθώς και ο καθορισμός των περιεχόμενων, προδιαγραφών, προτεραιοτήτων και ειδικών στόχων που θα πρέπει να περιέχει ένα «Ειδικό Διαχειριστικό Σχέδιο», το οποίο θα βασίζεται στην «ολιστική/ ολοκληρωμένη (integrated) προσέγγιση» της διαχείρισης μιας προστατευόμενης περιοχής και στο οποίο θα προβλέπονται συγκεκριμένες ενέργειες και μέτρα με στόχο την ορθολογική και βιώσιμη διαχείρισή της. Για την προσέγγιση του θέματος έγινε ευρεία ανασκόπηση της υπάρχουσας σχετικής βιβλιογραφίας και πραγματοποιήθηκαν ανοιχτές συνεντεύξεις (ποιοτική έρευνα με μη δομημένα ερωτηματολόγια) με εκπροσώπους δημόσιων υπηρεσιών και αρχών, της τοπικής κοινωνίας και άλλων εμπλεκόμενων φορέων. Επίσης, πραγματοποιήθηκαν επιτόπιες επισκέψεις στην περιοχή μελέτης με στόχο τη διερεύνηση των πιέσεων και απειλών που καταγράφηκαν κατά τη διάρκεια των ανοιχτών συνεντεύξεων, καθώς και αυτών που αναφέρονται στη βιβλιογραφία. Για τα συμπεράσματα της εργασίας χρησιμοποιήθηκαν προσωπικά εμπειρικά στοιχεία σχετικά με τη διαχείριση των προστατευόμενων περιοχών της χώρας μας, καθώς και με τη λειτουργία των Φορέων Διαχείρισής τους. Από την έρευνα, έγινε φανερό ότι οι κύριες πιέσεις και απειλές για την περιοχή, προέρχονται από τις γεωργικές δραστηριότητες (καλλιέργεια πατάτας), την κτηνοτροφία (κατασκευή στάβλων, φρακτών και αποθηκών), την ανεξέλεγκτη και παράνομη αλιεία, τις απορρίψεις σκουπιδιών, τον ανεξέλεγκτο εμπλουτισμό της λίμνης με ξενικά είδη ψαριών, τη λαθροθηρία και λαθροϋλοτομία, καθώς και την έλλειψη ξεκάθਾਰου ιδιοκτησιακού καθεστώτος των εκτάσεων της περιοχής. Επομένως, τα συμπεράσματα και οι προτάσεις της παρούσας εργασίας αφορούν κυρίως το ιδιοκτησιακό καθεστώς, τη γεωργία, την κτηνοτροφία-βόσκηση, τη δασοπονία, την αλιεία και τον τουρισμό. Επίσης, εξετάζονται και γίνονται προτάσεις για την επόπτευση & φύλαξη της περιοχής, την ενημέρωση και ευαισθητοποίηση του κοινού, την επιστημονική έρευνα, καθώς και για τη δημιουργία ενός Ειδικού Φορέα (Επιτροπή) για τη διαχείριση της περιοχής, δράσεις που αποτελούν αναπόσπαστο τμήμα της ολιστικής προσέγγισης στη διαχείριση μιας προστατευόμενης περιοχής.

Η ανάπτυξη της Λίμνης του Μόρνου

Δρ. Ελ. Μάντζιου, Επίκουρος Καθηγήτρια ΕΜΠ

Σχολή Αρχιτεκτόνων Μηχανικών ΕΜΠ

Χρ. – Ορ. Χατζάκης, Σπουδαστής ΕΜΠ

Σχολή Αρχιτεκτόνων Μηχανικών ΕΜΠ

Περίληψη

Η τεχνητή λίμνη του Μόρνου βρίσκεται στην απομονωμένη ορεινή Δωρίδα και είναι ο κύριος ταμιευτήρας στο εκτεταμένο υδροδοτικό σύστημα της Αθήνας. Η εξαιρετικού κάλλους περιοχή χαρακτηρίζεται από επιβλητικά όρη, ανάμειξη δασών και βραχωδών εκτάσεων, ποικιλομορφία πανίδας και χλωρίδας, γραφικούς οικισμούς και μακραίωνη ιστορία. Τι δεσμεύσεις και τι δυναμικές κληροδοτεί στον τόπο η λίμνη του Μόρνου;

Η παρούσα εργασία υποστηρίζει ότι τα πολιτισμικά τοπία προστατεύονται και αναβιώνουν, όταν οι άνθρωποι ζουν ενεργούν και μαθαίνουν μέσα από αυτά. Αποδέχεται ότι η προστασία και διατήρηση του τόπου μπορεί να βελτιωθεί εάν υπάρχει σαφής κατανόηση του τρόπου με τον οποίο η φύση διαμορφώνει τον πολιτισμό και εάν ταυτόχρονα κατανοούνται πλήρως οι διαδικασίες με τις οποίες ο πολιτισμός αναδιαμορφώνει τη φύση. Στα πλαίσια αυτά η εργασία διερευνά τα συστατικά που συγκροτούν την μοναδικότητα του τόπου, ώστε να τα διαφυλάξει και να τα αναδείξει.

Τα ερωτήματα που διατρέχουν την εισήγηση είναι: Πώς η σύγχρονη επέμβαση στη Λίμνη του Μόρνου μπορεί να ανασύρει τις μνήμες, να αναδείξει τον πλούτο και την ιστορία της περιοχής στις μελλοντικές γενιές και συγχρόνως να προστατέψει το φυσικό περιβάλλον και να αναβαθμίσει την ποιότητα ζωής των κατοίκων; Είναι το DORIC, μια εφικτή καινοτόμος πρόταση για την Ορεινή Δωρίδα; Το ερευνητικό κέντρο - μουσείο τεχνολογίας και τοπικής παράδοσης έχει τη δύναμη να προσελκύσει επισκέπτες και να υποστηρίξει τη μακρόχρονη παραμονή, την ευημερία και την προκοπή νέων επιστημόνων; Το DORIC μπορεί να γίνει ο Φρουρός της λίμνης, το κέντρο που προάγει την περιβαλλοντική, τεχνολογική, ιστορική και ανθρωπιστική έρευνα διεθνώς, η Πύλη για την εξερεύνηση της ορεινής Δωρίδας, ο σύνδεσμος των Δωριέων της διασποράς με τον γενέθλιο τόπο;

Διαχείριση και προστασία του τοπίου Η περίπτωση της Λίμνης Πλαστήρα

Β. Κρομμύδα, Μηχανικός Χωροταξίας, Πολεοδομίας και Περιφερειακής Ανάπτυξης
Μεταπτυχιακή φοιτήτρια στο Δ.Π.Μ.Σ. του Ε.Μ.Π. «Περιβάλλον και Ανάπτυξη»

Περίληψη

Η εργασία διερευνά τον τρόπο διαχείρισης και προστασίας του τοπίου της Λίμνης Πλαστήρα, μέσω της αξιολόγησης της θεσμοθετημένης Ζώνης Οικιστικού Ελέγχου, που υφίσταται στην περιοχή για πάνω από δύο δεκαετίες. Το τοπίο θεωρείται *ως το υπαίθριο, φυσικό ή τεχνητό, περιβάλλον το οποίο γίνεται άμεσα αντιληπτό από τον παρατηρητή, τον επισκέπτη και τον χρήστη* (Ελευθεριάδης, 2006). Παράλληλα όμως με την αντίληψη που σχηματίζεται από την παρατήρηση, το τοπίο ενσωματώνει και «μεταδίδει» ιστορικές μνήμες, οι οποίες το έχουν διαμορφώσει. Συνεπώς, πέραν της σύγχρονης αντίληψης που κατατάσσει το τοπίο ως ένα από τους βασικούς πλουτοπαραγωγικούς πόρους, ειδικά για τον τουρισμό (Δοξιάδης και Λιβέρη, 2013), το τοπίο πρωτίστως πρέπει να αντιμετωπίζεται ως ένα τμήμα του περιβάλλοντος που ενέχει μνήμη, εξελίσσεται δυναμικά μαζί με τις αναπτυξιακές τάσεις των ανθρώπων και αποτυπώνει τις δύσκολα αναστρέψιμες χωρικές παρεμβάσεις. Γι' αυτό το λόγο θεωρείται απαραίτητη η προστασία του από αυθαιρέσιες και αυτό δύναται να επιτευχθεί αρχικά μέσω της παιδείας και του πολιτισμού των άμεσα εμπλεκόμενων κοινοτήτων, αλλά και από το θεσμικό πλαίσιο που πρέπει να προνοεί και όχι να καθορίζει ρυθμίσεις εκ των υστέρων.

Η μεθοδολογία που ακολουθείται είναι η καταγραφή του θεωρητικού πλαισίου σχετικά με το τοπίο, τις Ζώνες Οικιστικού Ελέγχου (Ζ.Ο.Ε.) και την ολοκληρωμένη ανάπτυξη, ενώ στη συνέχεια αποτυπώνεται το θεσμικό πλαίσιο που υφίσταται στον ελληνικό χώρο για το τοπίο και τις Ζ.Ο.Ε.. Στον πυρήνα της εργασίας, διερευνάται η πραγματικότητα της περιοχής μελέτης και ο ρόλος της Ζ.Ο.Ε., αποτιμώντας στοχευμένα το θεσμικό πλαίσιο της περιοχής. Ως σκοπός τίθεται η αξιολόγηση της Ζ.Ο.Ε. υπό το πρίσμα της προστασίας του τοπίου στην ευρύτερη περιοχή της Λίμνης Πλαστήρα, εξετάζοντας παράλληλα και τις ανάγκες του τοπικού πληθυσμού. Τα κύρια μεθοδολογικά εργαλεία που χρησιμοποιούνται είναι δευτερογενείς πηγές όπως άρθρα, μελέτες, βιβλία και το θεσμικό πλαίσιο, ενώ παράλληλα πραγματοποιήθηκε μια ισχυρή προσπάθεια εμπειρικής έρευνας μέσω μη δομημένων συνεντεύξεων σε ντόπιους κατοίκους για την αποτύπωση της γνώμης τους επί του θέματος.

Συμπερασματικά, η Ζ.Ο.Ε. της Λίμνης Πλαστήρα δύναται να προσδιοριστεί ως ένα επιτυχημένο παράδειγμα προστασίας τοπίου και γενικότερα του περιβάλλοντος της περιοχής. Ταυτόχρονα όμως, λόγω της εικοσαετούς και πλέον ισχύος της Ζ.Ο.Ε., κρίνεται απαραίτητη η αξιολόγηση της μέχρι σήμερα εφαρμογής της μέσω μιας ολοκληρωμένης μελέτης, η οποία θα κινείται στα βήματα της ολοκληρωμένης ανάπτυξης, θέτοντας στο ίδιο επίπεδο διαλόγου και αποφάσεων την τοπική κοινωνία με το κράτος.

Τοπική ανάπτυξη των οικισμών του Δήμου Κόνιτσας, Περιφέρειας Ηπείρου

Ευάγγ. Δημητριάδης, Ομότιμος Καθηγητής Πολεοδομίας Α.Π.Θ.

Δ. Δρακούλης, Δρ. Αρχιτέκτων-Πολεοδόμος, Μεταδιδάκτορας Α.Π.Θ.

Χρ. Κουσιδώνης, Επίκουρος Καθηγητής,

Τμήμα Μηχανικών Χωροταξίας, Πολεοδομίας και Περιφερειακής Ανάπτυξης,
Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας

Περίληψη

Στόχος της εργασίας είναι να παρουσιαστούν οι βασικές συντεταγμένες που οδηγούν στην τοπική ανάπτυξη του Δήμου Κόνιτσας, καθώς και μια προκαταρκτική αλλά συνολική πρόταση παρέμβασης. Αναφερόμαστε στο προβλεπόμενο παραγωγικό δυναμικό και τη δημογραφική διάρθρωση, στη φυσική και πολιτισμική κληρονομιά και, εν τέλει, στην αναπτυξιακή δυναμική της περιοχής.

Τα προβλήματα του Δήμου αλλά και οι τοπικές αναπτυξιακές δυνατότητες συνδέονται και με το ευρύτερο ισχύον νομικό και θεσμικό πλαίσιο που προκύπτει από το υπό αναθεώρηση Χωροταξικό Σχέδιο Αειφόρου Ανάπτυξης (ΠΧΣΑΑ) της Ηπείρου, τα πολεοδομικά σχέδια (ΓΠΣ ή ΣΧΟΟΑΠ) και άλλα θεσμικά κείμενα που αφορούν στην ευρύτερη περιοχή. Από τη χωροθέτηση των μεγάλων αξόνων ανάπτυξης της περιφέρειας Ηπείρου προκύπτει η διασύνδεση του γενικού προς το τοπικό αναπτυξιακό σύστημα της περιοχής (πόλοι και άξονες), καθώς και η προβλεπόμενη ιεραρχία του οικιστικού δικτύου της.

Η μεθοδολογία προσέγγισης του θέματος αφορά έξι αλληλοσυνδεόμενες συνεχείς φάσεις, κλιμακούμενες ως την εκπόνηση του προγράμματος χωρικής επέμβασης. Αυτές είναι οι ακόλουθες: Λήψη απόφασης για παρέμβαση, καταγραφή υφιστάμενης κατάστασης, στόχοι και γενικές στρατηγικές ανάπτυξης και διατύπωση εναλλακτικών σεναρίων, επιλογή προτιμώμενου σεναρίου και διατύπωση του προγράμματος υλοποίησης του σεναρίου. Ειδικότερα στην κομβικής σημασίας φάση της διατύπωσης των παρεμβατικών ή μη σεναρίων επιλέγονται σύμφωνα με την έρευνα πεδίου βασικοί ανά σενάριο άξονες ή πυλώνες ανάπτυξης, όπως η βελτίωση της οικονομικής βάσης και της δημογραφικής σύνθεσης του πληθυσμού, και η ενίσχυση της βιωσιμότητας του παραγωγικού-χωρικού συστήματος της περιοχής (νέες αγορές - παζάρια), καθώς και πολιτιστικές και άυλες δράσεις. Το επιλεγμένο σενάριο υποστηρίζεται με τη διατύπωση προγράμματος ενεργοποίησης και εφαρμογής του. Το τελικό πρόγραμμα εξειδικεύεται σε επί μέρους υπο-προγράμματα και δράσεις για κάθε πυλώνα ανάπτυξης. Η εργασία ολοκληρώνεται με την παρουσίαση ενός ‘σχεδίου δομικών παρεμβάσεων’ που προτείνει φορέα διαχείρισης, καθώς και τη χαρτογράφηση προσχεδίου χωρικών επεμβάσεων, δηλαδή των έργων και δράσεων που συνθέτουν τον πυρήνα της υλοποίησης του σεναρίου που προτιμήθηκε.

Η Ολοκληρωμένη Ανάπτυξη της Νήσου Αγίου Ευστρατίου - Τα Ιστορικά Γεγονότα του 20^{ου} αιώνα, προκλήσεις και προοπτικές του σήμερα

Αθ. Τάτσης, Επισημηναγός (ΜΕ), Σχολή Ικάρων - Τμήμα Μηχανικών (Σ.Μ.Α)
Μεταπτυχιακός Φοιτητής στο Δ.Π.Μ.Σ. του Ε.Μ.Π. «Περιβάλλον και Ανάπτυξη»

Περίληψη

Στην εργασία αυτή υλοποιείται μια προσέγγιση στα ιστορικά γεγονότα του 20^{ου} αιώνα που έδρασαν καταλυτικά στην σημερινή φυσική και κοινωνικοοικονομική πραγματικότητα του Αγίου Ευστρατίου, σε μια προσπάθεια αντίληψης και κατανόησης των πολυδιάστατων σχέσεων, αλληλεξαρτήσεων, μεταβολών της πραγματικότητας και του τοπίου του νησιού, ομαλά ή «βεβιασμένα», στο διάβα του χρόνου. Μια ουσιαστική διεργασία για την αποτύπωση και αποτίμηση των ολοκληρωμένων αποδόσεων των φυσικών και ανθρωπίνων διαθεσίμων του γεωγραφικά απομονωμένου αυτού νησιού, έως το σήμερα. Σκιαγραφώντας την κατάσταση της παρούσας ρεαλιστικής πραγματικότητας αλλά και τις γενεσιουργούς αιτίες, τις ανάγκες και επιθυμίες της «μέσης» συνείδησης των νησιωτών, όπως αυτές διαπιστώθηκαν από επιτόπια εμπειρική έρευνα και επικοινωνία με κατοίκους και εκπροσώπους του Δήμου, στα πλαίσια εργασίας του ΔΠΜΣ του ΕΜΠ «Περιβάλλον και Ανάπτυξη» (Λιόλιος και Τάτσης, 2016), αναζητούνται οι προοπτικές του τόπου για την χάραξη ενός απαραίτητου σχεδίου και την ανάληψη δράσεων προς την «εν δυνάμει» ολοκληρωμένη ανάπτυξη, με βάση την ολιστική διεπιστημονική μεθοδολογία των επτά σταδίων ολοκληρωμένης ανάπτυξης (Ρόκος 1998, 2004, 2007).

Τα ιστορικά γεγονότα του περασμένου αιώνα που άφησαν ανεξίτηλο «αποτύπωμα» στον Άγιο Ευστράτιο είναι, αφενός, το γεγονός ότι αποτέλεσε τόπο εκτόπισης πολιτικών κρατουμένων με την πιο μακρά ιστορία στην Ελλάδα του 20^{ου} αιώνα, αποκτώντας την «διάκριση» να παραπέμπει σε «νησί τιμωρημένων», και αφετέρου, ο τρομερός σεισμός του 1968 και η μετέπειτα ανθρωπογενής παρέμβαση ισοπέδωσης, μετατόπισης και ανέγερσης νέου πρόχειρου οικισμού σε ακατάλληλη θέση από τα συνεργεία του Δικτατορικού Καθεστώτος, με σοβαρές επιπτώσεις σε κάθε διάσταση της ζωής των κατοίκων, επιπτώσεις που εξακολουθούν να δημιουργούν σημαντικούς περιορισμούς στην αναπτυξιακή προοπτική του νησιού, μεταξύ των οποίων η συνεχιζόμενη πληθυσμιακή συρρίκνωση [Αη Στράτης – Φωτογραφικά Ίχνη (1940-1970), σελ.194, 213].

Η Τοπική Αυτοδιοίκηση και η Πολιτεία, σε μια προσπάθεια ανασχεσης της απειλής ερήμωσης του τόπου, κατάρτισε πρόσφατα το στρατηγικό και επιχειρησιακό σχέδιο του Δήμου με όραμα *«την προσέλευση των νέων να ζήσουν και να δημιουργήσουν σε ένα καινοτομικά αναπτυσσόμενο νησί, με στόχο την ανάδειξη, αξιοποίηση και προστασία του φυσικού περιβάλλοντος, αξιοποιώντας τις επιχειρηματικές ευκαιρίες στο πλαίσιο εφαρμογής του Προγράμματος «Πράσινο Νησί – Άι-Στράτης, να αποτελέσει το νησί τόπο επιστροφής για τους απόδημους Αγιοστρατίτες και τόπος απόδρασης για επισκέπτες που αναζητούν τη γαλήνη στη φύση και στη θάλασσα του Αιγαίου»* (Στρατηγικό και Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Δήμου Αγίου Ευστρατίου 2015-2019, Α' Φάση: Στρατηγικός Σχεδιασμός, 2015).

Κατά πόσον, όμως, αξιοποιούνται στον εν λόγω επιχειρησιακό σχεδιασμό οι πραγματικές προοπτικές και δυνατότητες του Αγίου Ευστρατίου, λαμβάνοντας υπόψη τα διδάγματα της νεότερης ιστορίας του νησιού;

Στο σημείο αυτό, θα αποτυπωθεί η άποψη του εισηγητή και θα αναφερθούν δράσεις και προτάσεις – μέτρα, σε μια προσπάθεια αποκατάστασης της ιστορικής μνήμης των κατοίκων, αξιοποίησης της νεότερης ιστορίας του νησιού ως προοπτική ανάπτυξης, ανάδειξης των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών του, την χρήση παραδοσιακών πρακτικών, τεχνογνωσίας και

αυτόχθονης γνώσης, με στόχο την ανάκτηση της «χαμένης» πολιτιστικής ταυτότητας του τόπου, την «εξιλέωση» των Ενόπλων Δυνάμεων στα μάτια των κατοίκων, την ανάδειξη των δυνατοτήτων και προοπτικών του Αγίου Ευστρατίου, με σεβασμό στον άνθρωπο και το περιβάλλον του, φυσικό και πολιτισμικό, κατά την προσέγγιση της μεθοδολογίας της Αξιοβίωτης Ολοκληρωμένης Ανάπτυξης, όπως αυτή διδάσκεται στο ΔΠΜΣ του ΕΜΠ «Περιβάλλον και Ανάπτυξη».

**Παράνομη υλοτομία στα ελληνικά δάση –
μετριάσμος και καταπολέμηση
Η περίπτωση της Αποκεντρωμένης Διοίκησης
Ηπείρου – Δυτικής Μακεδονίας**

Ε. Αλεξίου, Δασολόγος *MSc*

Τμήμα Δασοπροστασίας και Αγροτικής Ασφάλειας Υ.Π.ΕΝ.

Σ. Κολλάρου, Δασοπόνος *MSc*

Τμήμα Δασοπροστασίας και Αγροτικής Ασφάλειας Υ.Π.ΕΝ.

Ε. Γκουντούφας, Δασολόγος

Προϊστάμενος Τμήματος Δασοπροστασίας και Αγροτικής Ασφάλειας Υ.Π.ΕΝ.

Δ. Βακάλης, Δασολόγος *PhD*

Προϊστάμενος Δ/σης Προστασίας Δασών και Αγροπεριβάλλοντος Υ.Π.ΕΝ.

Περίληψη

Στην εργασία αυτή αναλύονται χωρικά και χρονικά τα δεδομένα που αφορούν σε παράνομες υλοτομίες και διακίνηση δασικών προϊόντων κατά την περίοδο 2012-2015. Τα εν λόγω στοιχεία αναφέρονται στους ελέγχους υπαίθρου, στις μηνύσεις, στο είδος και την ποσότητα των κατασχθέντων προϊόντων, καθώς και στο περιεχόμενο καταγγελιών προερχόμενων από πολίτες. Τα ευρήματα της παρούσας εργασίας αφορούν σε δασικές περιοχές της Αποκεντρωμένης Διοίκησης Ηπείρου και Δυτικής Μακεδονίας και προκύπτουν από τη στατιστική επεξεργασία πρωτογενών δεδομένων που συλλέχθηκαν από τις δασικές υπηρεσίες της περιοχής μελέτης. Η σπουδαιότητα των αποτελεσμάτων αυτής της εργασίας έγκειται στο ότι τα συμπεράσματα που προκύπτουν από την επεξεργασία πρωτογενών δεδομένων καταδεικνύουν τη σχέση μεταξύ της χρηματοδότησης δράσεων πρόληψης και αποτροπής φαινομένων παράνομης υλοτομίας και διακίνησης δασικών προϊόντων και της αποτελεσματικότητας υλοποίησης αυτών. Επιπλέον, τα παραπάνω συμπεράσματα δύναται να εφαρμοστούν πρακτικά, ενισχύοντας το λειτουργικό ρόλο των περιφερειακών δασικών υπηρεσιών, καθώς εντοπίζονται οι περιοχές αρμοδιότητάς τους όπου το φαινόμενο είναι πιο έντονο και καθίσταται αποτελεσματικότερη η συνεργασία τους με τις υπόλοιπες εμπλεκόμενες υπηρεσίες, τόσο σε επιχειρησιακό επίπεδο όσο και σε επίπεδο τακτικής. Εν κατακλείδι, η διαρκής συλλογή και επεξεργασία σχετικών δεδομένων μπορεί να συμβάλλει στη χάραξη στοχευμένων, αποτελεσματικών πολιτικών προστασίας των ελληνικών δασών από την επιτελική αρχή σχεδιασμού της δασικής πολιτικής με το χαμηλότερο δυνατό οικονομικό κόστος.

Λέξεις κλειδιά: παράνομη υλοτομία, διακίνηση δασικών προϊόντων, δράσεις πρόληψης, χρηματοδότηση

Διερεύνηση κατανομής δασικών ειδών δέντρου και βιοποικιλότητας στο Πανεπιστημιακό Δάσος Ταξιάρχη στην Χαλκιδική, χρησιμοποιώντας υπερφασματικές και πολυφασματικές εικόνες

Μ. Καμπούρη, Βιολόγος, ΔΠΜΣ «Περιβάλλον και Ανάπτυξη»

Π. Κολοκούσης, ΕΔΙΠ ΕΜΠ, Εργαστήριο Τηλεπισκόπησης, ΕΜΠ

Δ. Αργιαλάς, Καθηγητής ΕΜΠ, Εργαστήριο Τηλεπισκόπησης, ΕΜΠ

Β. Καραθανάση, Αναπλ. Καθηγήτρια ΕΜΠ, Εργαστήριο Τηλεπισκόπησης, ΕΜΠ

Περίληψη

Ο στόχος της παρούσας μελέτης είναι η διερεύνηση μεθόδων ανάλυσης δεδομένων ψηφιακής τηλεπισκόπησης για τον προσδιορισμό περιοχών με υψηλή βιοποικιλότητα. Η περιοχή μελέτης είναι το Πανεπιστημιακό Δάσος Ταξιάρχη, στις νότιες και νοτιοδυτικές πλαγιές του Όρους Χολομώντα στην Χαλκιδική. Καλύπτει μία περιοχή 60 km² που βρίσκεται σε υψόμετρα μεταξύ 320 και 1200 m. Μετά την ανάλυση μίας ποικιλίας δορυφορικών εικόνων και αεροπορικών λήψεων, με τη μέθοδο της αντικειμενοστρεφούς ταξινόμησης (OBIA) και με βάση διανυσματικά δεδομένα, που αποκτήθηκαν μετά από δειγματοληψία πεδίου, ήταν δυνατό να επιλεγούν εικόνες που παρείχαν την πιο ακριβή ταξινόμηση δασικών ειδών δέντρου. Οι εικόνες που χρησιμοποιήθηκαν περιλάμβαναν δορυφορικές πολυφασματικές, όπως οι Landsat OLI 8 και GeoEye, καθώς και δορυφορικές υπερφασματικές εικόνες Proba-Chris και Hyperion, και υπερφασματικές εικόνες του αερομεταφερόμενου δέκτη CASI. Στις υπερφασματικές εικόνες εφαρμόστηκαν τρεις μέθοδοι μετασχηματισμού με σκοπό τη μείωση του όγκου των δεδομένων και του χρόνου επεξεργασίας: Ανάλυση Κυρίων Συνιστωσών (PCA), Μετασχηματισμός Ελαχιστοποίησης Θορύβου (MNF) και επιλογή καναλιών με βάση τη συσχέτιση των φασματικών υπογραφών των ειδών δέντρου. Στη συνέχεια, πραγματοποιήθηκε ταξινόμηση ειδών δέντρου με αντικειμενοστρεφή ανάλυση και χρήση ασαφούς λογικής αξιοποιώντας παράλληλα και φυσιογραφικές παραμέτρους, οι οποίες αφορούν στο υψόμετρο, την κλίση και τον προσανατολισμό. Η εικόνα, η οποία έδωσε τη βέλτιστη ακρίβεια και επιλέχθηκε για περαιτέρω ανάλυση ήταν η εικόνα Landsat, με συνολική ακρίβεια 73% και καλύτερα αποτελέσματα σε ότι αφορά τη σταθερότητα ταξινόμησης. Για την εικόνα αυτή υπολογίστηκε ο Δείκτης Βιοποικιλότητας Simpson και δημιουργήθηκε ένας χάρτης που απεικονίζει τη διαβαθμίσεις της βιοποικιλότητας ανά περιοχή. Δασικά δένδρα μπορεί να αποτελούν οικοτόπους για μια ποικιλία ζωντανών οργανισμών. Περιοχές όπου παρατηρείται υψηλή βιοποικιλότητα, μπορούν να αποτελέσουν στόχους για περαιτέρω έρευνα, εφαρμογή περιβαλλοντικής πολιτικής και σχεδιασμό ζωνών προστασίας.

Λέξεις κλειδιά: πολυφασματική, υπερφασματική, αντικειμενοστρεφής ταξινόμηση (OBIA), βιοποικιλότητα, Δείκτης Βιοποικιλότητας Simpson, Πανεπιστημιακό Δάσος Ταξιάρχη, Ανάλυση Κυρίων Συνιστωσών (PCA), Μετασχηματισμός Ελαχιστοποίησης Θορύβου (MNF), φασματικές υπογραφές δέντρων.

Χαρτογράφηση Πυκνότητας Βλάστησης με Χρήση υπερφασματικών απεικονίσεων

Β. Ανδρώνης, Αγρονόμος Τοπογράφος Μηχανικός, Ε.ΔΙ.Π. - Ε.Μ.Π.

Υποψήφιος Διδάκτωρ Μηχανικός Ε.Μ.Π.

Εργαστήριο Τηλεπισκόπησης Ε.Μ.Π.

Β. Καραθανάση, Αναπληρώτρια Καθηγήτρια Ε.Μ.Π.

Εργαστήριο Τηλεπισκόπησης Ε.Μ.Π.

Περίληψη

Στην παρούσα εργασία επιχειρείται χαρτογράφηση στην πυκνότητα βλάστησης ενός ελληνικού δάσους με την χρήση υπερφασματικών απεικονίσεων από τον αερομεταφερόμενο υπερφασματικό δέκτη CASI 550. Υπολογίστηκαν και χρησιμοποιήθηκαν δείκτες βλάστησης και δείκτες χρωστικών, κυρίως χλωροφύλλης, για τη διάκριση της βλάστησης και της πυκνότητάς της και δημιουργήθηκαν κατάλληλα ψευδέγχρωμα σύνθετα RGB για να απεικονίσουν τις μεταβολές της πυκνότητας. Για την αξιολόγηση της μεθόδου χρησιμοποιήθηκε ο χάρτης εκτίμησης του δασικού ύψους της περιοχής, ο οποίος δημιουργήθηκε με χρήση συμβολομετρίας διπλής συχνότητας. Κάποιοι δείκτες όπως ο TCI-2 εμφανίστηκαν ιδιαίτερα αξιόπιστοι, άλλοι κατέδειξαν σχετική ευαισθησία ως προς την περιεχόμενη χλωροφύλλη και την πυκνότητα βλάστησης, ενώ κάποιοι εμφάνισαν γρήγορα φαινόμενα κορεσμού.

Σχεδιασμός Χρήσεων Γης σε Ορεινές Περιοχές με Χρήση Γενετικών Αλγορίθμων

Π. Κολοκούσης, Αγρ. Τοπογράφος Μηχανικός, Ε.ΔΙ.Π. Ε.Μ.Π.

Μ. Λάζογλου, Μηχανικός Χωροταξίας και Ανάπτυξης, Υπ. Διδάκτωρ Α.Π.Θ.

Ειρ. Γαλανού, Δρ. Τηλεπισκόπησης, MSc Περιφερειακή Ανάπτυξη, ΜΕ.Κ.Δ.Ε. Ε.Μ.Π.

Ε. Δημοπούλου, Αναπληρώτρια Καθηγήτρια Ε.Μ.Π.

Περίληψη

Ο σχεδιασμός του χώρου και η οργάνωση των σχετικών δραστηριοτήτων, αποτελούν πολύπλοκες διαδικασίες που απαιτούν πολυπαραγοντική ανάλυση πολλών και πολλές φορές αντικρουόμενων παραμέτρων. Στη διαδικασία αυτή, κεντρικό ρόλο έχει ο σχεδιασμός των χρήσεων γης καθώς ο τρόπος οργάνωσής τους συνδέεται με την ιστορική εξέλιξη, τις κοινωνικές δομές, το περιβαλλοντικό υπόβαθρο, τον πολιτισμικό πλούτο και το παραγωγικό πρότυπο κάθε περιοχής. Ο σχεδιασμός των χρήσεων γης δεν αποτελεί τη δευτερεύουσα πλευρά ενός ρυθμιστικού μηχανισμού τοπικού χαρακτήρα, αλλά αποτελεί μια διαδικασία η οποία, αφενός προσδιορίζει την τοπική θεσμική ικανότητα για ανάπτυξη και αφετέρου περιορίζει ή προωθεί αναπτυξιακές προοπτικές (Μέλισσας, 2007). Πρόκειται για μια παράμετρο ιδιαίτερα κρίσιμη για την προσέλκυση αναπτυξιακών πρωτοβουλιών στις απομονωμένες περιοχές που συχνά αντιμετωπίζουν φαινόμενα αναπτυξιακής υστέρησης.

Οι πολυσύνθετες σχέσεις και αλληλεπιδράσεις οι οποίες πρέπει να λαμβάνονται υπόψη κατά τη διαδικασία του σχεδιασμού χρήσεων γης επιβάλλουν την ενσωμάτωση σύγχρονων τεχνολογιών κατά τη διαδικασία του σχεδιασμού του χώρου. Οι Γενετικοί Αλγόριθμοι (Genetic Algorithms), αποτελούν ένα δυναμικό εργαλείο που μπορεί να συμβάλλει θετικά στις πολυπαραμετρικές διαδικασίες σχεδιασμού του χώρου, αναζητώντας αποδεκτές λύσεις σύμφωνα με μαθηματικά προσδιορισμένα κριτήρια. Βασίζονται στη δημιουργία ενός πληθυσμού κωδικοποιημένων πιθανών λύσεων εφαρμόζοντας τεχνικές Εξελεγκτικού Προγραμματισμού και Γενετικής. Βασικά πλεονεκτήματα των Γενετικών Αλγορίθμων είναι πως μπορούν: i.να επιλύσουν προβλήματα σε εύλογο χρόνο και με ικανοποιητικό τρόπο, ii.να συνδυαστούν με υφιστάμενα μοντέλα και συστήματα, iii.να προσαρμοστούν σε διαφορετικές επιστημονικές περιοχές (Γεωργόπουλος & Λυκοθανάσης, 1999). Στο πλαίσιο αυτό, είναι δυνατή η προβολή της συμπεριφοράς των παραμέτρων που σχετίζονται με το σχεδιασμό του χώρου, λαμβάνοντας υπόψη εναλλακτικά σενάρια ανάπτυξης και αξιολογώντας τις επιπτώσεις τους. Εξάλλου, οι Γενετικοί Αλγόριθμοι χαρτογραφούν άμεσα τα αποτελέσματα, διευκολύνοντας με τον τρόπο αυτό τους ειδικούς στη διαδικασία λήψης αποφάσεων.

Αντικείμενο του άρθρου αυτού είναι η διερεύνηση των δυνατοτήτων χρήσης του Γενετικού Αλγόριθμου NSGA-II (Non-dominated Sorting Genetic Algorithm II) για τον εντοπισμό των βέλτιστων περιοχών που θα ήταν οι καταλληλότερες για τη μελλοντική επέκταση του ορεινού οικισμού του Μετσόβου. Θεμελιώδεις παράμετροι που λαμβάνονται υπόψη ειδικά για τις ορεινές περιοχές είναι τα μορφολογικά, τα γεωλογικά και τα υδρογεωλογικά χαρακτηριστικά, ο ηλιασμός και οι άνεμοι, οι υφιστάμενες υποδομές, το σχετικό θεσμικό πλαίσιο, καθώς και οι συσχετίσεις και αλληλεπιδράσεις των υφιστάμενων χρήσεων/καλύψεων γης. Επιπλέον, υπάρχει η δυνατότητα προστασίας των περιοχών που ανήκουν στο Εθνικό Δίκτυο Προστατευόμενων Περιοχών καθώς και των ιδιαίτερων πολιτισμικών χαρακτηριστικών της υπό εξέταση περιοχής. Τα αποτελέσματα του αλγορίθμου δείχνουν ότι η μορφολογία του εδάφους και η επικινδυνότητα για κατολισθήσεις αποτελούν τους πλέον κρίσιμους παράγοντες για τις ορεινές περιοχές και επηρεάζουν καθοριστικά τον εντοπισμό των περιοχών που είναι κατάλληλες για επέκταση. Συμπερασματικά, ο προτεινόμενος αλγόριθμος

αποτελεί σημαντικό εργαλείο για την επιλογή της βέλτιστης λύσης ανάμεσα σε πάρα πολλές εναλλακτικές όσον αφορά στη διαχείριση των χρήσεων γης και το χωροταξικό σχεδιασμό. Με τον τρόπο αυτό είναι δυνατό να συμβάλει θετικά στην ολοκληρωμένη ανάπτυξη των ορεινών (Ρόκος, 2001) και όχι μόνο περιοχών, συνεκτιμώντας και αξιολογώντας τις επιπτώσεις διαφόρων σεναρίων και μέτρων πολιτικής γης.

Δημιουργώντας το video “Nisyros x Eggs: collaborative cooking with nature”

Κ. Μπίσας, Βιομηχανικός Σχεδιαστής, Μηχανολόγος Μηχανικός

Περίληψη

Τον Σεπτέμβριο του 2014 ο εισηγητής βρέθηκε φιλοξενούμενος στο Sterna Nisyros Residencies για επτά ημέρες, μαζί με τέσσερεις ακόμα σχεδιαστές και δημιουργούς, μέλη της πλατφόρμας “It’s all, oh so souvenir to me”, στα πλαίσια του προγράμματος Time Capsule Art Residency. Σκοπός των διοργανωτών του προγράμματος ήταν οι συμμετέχοντες να έρθουν σε επαφή με το νησί της Νίσυρου και ενδεχομένως από αυτή να προκύψουν νέα αντικείμενα – ενθύμια που να σχετίζονται με το νησί.

Ο εισηγητής έφτασε στο νησί με μερικά πολύ βασικά εργαλεία αλλά με σκεπτικό ανοιχτό ως προς το ποιο θα μπορούσε να είναι το αποτέλεσμα. Η επιτόπια έρευνα ανέδειξε τις πλούσιες πηγές θερμικής ενέργειας που χρησιμοποιούνται ιστορικά από την τοπική κοινωνία, οι οποίες κατέληξαν να συνδιαμορφώσουν την εργασία που προέκυψε στην Νίσυρο, το video “Nisyros x Eggs: collaborative cooking with nature”. Εκεί καταγράφονται τρία πειράματα του εισηγητή να προσπαθεί να χρησιμοποιήσει τις φυσικές πηγές ενέργειας προς όφελός του, κάνοντας χρήση υλικών που βρέθηκαν επιτόπου.

Στο κείμενο παρουσιάζονται οι λόγοι για τους οποίους μια δημιουργική δραστηριότητα μπορεί να αποτελεί ευκαιρία για την ανάδειξη ενός τόπου, ενώ παρουσιάζονται λεπτομέρειες για το πώς οδηγήθηκε ο εισηγητής στην υλοποίηση του video.

Υπεύθυνος για την κάμερα και την φωτογραφία ήταν ο σχεδιαστής Δημοσθένης Σερκετζής, ενώ την μουσική επένδυση επιμελήθηκε η Αγγελική Τσοτσώνη. Το μοντάζ έγινε τον χειμώνα του 2014-2015 στην Αθήνα από τον εισηγητή.

Περιβάλλον και ανάπτυξη. Διεπιστημονικές αναζητήσεις στις ορεινές περιοχές της Ηπείρου

Β. Κώτσιος, Υποψήφιος Διδάκτωρ ΕΜΠ, ΜΔΕ ΕΜΠ, ΜΔΕ Παν. Αιγαίου
Μετσόβιο Κέντρο Διεπιστημονικής Έρευνας του ΕΜΠ

Ε. Δημοπούλου, Αναπληρώτρια Καθηγήτρια ΕΜΠ
Σχολή Αγρονόμων Τοπογράφων Μηχανικών ΕΜΠ

Κ. Κουτσόπουλος, Τέως Καθηγητής, Σχολή Αγρονόμων Τοπογράφων Μηχανικών ΕΜΠ

Δ. Ρόκος, Ομότιμος Καθηγητής, Μετσόβιο Κέντρο Διεπιστημονικής Έρευνας ΕΜΠ

Περίληψη

Από το 2008 και μετά ζήσαμε διαδοχικές χρονιές κρίσεων. Πλέον και μετά τη χρηματοπιστωτική κρίση και ειδικά σε χώρες όπως η Ελλάδα, ότι και αν η έννοια της ανάπτυξης αντιπροσώπευε, είτε αμφισβητείται είτε βρίσκεται σε κρίση (Pieterse 2010 σελ.1). Ο κλασικός στόχος της ανάπτυξης με την έννοια του εκσυγχρονισμού τίθεται πλέον υπό αμφισβήτηση, διότι ο εκσυγχρονισμός δεν είναι πλέον η προφανής φιλοδοξία. Ο στόχος για οικονομική μεγέθυνση, ενώ πραγματοποιήθηκε στις περισσότερες δυτικές χώρες τα τελευταία 30 χρόνια, είχε ως παράπλευρο αποτέλεσμα τη δραματική αύξηση των ανισοτήτων (Peet and Hartwick 2009 σελ. 2), με το πλουσιότερο 1% να κατέχει το 46% του παγκόσμιου πλούτου (Credit Suisse 2013 σελ.22). Ακόμα και προσεγγίσεις που υποστήριξαν ότι η αύξηση των εισοδημάτων θα έπρεπε να θεωρείται το μέσο για τη βελτίωση της ανθρώπινης ευημερίας και όχι αυτοσκοπός, δεν απέρριψαν σε καμία περίπτωση την οικονομική μεγέθυνση, ενώ παράλληλα ο σχεδιασμός τους έγινε με βάση το πόσο μακριά οι χώρες απομακρύνονται από το Δυτικό ιδεώδες. Ούτε, όμως, οι ιστορικές εμπειρίες της σοσιαλιστικής ανάπτυξης δεν κατάφεραν να αλλάξουν τον πυρήνα της θεωρίας της ανάπτυξης (Hettne 2009 σελ.75). Η ανάπτυξη, παράλληλα, συνοδεύεται εδώ και χρόνια από μια ολοένα και μεγαλύτερη περιβαλλοντική υποβάθμιση (Foster 2005), με την εποχή μας να απέχει πολύ από το να χαρακτηριστεί ως η εποχή της αειφόρου ανάπτυξης όπως αυτή περιεγράφηκε στην έκθεση Brundtland το 1987.

Ο έντονος αλληλοκαθορισμός μεταξύ της ερμηνείας της ανάπτυξης και της φύσης αλλά και του περιεχομένου τόσο των αναπτυξιακών ερευνών (Kothari 2005) όσο και του αναπτυξιακού σχεδιασμού (Potter, 2008 σελ.3) είχε ως αποτέλεσμα για πολλά χρόνια να υπάρχει μια ευρέως διαδεδομένη τάση τα αναπτυξιακά προβλήματα να ανάγονται σε οικονομικά προβλήματα και η αναπτυξιακή έρευνα να θεωρείται συνώνυμη με την έρευνα για τις αναπτυσσόμενες χώρες. Προβλήματα ωστόσο παρουσιάστηκαν όταν οι θεωρίες, οι μέθοδοι και οι στρατηγικές που είχαν αποδειχτεί χρήσιμες στις προηγμένες βιομηχανικά χώρες δοκιμάστηκαν χωρίς τροποποιήσεις σε χώρες με ολότελα διαφορετικές δομές, εσωτερικές συνθήκες και σχέσεις με το διεθνές σύστημα. Αυτές ακριβώς είναι οι διαφορές που θα περίμενε κάποιος να εξετάζονται διεξοδικά στη βασική έρευνα στα πανεπιστήμια, σε συνδυασμό με τον καθορισμό του πεδίου ισχύος των θεωριών. Δυστυχώς αυτό δεν συμβαίνει πάντα. Αντίθετα, υπήρξε μια ευρέως διαδεδομένη τάση να υποθέτουμε ότι υπάρχει κάποιος βαθμός καθολικής εφαρμογής και ισχύος, ιδιαίτερα εντός της επιστήμης των οικονομικών (Martinussen 2007 σελ.39).

Σήμερα φαίνεται πιο λογικό, προκειμένου να καθορίσουμε τα κεντρικά πεδία της έρευνας και του σχεδιασμού για την ανάπτυξη, να λάβουμε ως αφετηρία την υπόθεση ότι τα ειδικά χαρακτηριστικά της κάθε φορά φυσικής και κοινωνικοοικονομικής πραγματικότητας είναι ζωτικής σημασίας, μέχρι να αποδειχθεί ότι ισχύει το αντίθετο. Αυτή η ερμηνεία συμβαδίζει με την προοπτική ότι η έρευνα και ο σχεδιασμός δεν αποσκοπούν στην όλο μεγαλύτερη

ομογενοποίηση αλλά εστιάζουν στην ποικιλομορφία της ανάπτυξης. Βέβαια, όπως σημειώνει ο Friedmann (1992), η αναπτυξιακή διαδικασία πρέπει να ξεκινά σε τοπικό επίπεδο αλλά δεν πρέπει να σταματά εκεί. Οι δράσεις της δεν μπορούν να εγκιβωτίζονται σε συγκεκριμένο χώρο, χωρίς να συμπεριλαμβάνουν τι αυτό συνεπάγεται για τον ευρύτερο περίγυρό τους, ενώ από την συλλογιστική της δεν μπορεί να αγνοούνται οι επιπτώσεις των δράσεων της στο ολικό περιβάλλον (Ρόκος 2003). Για το λόγο αυτό, κρίσιμη είναι, η ενσωμάτωση στην έρευνα και το σχεδιασμό για την ανάπτυξη, μιας ολοκληρωμένης συλλογιστικής, η οποία ενσωματώνει όχι μόνο οικονομικές αλλά και κοινωνικές, πολιτικές, πολιτιστικές, τεχνολογικές και περιβαλλοντικές παραμέτρους σε τοπικό, περιφερειακό, εθνικό και πλανητικό επίπεδο (Ρόκος, 2000).

Σε αυτό το πλαίσιο στην παρούσα εργασία παρουσιάζονται τα ερευνητικά αποτελέσματα σε συνάρτηση με τα μεθοδολογικά βήματα, που ακολουθήθηκαν, με στόχο τη διατύπωση και τη τεκμηρίωση μεθόδων και εργαλείων για την υποστήριξη μιας ολοκληρωμένης αναπτυξιακής πολιτικής. Πιο συγκεκριμένα μέσα από τη σύνθεση της διεπιστημονικής έρευνας και των τεχνολογιών αιχμής (Συστήματα υποστήριξης του σχεδιασμού, Χωρικά Συστήματα λήψης αποφάσεων, Έμπειρα συστήματα) με τη φιλοσοφία του ολοκληρωμένου αναπτυξιακού κτηματολογίου, στοιχειοθετήθηκε ένα ολοκληρωμένο σύστημα κτηματολογικής υποδομής περιβάλλοντος και ανάπτυξης που δίνει τη δυνατότητα στους εμπλεκόμενους στην αναπτυξιακή διαδικασία:

- να αναλύουν και να εξειδικεύουν χωρικά πραγματικά προβλήματα, περιορισμούς, δυνατότητες και προοπτικές για την κάθε περιοχή μελέτης, καθώς και να εντοπίζουν σχετικές πολιτικές σε μέσο και μακρο επίπεδο, ώστε να σχεδιάζουν στρατηγικές ολοκληρωμένης ανάπτυξης,
- να υπολογίζουν τα οφέλη και να περιγράφουν τις αλληλεπιδράσεις, μεταξύ των σχεδιαζόμενων αναπτυξιακών πολιτικών τους και των επιδιωκόμενων αποτελεσμάτων τους, στον κάθε φορά επιλεγόμενο αναπτυξιακό στόχο,
- να αξιολογούν ποιοτικά και ποσοτικά τις προτεινόμενες στρατηγικές,
- να παρακολουθούν και να ανατροφοδοτούν τις επιλεγόμενες στρατηγικές ολοκληρωμένης ανάπτυξης.

Το σύστημα αποτελεί ένα πρώτο βήμα προς την εφαρμογή μιας ολοκληρωμένης αναπτυξιακής πολιτικής, που ανταποκρίνεται σε πραγματικές ανάγκες και αποσκοπεί στη δημιουργική αξιοποίηση των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών της κάθε φορά φυσικής και κοινωνικοοικονομικής πραγματικότητας.

Λέξεις κλειδιά: Ολοκληρωμένη ανάπτυξη, Διεπιστημονικότητα, Έρευνα, Σχεδιασμός

Η ολοκληρωμένη ανάπτυξη των γεωγραφικά απομονωμένων νησιωτικών περιοχών Μελέτη περίπτωσης: Μικρές Κυκλάδες

Α. Κουκουβίνου, Δασολόγος, Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης
Α. Τάτσης, Επισμηναγός (ΜΕ), Σχολή Ικάρων - Τμήμα Μηχανικών (Σ.Μ.Α)
Α. Γεροντέλη, Περιβαλλοντολόγος, ΜΔΕ «Περιβάλλον και Ανάπτυξη» του Ε.Μ.Π.
Ε. Μιχαηλίδου, Γεωπόνος, ΜΔΕ «Περιβάλλον και Ανάπτυξη» του Ε.Μ.Π.
Δ.Π.Μ.Σ. του Ε.Μ.Π. «Περιβάλλον και Ανάπτυξη»
Μετσόβιο Κέντρο Διεπιστημονικής Έρευνας (ΜΕ.Κ.Δ.Ε.) του Ε.Μ.Π.

Περίληψη

Στην εργασία αυτή παρουσιάζεται ένα σχέδιο προς την «δυνάμει» ολοκληρωμένη ανάπτυξη των γεωγραφικά απομονωμένων νησιωτικών περιοχών, το οποίο βασίζεται στην ολιστική διεπιστημονική μεθοδολογία των επτά σταδίων (Ρόκος 2007), όπως αυτή εφαρμόζεται στην πράξη στις ομαδικές διεπιστημονικές εργασίες των μεταπτυχιακών φοιτητών του Δ.Π.Μ.Σ. του Ε.Μ.Π. «Περιβάλλον και Ανάπτυξη».

Συγκεκριμένα αποτυπώνεται η ιδιαίτερη συμβολή κάθε βήματος της μεθοδολογίας, από (1) τη διαβούλευση, (2) την αποτύπωση των ολοκληρωμένων αποδόσεων και (3) την ανάλυση των στοιχείων τα οποία συγκροτούν την φυσική και κοινωνικοοικονομική πραγματικότητα των περιοχών, ως (4) την διατύπωση και τεκμηρίωση συγκεκριμένων εναλλακτικών αναπτυξιακών σεναρίων, (5) τη διερεύνηση των δυνατοτήτων υλοποίησής τους, αλλά και των σχετικών αντικειμενικών προβλημάτων και περιορισμών, (6) την αξιολόγηση του ισοζυγίου θετικών-αρνητικών στοιχείων και (7) την επιλογή και εφαρμογή του βέλτιστου σεναρίου ολοκληρωμένης ανάπτυξης, καθώς και την ανάγκη για συνεχή παρακολούθηση, ελέγχους και ανάδραση.

Αυτή η μεθοδολογική προσέγγιση, εστιάζει στην ανάδειξη των ρεαλιστικών δυνατοτήτων και προοπτικών κάθε περιοχής, όπως για παράδειγμα στην αξιοποίηση παραδοσιακών πρακτικών, τεχνογνωσίας και αυτόχθονης γνώσης, δραστήριων συλλογικοτήτων, τοπικής νοοτροπίας και αντιλήψεων κ.λπ.

Ταυτόχρονα, αναδεικνύονται οι αντικειμενικές δυσχέρειες στην ολοκληρωμένη απόδοση της «πραγματικής» πραγματικότητας των γεωγραφικά απομονωμένων νησιωτικών περιοχών - δηλαδή στην διαδικασία αξιόπιστης καταγραφής των ιδιαίτερων προβλημάτων, των περιορισμών αλλά και των δυνατοτήτων τους-, οι οποίες αποτελούν ένα σημαντικό εμπόδιο στον σχεδιασμό και την πραγματοποίηση των βέλτιστων δράσεων. Οι δυσκολίες αυτές δεν αφορούν μόνο σε πανεπιστημιακές εργασίες προπτυχιακού ή μεταπτυχιακού επιπέδου, αλλά αποτελούν τροχοπέδη για όλους όσους θέλουν να εμπλακούν σε σχεδιασμούς ολοκληρωμένης ανάπτυξης.

Στην συγκεκριμένη εργασία επιλέχθηκε προς μελέτη η περίπτωση των νησιών των Μικρών Κυκλάδων, δηλαδή των Κουφονησίων (Άνω και Κάτω), της Ηρακλείας, της Σχοινούσας και της Δονούσας, καθώς αποτελούν νησιά μικρής γεωγραφικής έκτασης που χαρακτηρίζονται από σοβαρά προβλήματα ανάπτυξης, όπως μείωση πληθυσμού (στην Ηρακλεία συμβαίνει αυτό την τελευταία 10ετία), σοβαρές ελλείψεις σε υποδομές, ελάχιστο βαθμό αξιοποίησης των πόρων τους (ποσοτικά και ποιοτικά) και γενικευμένη γεωγραφική απομόνωση.

Στο δεύτερο μέρος της εργασίας, διερευνώνται κριτικά οι πραγματικές δυνατότητες, οι προοπτικές, τα προβλήματα και οι περιορισμοί για την ολοκληρωμένη ανάπτυξη των Μικρών Κυκλάδων, με βάση τη μελέτη και έρευνα των συγγραφέων στο πλαίσιο εκπόνησης της διεπιστημονικής ομαδικής εργασίας αλλά και τη βιωματική τους εμπειρία για την περιοχή

μελέτης. Ιδιαίτερα αναδεικνύονται τα κοινά προβλήματα (π.χ. έλλειψη βασικών αγαθών, όπως νερό για ύδρευση και άρδευση, απουσία δικτύων αποχέτευσης, εγκαταστάσεων βιολογικού καθαρισμού και χώρων υγειονομικής ταφής απορριμμάτων, έλλειψις κοινωνικές υποδομές, υποστελέχωση σε νευραλγικούς τομείς, όπως της υγείας και της εκπαίδευσης κ.ά.), οι δυνατότητες των περιοχών αυτών (ενεργειακή αυτάρκεια, διατροφική αυτάρκεια, πολιτισμικός πλούτος, ανθρώπινα και φυσικά διαθέσιμα κ.ά.) αλλά και οι όποιες προσπάθειες δικτύωσης και κοινής αντιμετώπισής τους υπήρξαν ή/και υπάρχουν τόσο από τις τοπικές αρχές όσο και από ανεξάρτητες συλλογικότητες.

Τέλος, προτείνεται το βέλτιστο, κατά την άποψη της συγγραφικής ομάδας, σενάριο ολοκληρωμένης ανάπτυξης των Μικρών Κυκλάδων, το οποίο μπορεί να ανταποκριθεί με τον καλύτερο δυνατό και πιο ολοκληρωμένο τρόπο στην επίλυση των πραγματικών τους προβλημάτων, αξιοποιώντας τα ειδοποιά τους χαρακτηριστικά, λαμβάνοντας υπόψη, αξιολογώντας και ικανοποιώντας, παράλληλα, τις πραγματικές ανάγκες και τις εύλογες επιθυμίες των ίδιων των κατοίκων τους.

Η κοινωνική οικονομία ως μοχλός ολοκληρωμένης ανάπτυξης των ορεινών περιοχών στην Ελλάδα της πολυδιάστατης κρίσης

Γ. Κανελλοπούλου, MSc «Περιβάλλον και Ανάπτυξη των Ορεινών Περιοχών»

Πρόεδρος ΚοινΣΕπ «Οικομουσείο Ζαγορίου»

Κ. Αναγνωστόπουλος, Πολιτικός Μηχανικός-Συγκοινωνιολόγος,
ΜΔΕ «Πολεοδομία - Χωροταξία», Μέλος Συνεργατικής Σχεδιασμού CPD,
Επιστημονικός Συνεργάτης Δικτύου Αειφορικών Νήσων Αιγαίου και Ιονίου

Περίληψη

Η πολυδιάστατη κρίση ενισχύει την μέχρι τώρα αναπτυξιακή υστέρηση των ορεινών περιοχών. Επιπλέον, οι μέχρι τώρα κεντρικές πολιτικές ανάπτυξης χαρακτηρίζονταν από την υιοθέτηση όρων όπως η ανταγωνιστικότητα, η καινοτομία σε τεχνολογίες αιχμής και οι ευέλικτες μορφές απασχόλησης. Οι παραπάνω όροι δεν μπορούν αντικειμενικά να έχουν υπόσταση στις ορεινές περιοχές λόγω της χαμηλής παραγωγικότητας, του αυξημένου κόστους παραγωγής, της έλλειψης υποδομών, της απομόνωσης και της δημογραφικής γήρανσης. Ύστερα από μια ιστορική αναδρομή και μια κριτική προσέγγιση στις στρατηγικές ανάπτυξης του ορεινού χώρου τεκμηριώνεται η μερικότητα, η αποσπασματικότητα και η τομεακότητα των αναπτυξιακών μέτρων που υιοθετήθηκαν στην Ελλάδα από το 1981 και έπειτα, μέτρα τα οποία εξυπηρετούν τους στόχους της «βιώσιμης-αειφόρου» και όχι της ολοκληρωμένης ανάπτυξης.

Η προσαρμογή των επιχειρησιακών σχεδίων των Οργανισμών Τοπικής Αυτοδιοίκησης (ΟΤΑ) στις τοπικές ιδιαιτερότητες των ορεινών περιοχών σίγουρα αποτελεί μια θετική προοπτική, όχι αρκετή, όμως, υπό το πρίσμα της πολυδιάστατης κρίσης. Επομένως, στην παρούσα εργασία διερευνάται σε ποιο πλαίσιο, με ποια προοπτική και τί θετικό έχει να επιδείξει ο τομέας της κοινωνικής οικονομίας στον συγκεκριμένο γεωγραφικό χώρο. Αξιοποιώντας τις αναπτυξιακές προτάσεις, οι οποίες έχουν προκύψει στο πλαίσιο εκπαιδευτικής διαδικασίας του Μετσόβιου Κέντρου Διεπιστημονικής Έρευνας για 5 ορεινούς δήμους της Περιφέρειας Ηπείρου (Τζουμέρκα, Μέτσοβο, Κόνιτσα, Ζαγόρι και Πωγώνι), επιχειρούμε να σκιαγραφήσουμε πιθανούς τομείς κοινωνικής επιχειρηματικότητας και παραθέτουμε παραδείγματα που έχει ήδη χρησιμοποιηθεί η κοινωνική οικονομία με επιτυχία. Στη συνέχεια παραθέτουμε τα αποτελέσματα έρευνας σχετικά με τις Κοινωνικές Συνεταιριστικές Επιχειρήσεις (Κοιν.Σ.Επ.) στην Ελλάδα στην οποία συμμετείχαμε και εμείς λόγω της ιδιότητας μας, ως ιδρυτικά μέλη Κοιν.Σ.Επ. Κατόπιν, σε συνεργασία με το Μητρώο Κοινωνικής Οικονομίας έγινε συλλογή και επεξεργασία των στοιχείων των υφιστάμενων φορέων κοινωνικής οικονομίας στους 5 ορεινούς δήμους της Περιφέρειας Ηπείρου και πραγματοποιήθηκαν συνεντεύξεις σε εκπροσώπους τους.

Από την ποιοτική ανάλυση των δεδομένων μας συμπεραίνουμε ότι οι στόχοι των κοινωνικών επιχειρηματιών αφορούν κυρίως: την αντιμετώπιση της ανεργίας, την ανάπτυξη της κοινωνικής επιχειρηματικότητας και της τοπικής οικονομίας, την προώθηση τοπικών προϊόντων και την προστασία-ανάδειξη της φυσικής και πολιτισμικής κληρονομιάς. Η κοινωνική οικονομία, είναι ο τομέας εκείνος της οικονομίας που μπορεί να πλαισιώσει το κενό που αφήνει ο παραδοσιακός δημόσιος τομέας και η οικονομία της αγοράς σε τομείς όπως η ενέργεια, οι μεταφορές, η διαχείριση στερεών αποβλήτων, το περιβάλλον, ο πολιτισμός και ο τουρισμός. Πάραυτα, οι Κοιν.Σ.Επ. θα πρέπει να αποτελέσουν ένα εργαλείο ολοκληρωμένης ανάπτυξης στα χέρια της κοινωνίας και όχι ένα εργαλείο για την συρρίκνωση του δημόσιου τομέα και την καταστρατήγηση εργασιακών δικαιωμάτων μέσα από την εγκαθίδρυση ευέλικτων σχέσεων εργασίας.

**Σύγχρονες διεθνείς αναπτυξιακές στρατηγικές
σε σχέση με τις ορεινές περιοχές
Εκτίμηση των πιθανών επιπτώσεων τους
από τη σκοπιά της Ολοκληρωμένης Ανάπτυξης**

Ε. Μιχαηλίδου, Γεωπόνος, MSc «Περιβάλλον και Ανάπτυξη» του Ε.Μ.Π.

Δ. Ρόκος, Ομότιμος Καθηγητής Ε.Μ.Π.

Μετσόβιο Κέντρο Διεπιστημονικής Έρευνας (ΜΕ.Κ.Δ.Ε.) του Ε.Μ.Π.

Περίληψη

Στην εργασία επιχειρείται κριτική ανάλυση και τεκμηρίωση των πιθανών επιπτώσεων των αναπτυξιακών στρατηγικών σε διεθνές και ευρωπαϊκό επίπεδο, στην ολοκληρωμένη ανάπτυξη των ορεινών περιοχών. Οι βασικές στρατηγικές οι οποίες εξετάζονται είναι οι στόχοι για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη μέχρι το 2030 (Sustainable Development Goals), οι οποίοι ήρθαν να αντικαταστήσουν τους Millennium Development Goals (MDGs - Στόχους για την Χιλιετία), οι οποίοι και δεν εκπληρώθηκαν, καθώς και η Στρατηγική “Ευρώπη 2020”.

Συγκεκριμένα αναλύονται οι πιθανές θετικές και αρνητικές επιπτώσεις και για τις έξι διαστάσεις της ανάπτυξης, στα πεδία της πολιτικής, της κοινωνίας, της οικονομίας, του πολιτισμού, της τεχνικής/τεχνολογίας και του “ολικού” περιβάλλοντος, καθώς η ανάπτυξη είτε θα αφορά ταυτόχρονα και στις έξι αυτές διαστάσεις, οπότε και θα είναι ολοκληρωμένη, ή δεν θα υπάρχει καθόλου (Ρόκος 2003).

Οι ορεινές περιοχές χαρακτηρίζονται από τεράστιο φυσικό, βιολογικό/γενετικό και πολιτισμικό πλούτο, αν και ευάλωτο στις κλιματικές και ανθρωπογενείς επιδράσεις και ταυτόχρονα αντιμετωπίζουν στην μεγάλη πλειοψηφία τους σειρά προβλημάτων τα οποία εστιάζονται κυρίως στην εγκατάλειψη, την απομόνωση, την γήρανση του πληθυσμού τους και στην έλλειψη κοινωνικών υποδομών.

Η εργασία τεκμηριώνει, πως ειδικά για τις ορεινές περιοχές οι οποίες χαρακτηρίζονται από όλες τις παραπάνω ιδιαιτερότητες, οι στρατηγικές που σχεδιάζονται σε υπερκρατικά επίπεδα, έχουν γενικό έως και ευχολογικό χαρακτήρα, επίκεντρό τους είναι η άκριτη ανταγωνιστικότητα και βασίζονται σε αποσπασματικά μέτρα. Έτσι, όχι μόνο δεν μπορούν να τις ωφελήσουν, αλλά αντίθετα μπορεί να επιτείνουν και μάλιστα δραματικά τα υπάρχοντα προβλήματα.

Οικοκοινότητες στον Ελλαδικό Χώρο: Διερεύνηση των Αρχών, των Χαρακτηριστικών και των Δυνατοτήτων Συμβολής τους στην Ολοκληρωμένη Ανάπτυξη των Απομονωμένων Περιοχών

Χ. Ράπτη, Μηχανικός Μεταλλείων – Μεταλλουργός

Γ. Κωνσταντόπουλος, Ηλεκτρολόγος Μηχανικός και Τεχνολογίας Υπολογιστών

Κ. Αγγελούση, Δασολόγος

Α. Κοκκάλας, Πληροφορικής και Τηλεπικοινωνιών

Περίληψη

Ο σύγχρονος τρόπος ζωής στην Ελλάδα, όπως στις περισσότερες κοινωνίες του λεγόμενου δυτικού κόσμου, έτσι όπως έχει διαμορφωθεί μέχρι σήμερα, έχει οδηγήσει σε πολυδιάστατη κρίση με αποτέλεσμα σημαντικός αριθμός ανθρώπων να στρέφεται στην αναζήτηση εναλλακτικών μοντέλων διαβίωσης, όπως για παράδειγμα οι οικοκοινότητες. Η τάση αυτή, παρά την περιορισμένη έκτασή της, αξίζει να ιδωθεί υπό το πρίσμα του προβλήματος της οικιστικής εγκατάλειψης μεγάλων τμημάτων της ελληνικής επικράτειας, όπως οι ορεινές περιοχές. Η μεθοδολογική προσέγγιση που επιλέχθηκε για την προσέγγιση του θέματος των οικοκοινοτήτων, με απώτερο στόχο να διαπιστωθεί εάν αυτές έχουν την δυναμική να άρουν την απομόνωση των ορεινών και γεωγραφικά απομονωμένων περιοχών, αποτελείται από τα εξής στάδια: 1) τη συγκέντρωση και ανασκόπηση των βιβλιογραφικών πηγών, 2) τη συλλογή στοιχείων και πληροφοριών για λειτουργούσες οικοκοινότητες στον ευρωπαϊκό χώρο, 3) τον εντοπισμό και ανασκόπηση αντίστοιχων εγχειρημάτων στην Ελλάδα, 4) την πρωτογενή επιτόπια έρευνα και την διεξαγωγή συνεντεύξεων με μέλη οικοκοινοτήτων, και 5) την επεξεργασία των στοιχείων που συνελέγησαν από την επιτόπια έρευνα, για την εξαγωγή των συμπερασμάτων.

Η παρούσα μελέτη βασίστηκε για την διεξαγωγή συμπερασμάτων, κατά κύριο λόγο στην αξιολόγηση των πρωτογενών δεδομένων που συγκεντρώθηκαν κατά την επιτόπια έρευνα της ομάδας μελέτης. Τα κυριότερα συμπεράσματα που εξήχθησαν είναι τα εξής: κατά πρώτον, οι οικοκοινότητες εμφανίζουν ομοιομορφία ως προς τις βασικές αρχές τους, αλλά και ποικιλία ως προς τα ειδικότερα χαρακτηριστικά τους, δεύτερον, το περιβαλλοντικό αποτύπωμα των οικοκοινοτήτων καταδεικνύει ότι αποτελούν ένα φιλικό μοντέλο διαβίωσης προς το φυσικό περιβάλλον, αλλά υφίστανται πολλά εμπόδια που πρέπει να ξεπεραστούν ώστε να μπορέσουν, μελλοντικά, να εξελιχθούν σε ένα βιώσιμο μοντέλο κοινού βίου και τρίτον ότι τα εγχειρήματα που καταγράφηκαν εντός του ελληνικού χώρου, αν και έχουν προοπτικές, δεν αξιολογούνται ως «ώριμα» για να συμβάλλουν στην άρση της απομόνωσης των γεωγραφικά απομονωμένων περιοχών.

Ανίχνευση Κτιρίων -Ως Συνιστώσα Ανάπτυξης με- Γεωμορφομετρία και Αντικειμενοστρεφή Ανάλυση Εικόνων

Στ. Μπέκα, Αγρονόμος Τοπογράφος Μηχανικός ΕΜΠ
Δ. Αργιαλάς, Καθηγητής ΕΜΠ
Τμήμα Αγρονόμων και Τοπογράφων Μηχανικών
Εργαστήριο Τηλεπισκόπησης, Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο

Περίληψη

Ο προγραμματισμός της ανάπτυξης μιας περιοχής, αποτελεί βασική διαδικασία για την επίτευξη των στόχων της. Ταυτόχρονα οι ιδιομορφίες των ορεινών και γεωγραφικά απομονωμένων περιοχών, σε συνδυασμό με την εξέλιξη στους τομείς των μέσων απεικόνισης και του λογισμικού επεξεργασίας των εικόνων, καθιστούν τις τηλεπισκοπικές μεθοδολογίες, ως ιδιαίτερα αποτελεσματικά εργαλεία για τον σχεδιασμό και την παρακολούθηση υλοποίησης των στόχων της ανάπτυξης. Με την παρούσα παρουσιάζεται μεθοδολογία αυτοματοποιημένης ανίχνευσης κτιρίων από την ψηφιακή επεξεργασία δεδομένων εικόνων τηλεπισκόπησης. Για την ανίχνευση των κτιρίων, εφαρμόζονται αλγόριθμοι αντικειμενοστρεφούς ανάλυσης και γεωμορφομετρικά φίλτρα-δείκτες. Τα δεδομένα που χρησιμοποιήθηκαν είναι πολυφασματικά και υψομετρικά, και εισήχθηκαν στο λογισμικό **SAGA-GIS** προκειμένου να δημιουργηθούν τα αρχικά θεματικά επίπεδα στα οποία εφαρμόστηκαν τα γεωμορφομετρικά φίλτρα. Το προϊόν της επεξεργασίας, μαζί με τα πολυφασματικά δεδομένα εισήχθηκαν στο λογισμικό **e-Cognition** για να υλοποιηθεί η αντικειμενοστρεφής ανάλυση, με την δημιουργία δύο επιπέδων κατάτμησης και δύο επιπέδων ταξινόμησης. Η τελική ταξινόμηση πραγματοποιήθηκε στο δεύτερο επίπεδο, οπότε και εντοπίστηκαν τα κτίρια. Οι ταξινομήσεις αξιολογήθηκαν, μέσω του λογισμικού **e-Cognition**, με πολύ ικανοποιητικά αποτελέσματα, με τις μεθόδους “καλύτερης ταξινόμησης”, “σταθερότητας” ταξινόμησης και με τη μέθοδο του “πίνακα σύγχυσης βασισμένου σε δείγματα”. Στο τέλος της παρούσας περιγράφονται ενδεικτικά προτάσεις εφαρμογής της, μεθοδολογίας για το σχεδιασμό και την παρακολούθηση ανάπτυξης ορεινών και γεωγραφικά απομονωμένων περιοχών.

Λέξεις Κλειδιά

Αξιοβίωτη Ολοκληρωμένη Ανάπτυξη, Σχεδιασμός και Παρακολούθηση Ανάπτυξης Ορεινών Περιοχών, e-Cognition, SAGA-GIS, Ψηφιακό Μοντέλο Εδάφους, Γεωγραφικά Συστήματα Πληροφοριών (Γ.Σ.Π), Κατάτμηση, Ταξινόμηση, Δεδομένα LIDAR, Κατάτμηση βάσει Ταξινόμησης, Κλίση (SLOPE), Τοπογραφικός Δείκτης Τραχύτητας του Εδάφους (TRI).

Αποτύπωση παραδοσιακών κατοικιών του Μετσόβου και εφαρμογή της παραδοσιακής δομικής μορφολογίας στη σύγχρονη δόμηση

Ευαγγ. - Δ. Γιούρη, Αρχιτέκτων Μηχανικός Α.Π.Θ.

MSc Building Technology T.U. Delft

Μ. Καραβάσιου, Αρχιτέκτων Μηχανικός ΑΠΘ

Περίληψη

Αντικείμενο αυτής της εργασίας είναι η ανάδειξη της αποτύπωσης και διατήρησης παραδοσιακών κατοικιών στην οικιστική περιοχή του Μετσόβου με στόχο την προώθηση τους ως παράδειγμα δομικής μορφολογίας για την ανοικοδόμηση νέων κατοικιών παραδοσιακής μορφολογίας στο Μέτσοβο.

Οι νεόδμητες παραδοσιακής μορφολογίας κατοικίες στην περιοχή του Μετσόβου δεν έχουν συχνά μορφολογική συνάφεια με παραδοσιακές παλιές κατοικίες, των οποίων η τυπολογία και μορφολογία είναι θεμιτό να διατηρηθεί για την ανάδειξη και συνέχιση της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς του Μετσόβου. Τα προβλήματα στην ερμηνεία των παλαιότερων οικοδομικών παραδειγμάτων εντοπίζονται σε θέματα οργάνωσης χώρων χρήσεων, της λανθασμένης αναπαραγωγής των μορφολογικών στοιχείων του κτιρίου εσωτερικά και εξωτερικά και των κατασκευαστικών μεθόδων που χρησιμοποιούνται σήμερα που αλλοιώνουν και μορφολογικά την παραδοσιακή αρχιτεκτονική.

Στόχος της εργασίας, είναι η ανάλυση κάποιων μορφολογικών, τυπολογικών και κατασκευαστικών αρχών που μπορούν να χρησιμοποιηθούν από τους νέους αρχιτέκτονες για την διατήρηση και εξέλιξη της παραδοσιακής αρχιτεκτονικής του Μετσόβου, μέσω της έρευνας αποτυπωμένων παραδοσιακών κτισμάτων, κυρίως χρήσης κατοικίας. Η σχεδιαστική διαδικασία μίας οικιστικής μονάδας στο Μέτσοβο πρέπει να ενσωματώνει τον αρχιτεκτονικό σχεδιασμό, την κατασκευή, το κέλυφος και τις ενεργειακές απαιτήσεις του κτιρίου στα πρότυπα του τοπικού αρχιτεκτονικού ύφους, με υλικά κατά προτίμηση αντλούμενα και επεξεργασμένα στην περιοχή.

Επιμέρους στόχοι της έρευνας είναι αρχικά ο προσδιορισμός της οργάνωσης των χρήσεων και των χώρων σε παραδοσιακές κατοικίες του Μετσόβου. Αναγκαία είναι η ανάδειξη της δομικής μορφολογίας και της κατασκευής των παραδοσιακών κτισμάτων και η προβολή λανθασμένων τρόπων αναπαραγωγής της παραδοσιακής αρχιτεκτονικής στην περιοχής του Μετσόβου. Τέλος, στόχος είναι η ανάδειξη τρόπων προσομοίωσης και εφαρμογής ενεργειακών περιβαλλοντικά βιώσιμων συστημάτων με στόχο την επίτευξη ενός λειτουργικού εσωτερικού κλίματος με οικονομικά και περιβαλλοντικά βιώσιμο τρόπο.

Για την εργασία έχει εκπονηθεί βιβλιογραφική έρευνα, και αναλύονται σχέδια αποτύπωσης παραδοσιακών κτισμάτων χρήσης κατοικίας στην περιοχή του Μετσόβου μέσω παραμέτρων οργάνωσης χώρου, υλικών κατασκευής και δομικών στοιχείων. Σύγκριση γίνεται μέσω παράθεσης παραδειγμάτων λανθασμένου σχεδιασμού νέων παραδοσιακού τύπου κτισμάτων στο Μέτσοβο με φωτογραφίες και σχεδιαστικό υλικό. Τέλος, παρατίθενται ενεργειακά συστήματα και τρόποι προσομοίωσης που μπορούν να εφαρμοστούν στις σύγχρονες και παλαιότερες κατοικίες του Μετσόβου και δεν αλλοιώνουν την επιθυμητή σχεδιαστική μορφολογία.

Εμπειρικά στοιχεία που συμβάλλουν στην τεκμηρίωση της έρευνας είναι σχεδιαστικό υλικό αποτύπωσης της κατοικίας Ζαούση στην περιοχή αγίου Νικολάου Μετσόβου (μελέτη αποτύπωσης Γιούρη Ευαγγελία-Δέσποινα) και ανάλυση συστημάτων ενεργειακής εξοικονόμησης κτιρίων που μπορούν να εφαρμοστούν στο Μέτσοβο.

Συμπερασματικά, με την αξιολόγηση δείγματος κτιριακού αποθέματος παραδοσιακών κατοικιών του Μετσόβου και τον εντοπισμό της σύνδεσης παλιών και νέων μεθόδων κατασκευής και σχεδιασμού, γίνεται αντιληπτό το εύρος βελτίωσης που επιδέχεται η συνέχιση της αρχιτεκτονικής παράδοσης του Μετσόβου. Στόχος της βελτίωσης αυτής είναι το όφελος των κατοίκων του Μετσόβου από άποψη ποιότητας ζωής, πηγής εισοδήματος από τον τουρισμό και βιώσιμης ανάπτυξης της περιοχής μέσα στο σύγχρονο οικονομικά, ενεργειακά και τεχνολογικά παγκοσμιοποιημένο περιβάλλον.

Προτάσεις ήπιας επέμβασης στους οικισμούς της περιοχής φράγματος Εύηνου Ορεινής Ναυπακτίας

Ευγ. Σπυρίδωνος, Μεταπτυχιακή φοιτήτρια

Architectural Association School of Architecture, London, UK

Αικ. Λιάπη, Καθηγήτρια Αρχιτεκτόνων Μηχανικών Πανεπιστημίου Πατρών

Γ. Κουτρόπουλος, Μεταπτυχιακός φοιτητής Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών

Κ. Πολυζωγόπουλος, φοιτητής Αρχιτεκτόνων Μηχανικών Πανεπιστημίου Πατρών

Περίληψη

Η ανάγκη αντιμετώπισης της λειψυδρίας στην Αθήνα, οδήγησε στην κατασκευή φράγματος στον Έηνο ποταμό στην περιοχή της Ορεινής Ναυπακτίας πλησίον του οικισμού του Αγίου Δημητρίου Δημοτικής Ενότητας Πλατάνου. Με την ολοκλήρωση της κατασκευής, το 2001, η δημιουργηθείσα Ευηνολίμνη αποτελεί σημαντικό στοιχείο του νέου οικοσυστήματος. Είναι μια περιοχή έντονου φυσικού κάλους με ιδιαίτερη τοπογραφία, μεγάλες υψομετρικές διαφορές και έντονες χαράδρες. Η δημιουργία της λίμνης αποτελεί, πια, αναπόσπαστο κομμάτι του γενικότερου τοπίου, δίνοντας σημαντική ώθηση για οικοανάπτυξη και δημιουργώντας συνθήκες κατάλληλες για εναλλακτικό τουρισμό, με δραστηριότητες και νέες απασχολήσεις για τον τοπικό πληθυσμό. Τα πολλά τρεχούμενα νερά που κυλούν και καταλήγουν στη λίμνη έχουν ως συνέπεια άφθονο πράσινο να καλύπτει την ευρύτερη περιοχή, με βελανιδιές, έλατα και καστανιές να κυριαρχούν. Η στάθμη του νερού της λίμνης μεταβάλλεται συνεχώς, γεγονός στο οποίο συμβάλει σε μεγάλο βαθμό και η ποιότητα του εδάφους, και αποτελεί αναπόσπαστο χαρακτηριστικό για το νέο οικοσύστημα.

Οι οικισμοί που προϋπήρχαν στην περιοχή δεν αποτελούσαν ποτέ ούτε διοικητική ούτε μορφολογική ενότητα. Η λίμνη αποτελεί το μόνο συνδετικό στοιχείο, γεγονός που συνέβαλε στη δημιουργία ενός άτυπου συνόλου οικισμών, αλλά και ποικιλία άλλων παραγόντων, όπως η γεωμορφολογία της περιοχής, η σύσταση του πληθυσμού, η διοικητική διαίρεση και κοινωνική ανισορροπία. Τα χωριά που αποτελούν την ενότητα της Ευηνολίμνης είναι ο Άγιος Δημήτριος, το Νεοχώρι, η Αράχοβα, η Κλεπά και η Περδικόβρυση, τα οποία συνδέονται με δρόμο που σχηματίζει κυκλικό βρόγχο περιμετρικά γύρω από τη λίμνη.

Στην εργασία αυτή παρουσιάζονται προτάσεις ήπιας επέμβασης στους οικισμούς της περιοχής φράγματος Εύηνου Ορεινής Ναυπακτίας. Οι προτάσεις βασίστηκαν στη μελέτη της ευρύτερης περιοχής της Ευηνολίμνης καθώς και στη δομή και οργάνωση των γύρω οικισμών. Αρχικά η μελέτη αποσκοπούσε στη σύνταξη προτάσεων επέμβασης στη περιοχή με στόχο τη σύνδεση των πέντε χωριών γύρω από τη λίμνη και τη διαμόρφωση προγράμματος με τοπικές επεμβάσεις σε αυτά αλλά και στην ευρύτερη περιοχή. Ωστόσο, ο φυσικός πλούτος και η ιδιαιτερότητα του ανάγλυφου οδήγησαν στην απόφαση αποφυγής έντονων και μόνιμων επεμβάσεων που θα επηρέαζαν αρνητικά το τοπίο. Έτσι, διερευνήθηκαν τρόποι ήπιας παρέμβασης στο τοπίο με την προσαρμογή διάφορων ελαφριών κατασκευών με μηδενική επίδραση στο έδαφος. Στόχος, πια, ήταν η ο σχεδιασμός κατασκευών οι οποίες θα προσαρμόζονται σε διαφορετικά τοπία και θα μπορούν να χρησιμοποιηθούν στην Ευηνολίμνη, στα γειτονικά χωριά, αλλά και σε οποιαδήποτε περιοχή με παρόμοια χαρακτηριστικά.

**Ηθικοί Κίνδυνοι κατά την Παροχή Εγγυήσεων
στη Χρηματοδότηση Επιχειρήσεων:
Εμπειρική Μελέτη του Προγράμματος ΤΕΜΠΜΕ σε Σερραίους
Επιχειρηματίες Ορεινών, Ημιορεινών και Πεδινών περιοχών**

Δρ. **Χ. Μπαλωμένου**, Ph.D., Τμήμα Οικονομικής και Περιφερειακής Ανάπτυξης, Πάντειο
Πανεπιστήμιο, Καθηγήτρια Σύμβουλος (ΣΕΠ), Σχολή Κοινωνικών Επιστημών
Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα «ΤΡΑΠΕΖΙΚΗ» Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο
Μ. Μαλιάρη M.Sc, Πτυχιούχος Τμήματος Γεωπονίας
Τομέας Αγροτικής Οικονομίας Α.Π.Θ.
Σχολή Κοινωνικών Επιστημών, Μεταπτυχιακό πρόγραμμα «ΤΡΑΠΕΖΙΚΗ» Ε.Α.Π.

Περίληψη

Στην εργασία αυτή μελετήσαμε τους εμφοροχωρούντες ηθικούς κινδύνους κατά την παροχή Εγγυήσεων στη δανειοδότηση των Μικρών και Πολύ Μικρών Επιχειρήσεων (ΜΠΜΕ) και προβήκαμε σε μια εμπειρική διερεύνησή τους, στην εφαρμογή του προγράμματος του Ταμείου Εγγυοδοσίας Μικρών και Πολύ Μικρών Επιχειρήσεων (ΤΕΜΠΜΕ), με εστίαση στους Σερραίους επιχειρηματίες που έλαβαν τα συγκεκριμένα δάνεια.

Στόχος μας ήταν η ενδεδειγμένη εξέταση της διαφορετικής συμπεριφοράς όσον αφορά τη διαχείριση-αποπληρωμή των εγγυημένων, από Δημόσιους φορείς, δανείων, τόσο από τα Πιστωτικά Ιδρύματα, όσο και από τους δανειολήπτες. Ιδιαίτερη βαρύτητα δόθηκε στην ανάδειξη του σοβαρού προβλήματος των αναφερόμενων σχετικών ηθικών κινδύνων και συνακόλουθα στην κατάθεση προτάσεων για την άμβλυνσή τους. Το γεγονός ότι τα εκατομμύρια ευρώ που δόθηκαν μέσω του ΤΕΜΠΜΕ σε επιχειρηματίες στην πλειονότητά τους προστέθηκαν στο Δημόσιο Χρέος της χώρας -όπως σαφώς καταδεικνύεται στην παρούσα μελέτη μας- καθιστά την έρευνά μας άκρως επίκαιρη.

Στο πλαίσιο αυτό η αρχή της εποικοδομητικής ασάφειας καθώς και οι αναφορές στους ηθικούς κινδύνους στον τραπεζικό χώρο που απαντώνται στα συγγράμματα κύρια των Campbell Andrew & Lastra Rosa, του P. Krugman, του Wood Geoffrey, των Ρόκα & Γκόρτσου, του Ν. Κόνσολα και της Χ. Μπαλωμένου συνιστούν τον πυρήνα της χρησιμοποιηθείσας βιβλιογραφίας στην παρούσα εισήγηση. Πέραν της στοχευμένης αυτής βιβλιογραφίας και με δεδομένο ότι μετά από 7 συνεχή έτη ύφεσης το χρέος της Ελλάδας απασχολεί το σύνολο της διεθνούς οικονομικής επιστημονικής κοινότητας, σε συνδυασμό με το γεγονός ότι η παρούσα χρηματοοικονομική κρίση έχει στιγματίσει τη ραχοκοκαλιά της Ελληνικής οικονομίας ήτοι τις ΜΠΜΕ- στο literature review μας παρουσιάζονται, μεταξύ άλλων και εκτενείς αναφορές, για τη χώρα μας, των βραβευμένων με Νόμπελ οικονομολόγων J. Stiglitz και P. Krugman. Τις εν γένει βιβλιογραφικές αναφορές συμπληρώνουν παλαιότερες δικές μας, συναφούς αντικειμένου, δημοσιεύσεις.

Η παρούσα μελέτη συνιστά συνέχεια παλαιότερων ερευνών μας και αποτελείται από το ανωτέρω, συνοπτικώς περιγραφέν, θεωρητικό και εμπειρικό τμήμα, με έμφαση τώρα στην διάκριση σε επιχειρηματίες ορεινών, ημιορεινών και πεδινών περιοχών. Ειδικότερα, στην εν λόγω εμπειρική έρευνα συμμετείχαν 188 Σερραίοι επιχειρηματίες. Το σύνολο των ερωτηθέντων έλαβε δάνειο από το ΤΕΜΠΜΕ. Η επεξεργασία των στοιχείων έγινε με τη χρήση μεθόδων τόσο περιγραφικής στατιστικής, όπου υπολογίζουμε το μέσο όρο, την τυπική απόκλιση, το συντελεστή μεταβλητότητας όσο και επαγωγικής στατιστικής όπου υπολογίζουμε το συντελεστή συσχέτισης.

Τα αποτελέσματα της έρευνάς μας, συνάδουν, σε μεγάλο βαθμό, με τη σχετική χρησιμοποιηθείσα βιβλιογραφία.

Δίπορο Μέσα Μάνης **Σχεδιασμός ολοκληρωμένης προστασίας** **και ήπιας ανάπτυξης ιστορικού οικισμού**

Ε. Μαϊστρου, Καθηγήτρια Σχολής Αρχιτεκτόνων ΕΜΠ,
Κ. Αθανασοπούλου, Γ. Κουσουλός, Β. Σαββατιανού, Α. Στάμου
Ομάδα φοιτητών του ΔΠΜΣ «Προστασία Μνημείων»
Αρχιτεκτονικής Σχολής ΕΜΠ

Περίληψη

Η παρούσα εισήγηση εξετάζει τον ημιορεινό και εγκαταλειμμένο σήμερα οικισμό του Διπόρου Μέσα Μάνης. Επεκτείνεται σε προτάσεις για μια ολοκληρωμένη προστασία και ήπια ανάπτυξη του, λαμβάνοντας υπόψιν τις τοπικές ιδιαιτερότητες αλλά και τις εν δυνάμει δυνατότητες ανάπτυξης στο πλαίσιο της σημερινής οικονομικής συγκυρίας. Η ανάλυση της ιδιαίτερης ταυτότητας του τόπου και η αξιολόγηση των υφιστάμενων δομών του πραγματοποιήθηκε με γνώμονα τόσο την έρευνα πεδίου, όσο και την βιβλιογραφική - αρχειακή διερεύνηση. Η σύνθεση των δεδομένων αυτών αποτέλεσε βασική προϋπόθεση για την συνολική επεξεργασία και κατάρτιση των προτάσεων.

Εικόνα 1: Γενική άποψη του Διπόρου. Στο βάθος διακρίνεται το υψίπεδο στο Κατωπάγκι, το ακρωτήριο Κάβο Γκρόσσο και ο κόλπος του Γερολιμένα.

Ανω Μπουλαριοί Μάνης: Σχεδιασμός ολοκληρωμένης προστασίας και ανάπτυξης του οικισμού

Ελ. Μαϊστρου, Καθηγήτρια ΕΜΠ

Α. Αναστασιάδης, Β. Ευγενικού, Ε. Ιωαννάτου, Ε. Κοντογιάννης, Β. Κοτίνη,

Γ. Μακρυνόρη, Ε. Ματσαρόκος, Β. Πουγκακιώτη, Μ. Τσιούτσια

Φοιτητές του ΔΠΜΣ «Προστασία Μνημείων»

Αρχιτεκτονικής Σχολής ΕΜΠ

Περίληψη

Η παρούσα ανακοίνωση αφορά στην περιγραφή και ανάλυση του οικισμού των Άνω Μπουλαριών, οι οποίοι γεωγραφικά υπάγονται στη δυτική, την Αποσκιαδερή ή Μέσα Μάνη. Η συγκρότηση του οικισμού οργανώνεται από συγκροτήματα κτηρίων, πολλά εκ των οποίων οικοδομούνται σε μεγαλιθική βάση και η χρήση τους είναι κατά κύριο λόγο κατοικίας. Σημαντικό ποσοστό αυτών, έχουν οχυρωματικό χαρακτήρα και ανήκουν τυπολογικά σε πύργους ή πυργόσπιτα.

Ο ιστορικός πυρήνας του οικισμού διασώζεται χωρίς μεγάλες αλλοιώσεις και περιβάλλεται από ένα ιδιαίτερου κάλλους φυσικό τοπίο, με καλλιεργήσιμες εκτάσεις και πλήθος μονοπατιών. Η έλλειψη βασικών υποδομών και η κατάρρευση τμημάτων των κτηρίων, που οφείλονται στην εγκατάλειψη του οικισμού, σε συνδυασμό με το ελλιπές νομοθετικό πλαίσιο προστασίας, αποτελούν τα βασικά προβλήματα του.

Η εφαρμογή ενός προγράμματος αγροτικής ανάπτυξης, το οποίο στηρίζει τον πρωτογενή τομέα, η αναβίωση παλιών επαγγελματικών δραστηριοτήτων, η ενίσχυση του δευτερογενούς τομέα παραγωγής με την ίδρυση μικρών μεταποιητικών μονάδων και η ήπιας μορφής τουριστική ανάπτυξη, αποτελούν τις κατευθύνσεις για την ολοκληρωμένη προστασία και ανάπτυξη του οικισμού.

Βάθεια Λακωνικής Μάνης
Σχεδιασμός ολοκληρωμένης προστασίας και ανάπτυξης
του ιστορικού οικισμού

Ελ. Μαΐστρου, Καθηγήτρια ΕΜΠ.

Αμ. - Μ. Κονίδη, Σ. Κριεμάδη, Π. Μακρής, Ευαγγ. Μαλκάκης,

Ισ. Μπαλντά, Α. Μπενέτου, Γ. Νίκας, Ξ. Ξανθοπούλου,

Μ. Σκαμαντζάρη, Ευαγγ. Στρατάκη

Φοιτητές του ΔΠΜΣ «Προστασία Μνημείων» Αρχιτεκτονικής Σχολής ΕΜΠ

Ακαδημαϊκό έτος 2015-2016

Περίληψη

Στην παρούσα εργασία επιχειρείται να αναγνωστεί και να αναλυθεί η υπάρχουσα κατάσταση ενός ιστορικού οικισμού της Μάνης, της Βάθειας, με στόχο την μετέπειτα εύρεση της καταλληλότερης πρότασης αναβίωσής του. Πρόκειται για ένα ζήτημα το οποίο απασχολεί μεγάλο ποσοστό των σημερινών οικισμών στην ελληνική επικράτεια, και η σωστή διαχείρισή του θα μπορούσε να δημιουργήσει μοχλό γενικότερης ανάπτυξης των ορεινών περιοχών. Τα βασικά προβλήματα των ορεινών περιοχών στην Ελλάδα είναι η έλλειψη απασχόλησης των κατοίκων, η έλλειψη υποδομών και υπηρεσιών, και τα κύματα αστικοποίησης που άφησαν άδεια τα χωριά. Έτσι και η Βάθεια, σήμερα, αποτελεί έναν έρημο τόπο, με μεγάλα όμως αποθέματα κτιριακά αλλά και πολιτισμικά. Στην πορεία της εργασίας, αναλύονται τα κτιριακά αποθέματα της Βάθειας, η εξέλιξη του οικισμού, η τυπολογία των κτισμάτων και των υπαίθριων χώρων, παράγοντες οι οποίοι αναπόφευκτα οδηγούν και στην απόδειξη των πολιτισμικών αποθεμάτων του τόπου. Τα συμπεράσματα στα οποία οδηγούμαστε μετά από μία εκ βαθέων ανάλυση ενός ιστορικού οικισμού, είναι πολύτιμα τόσο για την οικοδομική εξέλιξη και την εκπαίδευση των νέων σε παλαιότερες τεχνικές, όσο και για την ανάγνωση αυτών που έχουν να διηγηθούν αυτά τα κτίρια, την ιστορία τους, τον τρόπο που χρησιμοποιούνταν, τους τρόπους που βίωνονταν και μεταλλάσσονταν από τους ίδιους τους ανθρώπους, και εν τέλει την ιστορία των ίδιων των κατοίκων της Βάθειας. Η βαθιά αυτή ανάλυση, σε συνδυασμό με μία ευρύτερη ματιά στις προοπτικές και στις δυνατότητες της πολεοδομικής ενότητας στην οποία ανήκει η Βάθεια, οδηγούν με σταθερά βήματα στην σύνταξη συγκεκριμένης πρότασης ανάπτυξης του οικισμού και των γύρω περιοχών. Κύριες κατευθύνσεις αυτής της πρότασης αποτελούν η σύνδεση του συγκεκριμένου οικισμού, αλλά και των γύρω του σε ένα ενιαίο δίκτυο που συλλειτουργεί διοικητικά και γεωγραφικά, αλλά και η ανάπτυξη σε αυτό το δίκτυο δραστηριοτήτων που προωθούν τον πολιτισμό και διάφορες μορφές τουρισμού, ανάλογα με τον κάθε τόπο. Κρίνονται απαραίτητες οι πολεοδομικές ρυθμίσεις, οι καθαρές κατευθύνσεις ανάπτυξης του κάθε τόπου, και η συμμετοχή τόσο του κράτους όσο και ιδιωτών στην υλοποίηση της μελέτης.

Λαγκάδια Γορτυνίας: Σχεδιασμός ολοκληρωμένης προστασίας και ανάπτυξης του ορεινού ιστορικού οικισμού

Ελ. Μαϊστρου, Καθηγήτρια ΕΜΠ, Κοσμήτωρ Σχολής Αρχιτεκτόνων

Ελ. Κωνσταντινίδου, Επίκουρη Καθηγήτρια ΕΜΠ

Μ. Βασίλα, Ε. Βασιλείου, Β. Δασκαλάκης, Ι. Καββαδά, Ε. Καμόντου, Β.Κατσιμπούλας,

Μ. Κίλια, Α. Κούμπουλη, Ι. Κουρούνη, Μ. Κωσταγιάννη,

Ε. Μαραβέλια, Δ. Μπάρτζης, Ν. Παπαηλίου, Μ. Πατεράκη

Ομάδα αποφοίτων του ΔΠΜΣ «Προστασία Μνημείων» Αρχιτεκτονικής Σχολής ΕΜΠ

Περίληψη

Η παρούσα εισήγηση εξετάζει τον ορεινό οικισμό των Λαγκαδίων Γορτυνίας και προχωρεί σε προτάσεις για την ολοκληρωμένη προστασία και ανάπτυξή του, με γνώμονα τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά ταυτότητάς του, τα οποία λόγω συγκεκριμένων συνθηκών λανθάνουν σήμερα. Η ανάλυση και αξιολόγηση της υφιστάμενης κατάστασης βασίστηκε κυρίως σε επί τόπου έρευνα πεδίου και σε δευτερογενή έρευνα. Η σύνθεση όλων των δεδομένων οδήγησε σε παραγωγή σειράς θεματικών χαρτών της υφιστάμενης κατάστασης και σε ανάλυση κάθε σχετικής πτυχής όπως: Φυσικό περιβάλλον, οικιστικός ιστός, δημόσιος χώρος, κατάσταση διατήρησης παραδοσιακών κτηρίων, δημογραφικά χαρακτηριστικά, οικονομικές δραστηριότητες, νομοθετικό πλαίσιο προστασίας. Η αποκρυστάλλωση των παραπάνω δεδομένων έγινε με τη μέθοδο της SWOT ανάλυσης, η οποία θέτει επίσης τους κατευθυντήριους άξονες των προτάσεων.

Η αποτίμηση της υφιστάμενης κατάστασης οδήγησε στα εξής συμπεράσματα: Τα Λαγκάδια είναι ένας οικισμός με ιδιαίτερη ιστορική φόρτιση, ειδικά λόγω της δράσης των περιφημων Λαγκαδινών μαστόρων που έδρασαν για δύο και πλέον αιώνες σε όλο τον Ελλαδικό χώρο. Σε επίπεδο δομημένου χώρου, ο ιστός του οικισμού, παραμένει σε γενικές γραμμές αναλλοίωτος. Παρόλα αυτά ο δημόσιος χώρος είναι αποσπασματικός και απαξιωμένος, λόγω έλλειψης στοιχειώδους σχεδιασμού, αστικού εξοπλισμού και χρήσεων. Όσον αφορά στο κτηριακό δυναμικό του οικισμού, το γενικό συμπέρασμα είναι πως σώζεται ένας ικανός αριθμός παλαιών κτηρίων, είτε σε κακή κατάσταση διατήρησης ή με μεγάλες αλλοιώσεις, κυρίως λόγω ατυχών αποκαταστάσεων. Οι νέες οικοδομές στην πλειονότητά τους δεν εντάσσονται στο δομημένο περιβάλλον των Λαγκαδίων, αποτελούν σημαντικό παράγοντα αλλοιώσής του, ενώ καθιστούν το υφιστάμενο θεσμοθετημένο καθεστώς δόμησης και προστασίας ανεπαρκές. Η υποβάθμιση του δομημένου περιβάλλοντος, σε συνδυασμό με τις παρωχημένες υπηρεσίες τουρισμού (μια από τις βασικές οικονομικές δραστηριότητες των κατοίκων), δεν καθιστούν ανταγωνιστικά τα Λαγκάδια σε σχέση με άλλους οικισμούς της Γορτυνίας (π.χ. Δημητσάνα, Στεμνίτσα), οι οποίοι έχουν προχωρήσει σε δραστικά μέτρα αναβάθμισης, όχι μόνο του δομημένου περιβάλλοντός τους, αλλά και στην ανάδειξη ιδιαίτερων ετεροπροσδιοριστικών χαρακτηριστικών, όπως οι τοπικές τεχνογνωσίες.

Στοιχείο ταυτότητας των Λαγκαδίων είναι η μνήμη των συνεργείων οικοδόμων, τα υλικά κατάλοιπα της οποίας εντοπίζονται σε όλη τη χώρα. Η παρούσα εργασία δε στέκεται σε μια “μουσειακή” προβολή αυτής της πτυχής. Αντίθετα πάει ένα βήμα παραπέρα: Σε άλλες περιοχές η άυλη κληρονομιά τοπικών τεχνογνωσιών έχει αξιοποιηθεί καταλλήλως για την επανεκκίνηση της οικονομίας περιοχών.

Για τα Λαγκάδια προτείνεται η ανάπτυξη του δευτερογενούς τομέα παραγωγής, συνεπικουρού-μενου από την έρευνα του άυλου και υλικού αποθέματος τεχνογνωσίας του τόπου πάνω στις ιστορικές κατασκευές. Ο συντονισμός του όλου εγχειρήματος για την πραγμάτωση του στόχου, προτείνεται να γίνει από εξειδικευμένο φορέα: Το Κέντρο Έρευνας

Εκπαίδευσης, Ανάπτυξης και Προώθησης Παραδοσιακής Οικοδομικής Τεχνογνωσίας, μια κοιτίδα έρευνας, ανάπτυξης και διάδοσης της παραδοσιακής οικοδομικής τεχνολογίας, πρωτίστως υπό το πρίσμα της πρακτικής εφαρμογής.

Τα Λαγκάδια μπορούν έτσι να αναδειχθούν σε πρότυπο οικισμό μελέτης, διαχείρισης και παραγωγής πρώτων υλών, προϊόντων, τεχνογνωσίας και εφαρμογής τεχνικών, παραδοσιακών ή καινοτόμων, στις αποκαταστάσεις κτηρίων. Ταυτόχρονα επιδιώκεται η τόνωση της πρωτογενούς παραγωγής και εναλλακτικών μορφών τουρισμού, που παράλληλα με τις δράσεις του Κέντρου θα αναδείξουν τα Λαγκάδια σε σημαντικό ισότιμο πόλο ενός ευρύτερου, ελκυστικού δικτύου οικισμών της Γορτυνίας.